

૫૦૬૨

ક્રિસ્ટીનું જૂનું વાજું.

અથવા

“ઘર, સુખાકારી ઘર”ની

વારંતવિક વારતા.

—૦*૦—

ભાષાંતરકાર.

એના ટામસન. એમ. ઈ. ઝનાનામિશન.

મદદગાર

પંડિત. મં. પ્રા. અમીન.

વડોદરા કાંચ.

—૦*૦—

પહેલી આવૃત્તિ ૫૦૦ પ્રત.

૧૮૯૨; જૂન.

(સર્વહક સ્વાધીન છે.)

અમદાવાદ “ આર્યોદય ”

તથા

વડોદરા “ વીરક્ષેત્રમુદ્રાલય ”માં છાપ્યું.

કિરેટીનું જૂનું વાળું.

પ્રકરણ ૧ લું.

કાઠએક ઉદાસી ભરેલી પોળમાં આવેલા ઉતારાના
 ચરની ઉપલી કોટડીમાં એક વાળમાંથી ખેસૂરચવાળ નિ-
 કળ્યા: ~~ખેસૂરચવાળ~~ ^{ખેસૂરચવાળ}, ~~ખેસૂરચવાળ~~ ^{ખેસૂરચવાળ} ~~ખેસૂરચવાળ~~ ^{ખેસૂરચવાળ}
 “ધર, સુખાકારી ધર, ધરના જેવી કાઠ જગ્યા
 નથી; ધરના જેવી કાઠ જગ્યા નથી.”

આ શબ્દ એ દિલગીરી ભરેલા રેહેદાણુને લાગુ પડતા
 નહોતા; ધરના સુખ વિષે જાણનાર અહીંયાં ધણા થોડા
 માણસો હતા.

આ જગ્યા ઘણી અંધારી અને ખેચેની ઉપજાવે એવી
 હતી, અને જ્યારે નીચેની કોટડીના ઉતારાઓ પોતાની લાક-
 ડાની ભાંગીતૂટી ખુલ્લી પાટલીઓ પર આજોટયા, ત્યારે
 દરેક ઉતારાએ હું ‘ધર, સુખાકારી ધર’થી ઘણા દૂર છું એવો
 વિચાર કરીને નિસાસો મૂક્યો હશે.

અગર જો રાત ઘણી ગમ્મતી તોપણ વાળું વાગતું
 હતું, વળી તેલમાં જોળેલી બત્તીઓ રાજ થઈ ગઈ હતી, અને
 દેવતા હોલવાઈ ગયો હતો. જો તમે આ ઊભા દાદરે ચઢ્યા
 હોત તો તમે એક ધરડો માણસ જોયો હોત. આ ધરડો
 માણસ પોતાની કોટડીમાં એકસો ખેડો હતો; અને જ્યારે
 તેણે ધ્રૂજતા હાથે વાળનો હાથો ફેરવ્યો ત્યારે તે વાળ તુલ્ય
 જોઈને હસતો હતો. એ માણસ તેના વાળને બહુ ચહાતો
 હતો; એ ગરીબ નિરાશ્રિત ધરડો ડોમો હતો. એ જગ્યામાં
 તેનો કાઠ મિત્ર હતો નહીં; જે માણસો ઉપર ટૂંકી હેત
 રાખતો હતો તે સઘળા મરણ પામ્યા હતા, તેથી તેની પાસે

કોઈ એવો માણસ રહ્યો નહોતો કે તેની સાથે તે વાત કરી શકે, અથવા તેની આગળ તેનાં હુઝૂરની વાત કહી શકે; તેથી તેનો રહ્યો સહો પ્રેમ જે લગભગ નાશ પામ્યો હતો તેને પોતાના હૃદયમાં સ્વસ્થ કરીને આ ઘરડો માણસ તેના વાળને ચઢાવા લાગ્યો. આ વાળને ટ્રેશીના જેટલાં વર્ષ થયાં હતાં, એ જૂની ઢાળું થયું હતું, અને એના અગ્ર ભાગનું લાલ રેશમ ધસાધને મેલું થયું હતું, તથા જે સૂર છોકરાઓને સારા લાગતા હતા તે સૂર આ વાળમાંથી નિકળી શકતા નહોતા. કોઈ કોઈ વાર ઘરડા ટ્રેશીને લાગતું હતું કે હું મારા વાળને ઘણી આગતે મળતો આવું છું; અમે આ જમાનાની ઘણી પાછળ છીએ; જ્યારે લોકો આ ગલીમાં થઈને જતા ત્યારે ટ્રેશીની તેમજ તેના વાળની દરકાર કરતા નહીં, અને ધસીને તેની પાસેથી ચાલ્યા જતા. અગરજે ટ્રેશી ઘણો સહનશીલ હતો તોપણ તેને આથી ઘણું માઠું લાગ્યું.

જે દિવસ વિષે હું લખું છું તે દિવસે તેને બહુ માઠું લાગ્યું હતું. હવા કકડતી ઠંડી હતી, ગલીના ચારે ખુણાની આસપાસ પૂર્વનો ઠંડો પવન ફેલાયો હતો, અને આ ઘરડો માણસ તદ્દન ઠરી ગયો હતો. તેના ફાટાતૂટા ડગલાથી ટાઢ ખાળી શકાતી નહોતી. જ્યારે તેણે તે ડગલો ગણાય નહીં એટલાં બધાં વર્ષ પહેર્યો હતો, ત્યારે તેનાથી ટાઢને ખાળી શકાય એવી આશા તેને ક્યાંથીજ હોય ? તેના ઘૂંજતા હાથ ટાઢથી એવા બ્લેર મારી ગયા હતા કે તેને વાળનો હાથો ભાગ્યેજ લાગતો. જ્યારે તે વાળનો હાથો ફેરવતો, ત્યારે તેમાંથી ભાંગાતૂટા પરચુરણ સૂર નિકળતા; એવા સૂર એ વાળના બનાવનારે ખચિત ધાર્યા હશે નહીં. જે સૂર એ વાળમાંથી નિકળતા હતા, તેમાં ઘણી તરેહ હતી નહીં. “ ઓલ્ડ-હૂડેથ,” “ પૂરમેરીઅન ” અને “ રૂલ્ફિટાનિયા ” એટલાં પ્રિતના સૂર આ વાળમાંથી નિકળી શકતા હતા. વળી એક

ખીજી ગીત “ હોમ, સ્વીટહોમ ” (ઘર, સુખાકારી ઘર) કરીને હતું; એનો સૂર પણ એ વાળમાંથી નિકળતો હતો. આ ટ્રેફીનું વહાલું ગીત હતું; અને તે વધારે વખત પહોંચે તે માટે વાળનો હાથો ધીમે ધીમે ફેરવતો હતો. આ ઠંડા દિવસે વાળમાંથી નિકળતા ધ્રૂજતા સૂરથી ઘણો ફરજીયાત ઉત્પન્ન થતો હતો. પણ ટ્રેફીની તથા તેના વાળની કોઈએ દરકાર કરી નહીં; છોકરાની થોડી ઠંડ તેની આસપાસ મળી હતી; અને ટ્રેફીએ કોઈ દિવસ સાંભળ્યા ન હોય એવા સૂર વિષે તેને પૂછવા લાગ્યા.

“ હોમ, સ્વીટહોમ ” (ઘર, સુખાકારી ઘર), અથવા “ ઓલ્ડફ્રેથ ” વગેરે સૂરની દરકાર તેઓ કરતાં હોય એમ નહોતું, અને તેઓ પોતપોતાને રસ્તે ચાલ્યાં ગયાં. એટલામાં એક ઘરડા માણસે પોતાનું માથું ખારી બહાર કહાડ્યું, ને ગુસ્સે થઈ ટ્રેફીને કહેવા લાગ્યો “ અલ્યા, આગળ જ, તારા વાળના અવાજથી શાંત પડોશીને કેમ ઈન્ન કરે છે ? ” ઘરડો ટ્રેફી બલમનસાધથી તેના હુકમને તાબે થયો, અને પૂર્વના ઠંડા પવનની સામે ચાલીને એક વધારે ઉચોગી પોગમાં ગયો, પણ અહીંયાં એક સિપાઈએ તેને કહ્યું, “ અલ્યા, અહીંથી જતો રહે, રસ્તા ઉપર લોકોને ભેગા કરીશ મા. ”

આપડો ટ્રેફી લગભગ થાકી ગયો હતો, પણ ઘેર પાછા ફરવાને તેનું મન માન્યું નહીં, કેમકે તેના ગળવામાં એક પૈસો પણ હતો નહીં; આખરે એક ખેડૂતની દયાળુ બાઈની ને પોતાના હાથમાં એક ટોપલી લઈને જતી હતી તેણે આ ધ્રૂજતા ઘરડા માણસ પર દયા કીધી અને પોતાના મોટા ગળવામાંથી એક પૈસો કહાડીને ટ્રેફીને આપ્યો.

આ પ્રમાણે ટ્રેફીએ આખો દિવસ વગાડ્યા કર્યું. તે

તેના ચારે સૂર ફરી ફરીને વાજમાં ઉતારતો હતો, પણ આ ઠંડા દિવસે ફક્ત એકજ પૈસો મળ્યો.

આખરે જ્યારે સૂર્યનો પ્રકાશ ઝાંખો પડ્યો, ત્યારે ટ્રેડી પોતાના ઘર તરફ ફર્યો; ઘેર જતી વખતે તેણે તેના એકના એક પૈસાની રોટલી લીધી; પછી ધીમે રહીને ઘણી મેહનતે એક ઊભા દાદરે ચઢીને તે પોતાની એકાંત કોટડીમાં ગયો.

ગરીબ ટ્રેડીની તબિયત આજ રાત્રે ઠીક હતી નહીં. તેને લાગ્યું કે હું ઘણો ઘરડો થયો છું, અને મારું વાળું ઘણું જૂનું થયું છે; જે દિવસે આ વાળું નવું હતું તે દિવસ તેને યાદ આવ્યા. તે કહેવા લાગ્યો “ હું આ વાળનો કેટલો અભિમાની હતો ! અરે ! મેં વાળનાં કેટલાં બધાં વખાણુ કર્યાં હતાં. આ લાલ રેશમ તદ્દન ચળકતું હતું, અને વાળગાંથી સૂર જરાબર ઢળ પ્રમાણે નિકળતા હતા. વળી તે વખતે આટલાં બધાં વાળાં હતાં નહીં; અને લોકો વાળું સાંભળવાને રસ્તાઉપર ઊભા રહેતા હતા. ફક્ત છોકરાં નહીં, પણ મોટા માણસો અને બાઈડીઓ વાળને સાંભળવાને રસ્તાઉપર ઊભાં રહેતાં હતાં; અને હું તે વખતે બહુ મગરૂર હતો.” પણ આ પછી એક મહિનો વહી ગયો હતો, ને ટ્રેડીને લાગ્યું કે હું એક ગરીબ ઘરડો માણસ છું, હાલના વખતને માટે મારું વાળું ઘણું જૂનું થયું છે. પછી તેણે દેવતાના અંગારા એકઠા કર્યા અને પુરું મારીને તેમાં બળતું કર્યું; આ વખતે ટ્રેડીનું મોં ઉતરી ગયું હતું, અને તે ઘણો ઉદાસ હતો.

પણ રોટલો ખાધા પછી તથા ફરીથી ઉની કરેલી આ પીધા પછી ઘરડા ટ્રેડીને જરા ઠીક લાગ્યું, અને નિરાશ થઈ ગએલા મનને આનંદ પમાડવા સાર તેનું જૂનું વાળું હમેશની માફક વગાડ્યું, કેમકે એથી વધારે દિલાસો આપનાર પવિત્ર આત્મા વિષે તે કંઈ જાણતો નહોતો.

ધરધણીઆણીએ ટ્રેડીના વાળનો પહેલવહેલાં વાંધો લીધો; તેણે કશું કે એનાથી ઉતારાએને અડચણ થાયછે; પણ જ્યારે ટ્રેડીએ નાના કાતરિયાના ભાડા ઉપરાંત દર અઠવાડિએ એક પૈસો વધારે આપવાનું કબ્જા કર્યું, ત્યારે ધર-ધણીઆણીએ ટ્રેડીને તેની મરજીમાં આવે ત્યાં સુધી વાળું વગાડવા દીધું, અને વધારે અડચણ કીધી નહીં.

અને એપ્રમાણે મોડી રાત સુધી તેણે વાળું વગાડ્યું, ને જ્યારે તેણે વાળમાંથી નિકળતા ચારે સૂર સાંભળ્યા, ત્યારે તેનું મોં મલકાયું અને તેનું હૃદય હલકું પડ્યું. તે બોલ્યો “વાળની સામત મને ધણી સારી લાગે છે, વળી કાતરિયું રાતની વખતે ધણું એકાંત છે; અને વાળની ખોડખાંપણ કાઢવાને અથવા તે જૂની ઢાળનું છે એવું કહેવાને અહીંઆં કોઈ માણસ છે નહીં.” ટ્રેડીએ ખરાદિલથી વાળનાં વખાણ કર્યાં, અને તેને લાગ્યું કે વાળું આજ રાત્રે ખરાખર વાગ્યું છે.

પણ એકે છોકરો કાન દઈને વાળું સાંભળતો હતો, અને ટ્રેડીના જોટલાંજ તેણે વખાણ કર્યાં, પણ ટ્રેડીને આ વાતની ખબર નહોતી. બારણાની બહાર એક મોટી ફાટ સાથે કાન દઈને આ ગરીબ છોકરો પડી રહ્યો હતો; તે નીચે ઉતારાની કોટડીમાં સુવાને આવ્યો હતો, અને જ્યારે ધરડા ટ્રેડીનું વાળું વાગવા લાગ્યું ત્યારે તે એક કઠણ પાટલી ઉપર સુતેલો હતો. પેહેલાં તેણે ધ્યાન દઈને વાળું સાંભળ્યું નહીં; પણ જ્યારે “ ધર, સુખાકારી ધર”ના અવાજ સંભળાયા, ત્યારે તેણે કાણી ટ્રેડીને પોતાનું માથું ઝીંચું કર્યું, ને બનતી મેહેનતે વાળું સાંભળ્યું. આથી ફિસ્ટીને બહુ લાભ થયો; તેને પાછલા દિવસની વાત યાદ આવી. થોડા મહિના ઉપર આ છોકરાની મા જીવતી હતી, અને તેણે મરતી વખતે આ ગીત ગાયું હતું તેની ખુશી ઉજડ કોટડી, તેની માની ગળાયેલી આકૃતિ, તેની માનો નાળુક હાથ જે તેના મોં ઉપર સુવા-

ભા લાગતો હતો તે તથા જે મધુર સ્વરે તેણે આ ગીત ગાયું હતું તે સર્વ તેને યાદ આવ્યું. તે તેના શબ્દ “ ધર, સુખાકારી ધર, ધરજેવી કાષ્ઠ બીજી જગ્યા નથી; ધર જેવી કાષ્ઠ બીજી જગ્યા નથી ” હમણાં પણ સંભારી શકતો હતો. તેની માંએ કેવા મધુર સ્વરે ગાયું હતું તે તેને સારી પેઠે યાદ આવ્યું અને ગાયા પછી તેણે જે શબ્દ કહ્યા હતા તે પણ તેને યાદ આવ્યા;—

“કિસ્તી, હું ઘેર જાઉં છું, સુખાકારી ઘેર જાઉં છું; કિસ્તી, હું ઘેર જાઉં છું.”

અને આ કિસ્તીની માના છેલ્લા શબ્દ હતા.

તેની માના મરણ પછી તેને દુનિયા ઘણી ઉદાસી ભરેલી લાગી. મા વગરનું જીવવું તે ન જીવ્યા બરાબર લાગ્યું. તે તેના મરણ પછી કાષ્ઠ દિવસ સુખી રહ્યો નહોતો. કિસ્તીએ પોતાની માના કહ્યા પ્રમાણે રોટલા કમાવવાને બહુ મહેનત કરી હતી. પણ તેને “ધર, સુખાકારી ધર” માં તેની મા પાસે જવાની ઘણી ઇચ્છા થતી હતી. આ રાત્રે જ્યારે તેને તેની માનો સૂર સાંભરી આવ્યો ત્યારે તેને સુખાકારી ઘેર જવાની હમેશા કરતાં વધારે ઇચ્છા થઈ. જ્યારે વાજમાંથી બીજા ત્રણ સૂરના અવાજ નિકળ્યા ત્યારે તેણે “ધર સુખાકારી ધર” ના અવાજની સખૂરીથી રાહ જોઈ, પણ છેલ્લે કાષ્ઠએ દરવાજો બંધ કર્યો, અને ઉતારાની કોટડીમાં એટલોજાધો ઘોંઘાટ થયો કે જે સૂર સાંભળવાને કિસ્તી ટાંપી રહ્યો હતો તે સૂર તે ખરબી શક્યો નહીં.

તેથી કિસ્તી જાનો માનો અંધારામાં ગયો, અને કાષ્ઠ ન જાણે એમ હળવે રહી બારણું બંધ કરીને માળ ઉપર ચઢી મયો. દાદરના બારણા આગળ ઘુંટણીએ પડી તેણે વાજ સાંભળ્યું. આ વખતે ઠંડી બહુ પડી હતી અને ઠંડો પવન

દાદર ઉપર પસરવા લાગ્યો, તેથી કિસ્તીને ધ્રૂજરી ચઢી તોપણ તે દાદરના ખારણા પાસે ઘુંટણીએ પડી રહ્યો.

આખરે વાળુ બંધ પડ્યું; કિસ્તીએ તે વાળને બીંત સાથે અથડાતાં સાંભળ્યું, અને થોડા વખતમાં બધું શાંત પડી ગયું.

પછી કિસ્તી માળ પરથી પાછો નીચે આવ્યો, અને તેની સખત પાટલી ઉપર ફરીને સૂતો, અને ઉઘી ગયો. રાત્રે તેને તેની સ્વર્ગવાસી મા વિષે સ્વપ્ન આવ્યું. ઉંઘમાં તેણે તેની માને ગાતાં સાંભળી:—

“ ધર, સુખાકારી ધર, કિસ્તી, હું હમણાં ધરમાં છું; હું હમણાં ધરમાં છું અને ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી. ”

પ્રકરણ બીજું.

કિસ્તીનું અગત્યનું કામ.

આ ઉદાસી ભરેલું ઉતારાનું ધર નાના કિસ્તીને મોહિ-
ણીરૂપ થઈ પડ્યું. તેની મા જે સૂર ગાતી હતી તે સૂર સાંભળવાને તે રાત્રીની વખતે અહીંઆ આવતો. ધરધણી-
આણી તેને કુટુંબના એક માણસ માફક ગણતી. તે કોઈ કોઈ વખત કિસ્તીને રોટલાનો ટૂકડો આપતી, કેમકે જ્યારે તે ઉતારાની મોટી કોટડીમાં સૂવાને આવતો, ત્યારે તે તેનો ભૂખ્યો ચેહેરો નિરખતી હતી.

અને દરેક રાત્રે ટૂંકી વાળું વગાડતો અને કિસ્તી સાં-
ભળવાને માળ ઉપર જતો. પણ એક રાત્રે જ્યારે કિસ્તી દાદરના ખારણા આગળ ઘુંટણીએ પડી વાળું સાંભળતો હતો, ત્યારે તે એકાએક બંધ પડ્યું, અને જમીનપર કંઈ વસ્તુ પડી મઠ હોમ એવો એક સુસ્ત, ભારે અવાજ સંભળાશે.

તે એક મિનિટ સુધી થોભ્યો, પણ સઘળું છેક શાંત પડીગયું; તેથી તેણે બારણાની ખીલી સાવચેતીથી ઊંચી કીધી અને કોટડીમાં જોયું આ કોટડીમાં ફક્ત ઝાંખું અજવાળું પડતું હતું, કેમકે દેવતા કબજામાં ગયો હતો, અને ઘરડા ટ્રેફીની પાસે મિલુળત્તી હતી નહીં. પણ ચંદ્રનું અજવાળું બારીમાં થઈને માંહે પડતું હતું, તેથી ફિસ્ટીએ ટ્રેફીને જમીનપર અતોપાટ પડેલો જોયો, તથા તેનું જૂનું વાળું તેની પાસે પડેલું જોયું. ફિસ્ટીએ છાનામાના તેની પાસે જઈ તેના હાથ પકડ્યો. હાથ ધણો ઠડો હતો, તેથી ફિસ્ટીએ ધાર્યું કે ટ્રેફી મરણ પામ્યો છે; તે ધરધણીઆણીને બોલાવવા જતો હતો, પણ એટલામાં તે ઘરડો માણસ હાલ્યો, અને તેને ધૂનતા સાદે પૂછ્યું, “ શું છે ? અહીંઆં કાણુ છે ? ”

ફિસ્ટીએ કહ્યું, “ ટ્રેફી સાહેબ, એ તો હું છું, ફક્ત હું છું હું વાળું સાંભળતો હતો, અને મેં તમને બોંયપર પડતા સાંભળ્યા તેથી હું અંદર આવ્યો. ટ્રેફી સાહેબ, તમે સારા છો ? ”

તે ઘરડા માણસે પોતાનું ડોકું ઊંચું કર્યું અને આસપાસ જોયું. ફિસ્ટીએ તેને ઊભા થવાને મદદ કરી, અને કોટડીના ખુણામાં તેની ઘાસની પથારી પાસે તે તેને લઈ ગયો.

ફિસ્ટીએ ખીજી વખત પૂછ્યું, “ ટ્રેફી સાહેબ, તમે સારા છોકરો ? ઘરડા માણસે કહ્યું, “ હા, હા; છોકરા, એનો ફક્ત ધૂનરી છે. હમણા રાત્રીને વખતે ઠંડી બહુ પડે છે, અને હું ગરીબ નિરાધાર, ઘરડો માણસ છું; સલામ.”

પછી ઘરડો માણસ ઉઠી ગયો, ફિસ્ટી પણ તેની પાસે સૂઈ ગયો.

ફિસ્ટી અને ટ્રેફીની વચ્ચે મિત્રાચારીની આ શરૂઆત હતી. તેઓ બન્ને જગતમાં નિરાધાર હતા, અને બન્ને મિત્ર

વગરના હતા તેથી તેઓનું ધ્યાન એક બીજા તરફ ખેંચાયું. ટ્રેડીને ક્રિસ્ટીથી ઘણો દિવાસો મળતો હતો; તે ટ્રેડીનો સં-દેશો લઈ જતો, અને જૂની કોટડી સાફ કરતો હતો, જ્યારે ટ્રેડી ફેરી ફરવાને બહાર જતો, ત્યારે ક્રિસ્ટી દરરોજ વાળુનીએ સુધી ઊંચકી લાવતો. અને તેના બદલામાં ટ્રેડીએ તેને કોટડીનો એક ખૂણો સૂવાને આપ્યો હતો. જ્યારે ટ્રેડી તેનું વહાણ વાળુ વગાડતો ત્યારે તે તેને દેવતાની પાસે બેસવા દેતો; અને જ્યારે ક્રિસ્ટી “ ધર, સુખાકારી ધર ” ના મધુર અવાજ સાંભળતો ત્યારે તે તેની મા તથા તેણે મરતી વખતે જે કહ્યું હતું તે વિષે વિચાર કરતો.

ક્રિસ્ટીએ એક રાત્રે પૂછ્યું “ ટ્રેડી સાહેબ, ‘ ધર, સુખ-કારી ધર ’ ક્યાં છે ? ”

ટ્રેડીએ હવાયલા બીના છાપરાવાળી તથા કોહોયલાં પા-ટીઆંની જમીનવાળી કંગાલ કોટડીની આસપાસ જોયું પણ તેને લાગ્યું કે આ કોટડીને ‘ ધર, સુખાકારી ધર ’ કહેવાય નહીં.

તેણે કહ્યું “ ક્રિસ્ટી, તે અહીંઆં નથી. ”

ક્રિસ્ટીએ વિચાર કરીને કહ્યું “ ખરી વાત, તે અહીંઆં નથી; સાહેબ, હું ધારું છું કે તે અહીંઆંથી ઘણું દૂર છે. ”

ધરડા માણસે કહ્યું, “ હા, કોઈ જગ્યાએ આથી કંઈ વધારે સારું હોવું જોઈએ. ”

ક્રિસ્ટી મનમાં સંદેહ આણી બોલ્યો “ મારી મા સ્વર્ગ વિષે વાત કરતી હતી, જે તેનો કહેવાનો ઇરાદો એ ધર વિષે હોય તો એ વાત ઘણી આશ્ચર્યકારક છે. ”

પણ ધરડા ટ્રેડીને સ્વર્ગ વિષે કંઈ ખબર હતી નહીં, આ સ્વર્ગવાસી ધર વિષે કોઈએ તેને કદી પણ કહ્યું નહોતું; તોપણ જ્યારે તે પોતાનું વાળું લઈ યાકી ગયલાની માફક આમ-લેખ દિડતો હતો ત્યારે તે ક્રિસ્ટીના શબ્દપર વારંવાર વિચા-

ર કરતો હતો. એ ધરડો માણસ જલદીથી નબળો પડી ગયો, જ્યારે તે માળપર ચઢ્યો ત્યારે તે લગભગ થાકી ગયો હતો તથા ઠંડા પવનથી તેનાં હાડકાં ઠકકડી ગયાં હતાં.

ક્રિસ્ટીએ તેની પહેલાં ઘેર આવી દેવતા સળગાવ્યો હતો તથા પાણી ઉનું કીધું હતું. એ પ્રમાણે ધરડાટ્રેફીના સુખને અર્થે સઘળું તૈયાર કરી રાખ્યું હતું. પણ આજ રાત્રે ટ્રેફીને શું થયું છે તેની તેને બિલકુલ ગમ પડી નહીં; ટ્રેફી એવોતો નરમ અને શાંત પડી ગયો હતો કે આ પીધા પછી તેણે તેના વાળ વિષે જરાએ પૂછ્યું નહી, પણ જેમ બન્યું તેમ જલદીથી સૂઈ ગયો હતો.

અને બીજે દિવસે ટ્રેફી એટલો નરમ અને કમજોર પડી ગયો કે તેનાથી બહાર જવાયું નહીં; અને ક્રિસ્ટી તેની પાસે જામતો બેસી રહ્યો, તથા જેટલી કામગીરીની કોઈ સ્ત્રી તેની આગતાસ્વાગતા કરત તેટલી કામગીરી તેણે તેને જોઈતી સઘળી વસ્તુ પૂરીપાડી.

ત્રીજે દિવસે તેમજ ચોથે દિવસે ટ્રેફીને તેમનું તેમજ રહ્યું, અને છેવટે તેનો ખમનો ખૂટી ગયો, તથા તેના પંસા ખરચાઈ ગયા.

તે દયા ઉપજાવે એવી રીતે બોલ્યો “ક્રિસ્ટી, હવે, આપણે શું કરીશું? મારા છોકરા, હું આજ બહાર જઈશકતો નથી; નહીં વાઈ?”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ટ્રેફીસાહેબ, તમારે એ વિષે ફિકર કરવી નહીં; આપણાથી શું બની શકે છે તે મને અજમાવવા દો; વાઈ, હું વાળને બહાર લઈ જઈશ?”

ધરડા ટ્રેફીએ જવાબ આપ્યો નહીં, પણ તે મનમાં ધણો ગુંચવાતો હતો:—

“મારા સિવાય કોઈ બીજાને હું વાળને કેમ અડકવા દઉં? વાળને બહાર ગએલું જોવું અને મારે પાછળ પડી ર-

હેવું એ તો ધણી મુસ્કેલીની વાત છે; પણ ફિરટી ચાલાક
 છોકરો છે, ખીજા કરતાં એને વાગ્યું સોંપવું એ વધારે સારું
 છે, વળી મારી પાસે આ છેલ્લો પૈસો રહ્યો છે, મારે ગુપત્યુષ
 બેસી રહી ભૂખે મરવું જોઈએ નહીં. હા, વાગ્ગને બહાર
 મોકલવું તો જોઈએ, પણ આ મારી મોટી અજમાએશ છે.
 જ્યારે ફિરટી અને વાગ્યું બન્ને બહારજશે ત્યારે આ અંધા-
 રી કોટડીમાં હું એકત્રો પડીશ; વળી દિવસ ધણો લાંબો
 અને ઠંડાળા ભરેલો લાગશે.”

આખરે તેણે કહ્યું “હા, ફિરટી, તું વાગ્ગને કાલે બ-
 હાર લઈ જશે; પણ મારા છોકરા, તારે વાગ્ગની બહુ સં-
 જાળ રાખવી.”

ફિરટીએ ખુશ થઈ કહ્યું “ટ્રેફીસાહેબ, બહુ સારું,
 હું વાગ્ગને સહીસલામત ઘેર લાવીશ, જો હું વાગ્ગને સહી-
 સલામત નહીં લાવું તો તમે જોજો.”

ફિરટીની જીંદગીમાં આ કેવો મોટો દિવસ હતો ! અ-
 ગરજે તે ઉદાસ મોહોદ્વાથી ધણા ગાઉ સુધી એક પણ
 લાવરીપક્ષી નહોતું તોપણ તે વહાણમાં લાવરીપક્ષી
 જોઈ તે વેળાએ જાણ્યો હતો. ખરેખર, વહાણમાં ચઢીએ
 જોઈ તે પહેલાં તે જાણ્યો હતો; વળી ઉતારાની કોટડીમાં લો-
 કે જાણ્યા તે પહેલાં તે જાણ્યો હતો. તે અંધારે અંધારે
 સાવચેતીથી વાડામાં ગયો અને સાધારણ દમદમાકથી ઘુંટ-
 થીએ પડી જ્યાં સુધી ઠંડીથી તેનું મોં તથા તેની ગરદન
 શીતળ થયાં ત્યાં સુધી તેણે તે પર પાણી છાંટ્યા કર્યું. પછી
 જ્યાં સુધી તેના હાથ ચીનીબોર જેવા લાલચોળ થયા ત્યાં
 સુધી તેણે તેને ધસ્યા, પણ તેના ખેર મારી ગએલા હાથની
 તેને લાગણી થાય તે માટે તેણે તેને પોતાના હાટાતૂટા ડમ-
 લામાં લપેટી દીધા. પછી તે પાછો ધીમેથી ઉપર ચઢ્યો અને
 ધરડો દેરી જશે નહીં એમ હળવેથી ખીલી ખસેડી; માંગેલી

કાંસકીધી તેણે પોતાના વાળ હોળ્યા, અને બનતી કોશીસે પોતાનાં કપડાં બરાબર ઠીક કર્યાં.

પછી કિસ્તી તૈયાર થયો, અને ઘરડો ટ્રેફી ક્યારે જાગે ને તેને બહાર જવાની રજા આપે તેની તે રાહ જોતો હતો. ચલ્લીઓ ચીંચીં કરતી હતી અને સૂર્ય પ્રકાશવા લાગ્યો.

ઘરમાં ઘોંઘાટ પણ થઈ રહ્યો હતો અને સઘળા માણસો એક પછી એક ખભળીં ઊઠ્યા અને સાંજ પડતાં સુધી સઘળા પોતપોતાને ધંધે ગયા.

કિસ્તીએ તેમને વાડામાંથી જતા જોયા તેથી બહાર જવાની તેને વધારે આતુરતા થઈ. આખરે તે ટ્રેફીના દાથને ધીમેથી અડક્યો ને તે ઘરડો માણસ ગભરાઈને બોલ્યો “ કિસ્તી, શું છે ? છોકરા, શું છે ?

કિસ્તીએ કહ્યું, “ ટ્રેફીસાહેબ, સવાર પડી છે ને તમે જલદીથી ઊઠશો ? ”

તે ઘરડો માણસ પથારીમાં ગબડ્યો અને છેલ્લે બેઠો થયો.

ટ્રેફીએ તેનાં વખાણુ કરી કહ્યું “ કિસ્તી, તું કેવો સારો દેખાય છે ”

ટ્રેફી તેનાં વધારે વખાણુ કરે તેમાટે તે કાટડીમાં વધારે કદરથી આમ તેમ ચાલ્યો.

તેણે પૂછ્યું “ ટ્રેફીસાહેબ હવે હું બહાર જાઉં ? ”

ઘરડા ટ્રેફીએ કહ્યું “ કિસ્તી, હા, તારી મરજી હોય તો જા, પણ વાળની ધણી સંભાળ રાખજે; કિસ્તી, વાળની સંભાળ રાખશે કે ? ”

છોકરાએ કહ્યું, “ ટ્રેફીસાહેબ, હું તમારા જેટલીજ સંભાળ રાખીશ.”

ટ્રેફીએ કહ્યું “ કિસ્તી, વાળને જલદીથી ફેરવીશ માં.”

કિસ્તીએ કહ્યું, “ટ્રેફીસાહેબ, હું વાળને તમારા કરતાં વધારે જલદીથી ફેરવીશ નહીં.”

ધરડા માણસે કહ્યું “કિસ્તી, તું શેરીમાં છોકરાઓ સાથે બોલો રહીને વાત કરીશ મા; તેઓ કોઈકોઈ વાર ધણા જંગલી હોય છે, અને હમેશાં નવા સૂર વિષે પૂછેછે, તેમની દરકાર કરીશ નહીં. આપણા વાળના સૂર ધણી જૂની ઢબના થયાછે, વાળું કેટલીક વાતે મને મળતું આવે છે. પણ તું છોકરાઓની દરકાર કરીશ મા.”

કિસ્તીએ કહ્યું “ટ્રેફીસાહેબ, હું તમારા કરતાં વધારે દરકાર કરીશ નહીં.”

ધરડા ટ્રેફીએ મનમાં વિચાર કરીને કહ્યું, “છોકરાઓ એક સૂરના ધણા શોખીલા છે; તે શું છે તે હું બરાબર જાણતો નથી; તેઓ તેને મારશલ્લેઝી (માર્સેલ્સ) અથવા તો એવું કંઈ કહેછે. હું ધારું છું કે એ નામ કોઈ લડવૈયાના નામ ઉપરથી પડ્યું હશે.”

કિસ્તીએ પૂછ્યું, “ એ માણસ કાણ હતો, તે તમે જાણતા નથી ? ”

ટ્રેફીએ કહ્યું, “ ના, હું એ વિષે મારું માથું પકવતો નથી. હું ધારું છું કે તે કોઈ પોતાની ફરજ નહીં બજાવે એવો પાછા માણસ હશે; ને લોકોએ તેની મજાક કરવા એક ગીત જોડ્યું હતું પણ કિસ્તી, તે ગમે તે હોય, હું ખાતરીથી કહું છું કે હું કંઈ જાણતો નથી. હું ધારું છું કે જ્યારે મારા વાળને બનાવ્યું હશે ત્યારે તેનો જન્મ થયો હશે નહીં.”

કિસ્તીએ પોતાની ગરદન પર વાળનો પટો મૂકીને • કહ્યું “ટ્રેફીસાહેબ, હું તૈયાર છું; સલામ.”

પછી જરા ઠાઠમાઠથી કિસ્તી હાલીગએલા દાદરે થઈ નીચે આવ્યો, અને વાડની વચમાં થઈ બાંધ્યો. થોડાં છોકરાં

તેની આસપાસ અચરત યધ ભેગાં થયાં અને પોળના નાકા સુધી તેની સાથે ગયાં.

તેઓ સઘળાં બોલી બેઠ્યાં, “કિસ્તી, તું એક સૂર વાળ-માં ઉતાર;” પણ કિસ્તીએ દ્રઢતાથી પોતાનું માથું હલાવ્યું, ને તે આગળ ચાલ્યો. જ્યારે તેઓ તેની પાછળ જવાથી કંટાળીને પાછાં ફર્યા ત્યારે કિસ્તી બિલકુલ દિલગીર થયો નહીં.

હમણાં કિસ્તીને લાગ્યું કે હું માણસની ગણતરીમાં છું તે ધણીજ સ્વતંત્રતાથી આગળ ચાલ્યો, અને પછી તેણે વાળું વગાડવા માંડ્યું; તેને માટે આ કેવી ખુશીનો વખત હતો !

તેણે એકાંત કોટડીમાં વાળનો હાથો ધણીએ વાર ફેરવ્યો હતો, પણ રસ્તા ઉપર વાળું વગાડવું એતો એક ઓર વાત છે. કોટડીમાં ધરડા ટૂંકી શિવાય વાળું સાંભળનાર બીજું કોઈ હતું નહીં, ને તે કિસ્તીની પાસે બિલો રહી કહેતો “કિસ્તી, હાથાને ધીમેથી ફેરવ.” પણ અહીં આંધી તો લોકોનાં ટોળેટોળાં જતાં હતાં, અને કોઈ કોઈ વખત એકાદ માણસ એક બે મિનિટ સુધી બિલો રહેતો, આ વખતે કિસ્તી કેટલો અભિમાની હતો ! તેની ખાતરી યધ કે મારા વાળ જેવું બીજું કોઈ વાળું છેજ નહીં. ‘મારશલ્લેઝી’ વિષે લોકો કહેતા હતા, પણ કિસ્તી તેમની દરકાર કરતો નહીં; તે ખાતરીથી જાણતો હતો કે “પૂરમેરીએન” કરતાં તે વધારે સારો નહોતો. “ધર, સુખાકારી ધર” વિષે કહેવાનું એટલુંજ કે જ્યારે કિસ્તી તેનો સૂર વાળમાં ઉતારતો ત્યારે તે ઉદાસ થતો. તે તેની માને ધણો ચાહતો હતો અને તે હજી કોઈ એક જગ્યામાં ગાય છે એવું ધાર્યા વગર રહ્યો નહીં. તેની મા ક્યાં હશે તથા “ધર, સુખાકારી ધર” ક્યાં હશે તે વિષે તેને ધણી નવાઇ લાગી. કિસ્તીએ તેમને શોધી કહાડવાને પોતાના મનમાં નિશ્ચય કર્યો.

અને એ પ્રમાણે દિવસ પૂરો થયો. અને ક્રિસ્ટીને તેની ધીરજના બદલામાં થોડાક પૈસા મળ્યા. ઘેર આવતી વખતે ઘરડા ટ્રેફીના સુખને અર્થે આ પૈસા ખરચવાને ક્રિસ્ટી કેટલો અભિમાની હતો ! અને દિવસના દરમ્યાનમાં તેનાં કરેલાં કામોનો હેવાલ ટ્રેફીને કહી સંભળાવવાને તે કેટલો બધો ખુશી હતો !

જ્યારે ક્રિસ્ટીએ કોટડીનું ખાણું ઉઘાડ્યું ત્યારે ટ્રેફીએ તેનો ઘણા હેનથી સત્કાર કર્યો. ક્રિસ્ટીને જોઈને કે તેના જૂના વાળને જોઈને તે આટલો બધો ખુશી થયો એ કહેવું બહુ મુશ્કેલ હતું. તેણે ધીમે રહીને ઘણી સંભાળથી વાળું તપાસી જોયું; અને વાળને કંઈ પણ ઇજા થઈ નથી એવું જ્યારે તેને માલમ પડ્યું ત્યારે તેણે ક્રિસ્ટીનાં વખાણ કર્યાં.

પછી, જ્યારે ક્રિસ્ટી આ તૈયાર કરતો હતો ત્યારે ટ્રેફીએ તેના ચારે સૂર વાળમાં ઉતાર્યા અને 'ઘર, સુખાકારી ઘર'ના સૂરને ઘણીજ પ્રીતિથી લખાવ્યો.

પ્રકરણ ૩ જી.

ફક્ત એક મહિનો.

ઘરડા ટ્રેફીને પાછી ગતિ આવી નહીં, તે નખજો અને કમજોર પડતો ગયો; પણ તે ખરેખર માંદો નહોતો, જે થોડો દેવતા ક્રિસ્ટી સવારમાં સળગાવતો હતો તેની પાસે દિવસના તેનાથી બેસાતું હતું; પણ જીભ દાદરેથી ઉતરવાની ઘરડા ટ્રેફીમા શક્તિ હતી નહીં, અને જે બારે વાળથી ક્રિસ્ટીની ખાંધ દુખતી હતી, તેને લઈ ચાલવાને તેનામાં કોવત હતું નહીં.

તેથી ક્રિસ્ટીએ ઘરડા માણસની જગ્યા લીધી. પેહેલે દિવસે તેને આ કામ જેટલું ખુશકારક લાગ્યું તેટલું હમેશાં

લાગ્યું નહીં. દિવસના ઠંડી પડતી હતી, અરફના કરા પડતા હતા અને કિસ્કીનું મોં છોલાઈ જતું હતું; વળી સખત હિમ પણ પડતું હતું, તેથી તેનાં હાડકાં કકડી જતાં હતાં. બેજવાળુ ધુમસ પણ પડતું હતું અને જાણે તે બીની કામળથી વીંટલાઈ ગયો હોય તેમ તે ધુમસથી ઢંકાઈ ગયો હતો; વળી પવનથી તેના પગ ઉંચકાઈ જતા હતા; તે જૂનાવાળના અવાજથી કંટાળી ગયો હતો; ધરડા ટૂંકી આગળ આવાત કમૂલ કરવાને તેની હિમ્મત ચાલી નહીં; ખરેખર, તે પોતે આ કમૂલ કરવાને ભાગ્યેજ પસંદ કરતો. પણ “ પૂરમેરીએન ” નો સૂર વાળમાંથી છેલ્લો નિકળે અને “ ઓહહાંરૂથ ” નો સૂર બદલાઈને કોઈ બીજો નવો સૂર થઈ જાય એવી ઈચ્છા તેના મનમાં થયા વગર રહી નહીં. તે “ ધર, સુખાકારી ધર ” ના સૂરથી કદી કંટાળ્યો નહીં; તે સૂર હમેશાં, તેને નવો લાગતો; કેમકે તેમાં તે તેની માની વાણી સાંભળતો હતો.

એ પ્રમાણે શિયાળો પૂરો થયો અને વસંતઋતુ બેઠી, અને દિવસ વધારે લાંબા તથા સહેવાય એવા થયા. પછી કિસ્કીએ શહેરથી ઘણું દૂર જવા માંડ્યું; આ ભાગના લોકોને સાંભળવાનો વખત મળતો હતો, એ જગ્યા શહેરની ઉઘોગી ધામધૂમથી ઘણું દૂર હતી, ને અહીંયાં પગરસ્તે જનારા લોકો ઘણા થોડા હતા. આ બહારના પરાનો ભાગ જરા એકાંત હતો. બહારથી બલકાદાર દેખાતી બંગલાની હારો એવી કંટાળા ભરેલી લાગતી હતી કે ઉઘોગી, અંચળ મનવાળા માણસને જરા તરેહ જોવાનું મન થાય, તેથી એવું થયું કે આ વાળું પણ સુખ સંતોષ આપનાર મહેમાનની માફક ગણાવા લાગ્યું. લોકોએ વારાફરતી કિસ્કીને પૈસો પૈસો આપ્યો, અને તે પાછો આવે તે માટે તેને ઉત્તેજન આપ્યું.

એક ગરમ વસંતઋતુના દિવસે, જાણે સૂર્ય શિયાળામાં ઢંકાયેલી કંટાળી ગયો હોય તેમ જ્યારે તે તેના સઘળા તેજમાં પ્રકાશતો હતો ત્યારે ક્રિસ્ટી તે શહેરના બહારના રસ્તા ઉપર જોરાવતી ચાલતો હતો; વાળું તેનાથી ઉંચકાતું નહોતું અને તેને ઘડીએ ઘડીએ આરામ લેવાને એકેક મિનિટ ઊભા રહેવું પડતું. આખરે તે એક ભભકાદાર ધર આગળ આવી પહોંચ્યો. આ ધર એક સુંદર વાડીમાં આવેલું હતું. તેની આગળના ફૂલના ડારા વસંતઋતુનાં ફૂલોથી ભરાઈ ગયા હતા; સ્નોડ્રોસ, કોકુસીસ, વાયોલેટસ, હિપેટીકાસ વગેરે ફૂલો ખીલી રહ્યાં હતાં.

આ ધરની આગળ ક્રિસ્ટીએ વાળું વગાડવા માંડ્યું. શામાટે તેણે આ જગ્યા પસંદ કરીધી તે તે જાણેજ કહી શક્યો; ધરના અગ્રભાગમાં એક સુંદર વાડી હતી, અને એ સિવાય તેને એ ધર પસંદ કરવાનું કદાચ બીજું કારણ હતું નહીં; કેમકે ક્રિસ્ટી ફૂલ ઉપર હમેશાં બહુ પ્રેમ રાખતો હતો. એક વખતે તેની માએ તેને માટે એક પૈસાની ફૂલની લુમ વેચાતી લીધી હતી. એ ફૂલને એક બાંગેલી શીશીમાં ધણા દિવસ સુધી રાખ્યા પછી તેણે તેને એક ચોપડીમાં દાખી દીધાં હતાં, અને તેની બનતી મેહેનતે તેનાથી કોઈ દિવસ પણ જૂદો પડ્યો નહોતો.

આ પ્રમાણે આ સુંદર બાગવાળા ધરની આગળ ક્રિસ્ટીએ વાળું વગાડ્યું. વાગના હાથાને ત્રણ વાર ફેરવ્યો નહીં તે પહેલાં બે નાનાં છોકરાં ધરને મથાળે ખારીમાં દેખાયાં; અને તેઓએ ધણા ભાવથી ક્રિસ્ટીના વગાડવા ઉપર લક્ષ આપ્યું. બહાર નિકળી આવેલા સળિયાની મદદે તેમનાથી બન્યું તેટલે દૂર તેઓએ પોતાનાં માથાં બહાર કાઢ્યાં, અને ક્રિસ્ટી તેમની સઘળી વાત સાંભળી શક્યો.

આશરે પાંચ વર્ષની નાની છોડીએ કહ્યું, “ચાલી, વાળવાળા તરફ જો, શું, તે વાળનો હાથો ખરાબર ફેરવતો નથી ? ”

ચાલીએ કહ્યું, “હા, તે ખરાબર ફેરવેછે; વળી વાળનો સૂર કેવો સુંદર છે ? ”

નાની છોકરીએ કહ્યું, “હા, વાળનો સૂર ઘણો ખુશકા રક છે.” મેબલ આરીમાંથી પડી ન જાય માટે એક આયા તેને કમરેથી પકડી રહી હતી, તેની તરફ તેણે ફરીને પૂછ્યું “આયા આ સૂર સુંદર નથી ?” આગલી રાત્રે જ્યારે તેની માએ પહેલીજ વખત વાળું વગાડ્યું હતું ત્યારે તેણે તેના આપને તેના વિષે અભિપ્રાય આપતાં સાંભળ્યો હતો; તેથી તેણે ધાર્યું કે ફિસ્ટીના સૂરનો સાનંદાશ્ચર્ય બતાવવાની ખરી રીત આજ છે.

આ સૂર “પૂર મેરીઅન” નો હતો અને તેના શબ્દ આયા સારી પેઠે જાણતી હતી. વળી તેનું નામ મેરીઅન હતું, તેથી જ્યારે ફિસ્ટી વાળું વગાડતો હતો ત્યારે તે વિચારમાં ગરક થઇગઇ અને નીચે પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગી:—

“ ગાંધીના જીવાન છોકરા ચોહાન બ્રાઉને મારી સાથે હમેશાં નિમકહલાલ રહેવાનું વચન આપ્યું છે; શું, તે મારી સાથે “ પૂર મેરીઅન ” ના આશકની પેઠે વર્તશે ? અને મને નિરાધાર મરવાને તજ દેશે ? ”

તેથી મેબલના ‘ પૂર મેરીઅન ’ વિષેના સાનંદાશ્ચર્યથી તેને જરાએ ઠીક લાગ્યું નહીં, અને જ્યારે તે સૂર બદલાઇ “ રૂલ્ફિટાનિયા ” નો સૂર વાળમાંથી નિકળ્યો ત્યારે તેને જરા ઠીક લાગ્યું. પણ જ્યારે “ રૂલ્ફિટાનિયા ” નો સૂર પૂરો થયો અને “ ઘર, મુખાકારી ઘર ” નો સૂર શરૂ થયો, ત્યારે છોકરાં આનંદથી ખોલી ઉઠ્યાં; કેમકે તેમની આ તેમની

આગળ આ ગીત ઘણી વખત ગાતી હતી, તથા તેમને એ ગીત ઘણું વહાણું લાગતું હતું, અને તેમના છોકરવાદી સુન્દર સાહે વાળના સૂર સાથે બોલવા લાગ્યા: “સુખાકારી ઘર, ઘર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી; ઘર જેવી કોઈબીજી જગ્યા નથી.” અને જ્યારે ક્રિસ્ટીએ તેમની સામે જોયું ત્યારે તેને લાગ્યું કે તેઓ આ ગીત વિષે કંઈ પણ જાણે છે.

ક્રિસ્ટી વિસ્મય પામી મનમાં બોલવા લાગ્યો “ શા માટે મને આવું સુંદર ઘર નહીં મળે ? ” પણ છોકરાં બારીમાંથી દોડી ગયાં, અને ગરીબ વાળવાળા માટે તેમની માપાસે પૈસા માગવાને નીચે આવ્યાં. એક મિનિટ પછી બારીમાંથી એ પૈસા ક્રિસ્ટીને નાખવામાં આવ્યા. પણ તે ‘સ્નો-ડ્રૉપ્સ’ પૂલના ક્યારાની વચમાં પડ્યા તેથી ક્રિસ્ટીને બાગનો ઝાંપો ઉઘાડવો પડ્યો અને પૈસા વીણી લેવાને ઘાસપર ચાલવું પડ્યું. કેટલીક વખત સુધી તેને તે જડ્યા નહીં, કેમકે તે પૂલનીચે ઢંકાઈ ગયા હતા. તેથી છોકરાં તેને મદદ કરવાને પાછાં નીચે દોડી આવ્યાં. આખરે પૈસા જડ્યા અને બારે છોકરાંએ ક્રિસ્ટીને પૈસા આપ્યા, ત્યારે તેણે તેની ટોપી નીચે ઉતારી ને નમ્રતાથી સલામ કરી. તેણે પૈસાને પોતાના ગળવામાં મૂકી દીધા અને પેલાં સ્નોડ્રૉપ્સનાં ફૂલ ઉપર ઘણા પ્રેમથી જોવા લાગ્યો.

તે બોલ્યો, “ બેન, આ ફૂલ બહુ સુંદર છે. ”

મેબે અંગુઠા ઉપર જિભા રહી કહ્યું “વાળવાળા તારે એક બે ફૂલ જોઈએ છે ? ”

અને ક્રિસ્ટીએ આતુરતાથી કહ્યું “ એક બે ફૂલ માટે શા માટે બચાવશો ? ”

મેબે કહ્યું “હું મારી માને પૂછી જોઉં,” ને પછી તે ઘરમાં દોડી ગઈ.

જ્યારે તે પાછી આવી ત્યારે તેણે કહ્યું, “ વાળવાળા, હું ચાર પૂલ એકઠાં કરીશ, માટે તારી મરજીમાં આવે તે તું પસંદ કર. ”

ફૂલને પસંદ કરવાનું કામ ઘણું કઠણ હતું; સ્નોડ્રૉપ્સનાં ચાર ફૂલને એકઠાં બાંધીને મેબલે ક્રિસ્ટીને આપ્યાં.

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “બેન, મારી માએ એક વખત આના જેવાં કેટલાંક ફૂલ મને આપ્યાં હતાં.”

મેબલે પૂછ્યું, “શું, તે તને હમણાં નથી આપતી?”

ક્રિસ્ટી શોકાતુર થઇ બોલ્યો, “બેન, તે મરી ગઇ છે.”

મેબલે દિલગીરી ઉપજે એવા દયામણા સાદે કહ્યું, “અરે ! ગરીબ વાળવાળા, મને તારી બહુ દયા આવેછે!”

હવે ક્રિસ્ટીએ વાળને પોતાની પીઠપર મૂક્યું અને જવાને તૈયાર થયો.

મેબલે તેના બાઇને ધીમેથી કહ્યું, “બાઇ, એનું નામ શું છે તે તું એને પૂછ.”

ચાર્લીએ કહ્યું, “ના, ના, બેન, તું પૂછ”

મેબલે ફરીથી કહ્યું ચાર્લી, મેહેરબાની કરીને તું તેને પૂછ.”

ચાર્લીએ શરમાતાં શરમાતાં પૂછ્યું, “વાળવાળા, તારું નામ શું છે.”

ક્રિસ્ટીએ તેમને પોતાનું નામ કહ્યું, ને જ્યારે તે રસ્તે-પડ્યો ત્યારે તેણે છોકરાંને તેની પાછળ બૂમ પાડતાં સાંભળ્યાં તેઓએ કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, કોઇ બીજા દિવસે આવજે; ક્રિસ્ટી પાછો જલદી આવજે. ”

આ રાત્રે જ્યારે ક્રિસ્ટી ઘેર ગયો ત્યારે પેલાં “ સ્નોડ્રૉપ્સ ”નાં પૂલ કરમાઇને સૂકાઇ ગયાં. તેણે પૂલને તાજાં કરવાને

પાણીમાં નાખ્યાં, પણ તે ફરીને તાજાં થયાં નહીં; તેથી તેણે તેની માનાં મૂકાયલાં ફૂલની સાથે એક જૂની ચોપડીમાં મૂકી દીધાં.

કિસ્તીએ આ પરાના રસ્તાની ખીજ મુલાકાત ફરીને થોડી મુદ્દતમાં કરી; પણ આ વખતે તેણે તેના ચારે સર ફરી-ફરીને વગાડ્યા, તથા “ધર, સુખાકારી ધર” નો સૂર વધારે વખત સુધી લ’ખાવ્યો તોપણ તેણે કોઈ છોકરાં જોયાં નહીં, તેથી તેને જરાએ હસવું આવ્યું નહીં, તેમજ તેને “સ્નો-ડ્રાપ્સ”નાં ફૂલ મળ્યાં નહીં. મેબલ અને ચાર્લી તેમની આયા જોડે સીમમાં ઘણે દૂર ફરવા ગયાં હતાં, અને ગરીબ કિસ્તીના વાળનો અવાજ ત્યાં પહોંચ્યો નહીં.

ટ્રેફી બહાર જવાને હજુ પણ શક્તિવાન હતો નહીં, ને કોઈ કોઈ વાર કિસ્તી સાથે ચીડાઈ જતો. આખો દિવસ એકલા બેસી રહેવું તેને ઘણું સુસ્તીમરેણું લાગ્યું; વળી તેની પાસે દિલાસો મળે એવી કોઈ વસ્તુ હતી નહીં, અને તેનો જૂનો મિત્ર એટલે કે તેનું જૂનું વાળું તેની પાસે હતું નહીં. જ્યારે કિસ્તી રાત્રે ઘેર આવતો ત્યારે જો પૈસાનો ખજાનો મોટો ન હોય તો તે નિસાસો મૂકતો અને શોક કરતો, અને તેને અગાઉની માફક વાળું લઈ બહાર જવાની ઇચ્છા થતી.

પણ કિસ્તીએ ધીરજથી સઘળું સહન કર્યું, કેમકે તેની મા મરી ગયા પછી ને ટ્રેફી ઉપર સૌથી વધારે પ્રેમ રાખતો હતો; અને પ્રેમ ખાતર આપણે સઘળું ખમી શકીએ છીએ. ટ્રેફીને દિલાસો આપવાને તથા તેને સાન્ને કરવાને કોઈ માણસ અથવા કોઈ ચીજ શોધી કહાડવાની કિસ્તીને હજુ પણ ઇચ્છા થતી હતી.

એક રાત્રે કિસ્તીએ ટ્રેફીને કહ્યું, “ટ્રેફીશીઠ, હું તમારે વાસ્તે વેઠને લાવું?”

ટ્રેફીએ કહ્યું, “ ના, ના; ફિસ્ટી, ના; મને તું એમનો એમ રહેવાદે, મને રહેવાદે. ”

પણ ફિસ્ટી સેહેલાઈથી સમજે એમ નહોતું; જો ટ્રેફી મરી જાય, અને તેને જગતમાં એકલો મૂકી જાય, તો તેની શી દશા થાય ! અગરજો આ નાનું કાતરિયું ઉદાસી ભરેલું હતું તોપણ ફિસ્ટીને તે એક ધર માફક હતું, અને તેના ઉપર કોઈ માણસ પ્રેમ રાખનાર હોય તો બહુ સારું. જો ટ્રેફી મરી જાય તો તે ઘણો નિરાધાર પડી જાય; પણ ધરડો ટ્રેફી દિવસે દિવસે ગળાતો ગયો, તેનો એહેરો ફિક્કો પડતો ગયો તથા તેના હાથ નખળાઈને લીધે ધૂંજતા હતા; હમણા તે વાળું બા એજ વગાડી શકતો, અને એ પ્રમાણે નખળા પડી મરી જતા ઘણાલોક વિષે ફિસ્ટીએ સાંભળ્યું હતું, તેથી તેના મનમાં ફાળ પડતી હતી કે રખેને ટ્રેફીનું પણ એમજ થાય. તેના ધરડા શેઠને કોઈ આવીને તપાસે તો સારું થાય એવી તેની ઇચ્છા હતી.

ધરધણીઆણી દાદરેથી પડી ગઈ હતી અને તેનો હાથ ભાંગી ગયો હતો; તથા વૈદ તેને જોવાને આવેછે એવું ફિસ્ટીને માલમ પડ્યું; તેથી તે વિચાર કરવા લાગ્યો:—

“ જો વૈદ ફક્ત ઉપર આવે અને ટ્રેફીને તપાસે તો કેવું સારું થાય ! ધરધણીઆણીનો ઓરડો મારી કોટડીથી દૂર છે નહીં, તેથી તેને ઉપર આવવાને ફક્ત એક બે મિનિટ લાગશે. પછી ધરડા ટ્રેફીને શું થયું છે તે જુ' તેને પૂછીશ તથા તેને સારું થશે કે નહીં તે પણ પૂછી લઈશ. ” આવા વિચારને લીધે ફિસ્ટી તે રાત્રે લાંબા વખત સુધી જાગતો પડીરહ્યો; તેણે બેએનીથી તકિયા પર પાસું ફેરવ્યું, તથા તે ઘણો ગભરાયો ને ચિંતાતુર થયો. ચંદ્રનું અજવાળું કોટડીમાં પડતું હતું, અને જ્યારે ટ્રેફી ખુણાની અંદર બિઠાના પૃર સૂતો હતો ત્યારે તેના મોં ઉપર અજવાળું પડતું હતું.

ક્રિસ્ટી કાણી ટેકીને જરા ઊંચો થયો અને તેણે ટ્રેશીની સામે જોયું; ખરેખર, તે બહુ માંદો અને નબળો દેખાયો; તેથી ક્રિસ્ટી ટ્રિકરમાં પડ્યો:—

“ અરે, જેમ મારી મા મને પાછળ મૂકી મરીગઈ તેમ ટ્રેશી મને મૂકી જતો રહેશે નહીં । ”

અને ક્રિસ્ટી આજરાત્રે ઉંધતા સુધી રડ્યો.

બીજે દિવસે ધરધણીઆણીનો વૈદ આવ્યો ત્યાં સુધી ક્રિસ્ટીએ દાદરની આસપાસ જોયા કર્યું, તેથી ટ્રેશીએ ધાધું કે ક્રિસ્ટી ધણો આળસુ છે, કેમકે તે વાળું લઈ બહાર જતો નથી. પણ ક્રિસ્ટીએ એક પછી એક બહાનાં બતાવીને ટ્રેશીને ઉડાવ્યો અને દરવાજા આગળ વૈદની ગાડી ઊભેલી જુએ તે-માટે તેણે બારીની બહાર વાડામાં જોયા કર્યું.

આખરે જ્યારે વૈદ આવ્યો ત્યારે તેણે તેને ધરધણી-આણીના ઓરડામાં જતો જોયો, અને તે બહાર આવ્યો ત્યાં સુધી બારણા આગળ ખેંસી રહ્યો; વૈદે બહાર નિકળ્યા પછી બારણું જલદીથી દબાવી, અને જ્યારે તે પગથિયેથી ઉતરતો હતો ત્યારે તેણે તેની પાછળ એક આતુર અવાજ સાંભળ્યો.

ક્રિસ્ટીએ બૂમ પાડી, “ મેહેરબાન સાહેબ, મેહેરબાન સાહેબ. ”

વૈદે પૂછ્યું, “ છોકરા, તું શું કહેવા માગે છે ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ સાહેબ, ચીડાઈ જશો મા, પણ જે તમે એકાદ મિનિટ ઉપર આવશો અને ધરડા ટ્રેશીને તપાસશો તો બહુ સારું; તે બહુ માંદો છે. ”

વૈદે પૂછ્યું, “ ધરડો ટ્રેશી કાણ છે ? ”

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “ તે મારો શેઠ છે, એટલે કે તે મારી સંભાળ લે છે, અને તેની સંભાળ લેનાર પણ હું જ છું. ”

વૈદ આ વિચિત્ર અર્થ સમજી શક્યો નહીં; તેમ છતાં તે પાછો ફર્યો અને ધીમે ધીમે દાદર પર ચઢવા લાગ્યો.

તેણે મમતાથી પૂછ્યું, “ છોકરા, ટ્રેડીને શું થયું છે ? ”

કિસ્તી બોલ્યો, “ સાહેબ, હું એજ જાણુવા માગું છું, સાહેબ, તે બહુ ઘરડો છે, મારા ધાર્યા પ્રમાણે તે વધારે વખત જીવશે નહીં, આ બધું હું જાણુવા માગું છું; મેહેરબાન સાહેબ, મારો શેઠ જાણતો નથી કે તમે અહીંયાં આવ્યા છો, માટે મને પહેલો જવાબો.” અને કિસ્તી છાતી કઢાડી અંદર ગયો; અને તેણે ટ્રેડીને કહ્યું, “ સાહેબ, આપણી ધર-ધણીઆણીનો વૈદ તમને જોવા આવ્યો છે.”

કિસ્તીને ખુશી થવાનું કારણ એ હતું કે ટ્રેડીએ બિલકુલ આનાકાની કરી નહીં, અને ધીરજથી તથા નમ્રતાથી વૈદને પોતાનું શરીર તપાસવા દીધું, અને તેને કાણે મોકલ્યો છે તે પણ પૂછ્યું નહીં. પછી વૈદે રજા લીધી, અને ખીજે દિવસે સવારમાં કંઈક ઔષધ મોકલવાનું વચન આપ્યું, અને સાંકડા વાડામાં થઈ ઘર તરફ હિંડવા માંડ્યું. જોવા તે ગાડી ઉપર ચઢતો હતો તેવામાં તેના હાથપર કોઈનો ટાઢો હાથ અડક્યો.

કિસ્તીએ કહ્યું, “મેહેરબાન સાહેબ, તમારી મુલાકાતનું શું થયું ?”

વૈદે પૂછ્યું “ ‘શું’ એટલે શું ? ”

કિસ્તી ફરીથી બોલ્યો “સાહેબ, ટ્રેડીને જોવાના કેટલા પૈસા થયા ?” પછી તે મજવામાંથી પૈસા કાઢી બોલ્યો, “સાહેબ આટલા પૈસા મારી પાસે છે; એટલા ચાલશે કે ? નહીં તો આવતી કાલે થોડાક વધારે પૈસા તમારે ત્યાં બેતો આવીશ.”

વૈદે મોં મલકાવી કહ્યું “અરે! છોકરા, તું એ પૈસા

તારી પાસે રાખ, હું તારા પૈસા લઇશ નહીં, અને જ્યારે હું મિસિસ ઉવાઇટને જોવા આવીશ ત્યારે ટ્રેડીને પણ જોતો જઇશ". ક્રિસ્ટીએ ટગર ટગર જોયા કર્યું, પણ તે વૈધને આ-
જારના શબ્દ કહી શક્યો નહીં.

ક્રિસ્ટીએ વૈધને પૂછ્યું, "સાહેબ, તમે ટ્રેડી વિષે શું ધારો છો?"

વૈધે માડી હાંકતી વખતે કહ્યું, "છોકરા, ટ્રેડી વધારે વખત જીવશે નહીં; કદાચ એકાદ મહિનો જીવશે."

જ્યારે ક્રિસ્ટી પાછો ફર્યો ત્યારે તે ઘણાજ દિલગીર થઇ પોતાના મનમાં બોલ્યો, "શું, ટ્રેડીશેઠ એકજ મહિનો જીવશે! એક મહિનો જીવશે! હું મારા વહાલા શેઠ સાથે એકજ મહિનો રહીશ, ફક્ત એકજ મહિનો! અને તેને તેના કાતરિયામાં જતાં એક મિનિટ થઇ તે દરમિયાનમાં ટ્રેડી સિવાય તેનો જન્મારો કેવો જશે તેનો દિલગીરીભરેલો આ-
જાસ તેને માલમ પડ્યો; અને તેના મનમાં ઘણા વિચાર ઉત્પન્ન થયા:—

"મારું પોતાનું ધર નથી, રહેવાની કાટડી પણ નથી. ધર પણ નહીં, મિત્ર પણ નહીં, અરે! હું કેટલો ખેદ પામીશ! વળી એકજ મહિના પછી, ફક્ત એક મહિના પછી ટ્રેડી શેઠ મરણ પામશે!"

ક્રિસ્ટીએ દિલગીરીભરેલા હૃદયથી ખારણું ઉઘાડ્યું.

ટ્રેડીએ પૂછ્યું, "ક્રિસ્ટી, વૈધે શું કહ્યું?"

ક્રિસ્ટીડસકાં ખાતાં ખાતાં બોલ્યો, "ટ્રેડીશેઠ, વૈધ કહે છે કે તમે ફક્ત એક મહિનો જીવશો; અને તમારા વિના હું શું કરીશ?"

ટ્રેડી બોલ્યો નહીં; તે ફક્ત એકજ મહિનો જીવશે એમ તેને કહેવું એ ઘણી કઠણ વાત હતી; એક મહિના પછી તે ક્રિસ્ટીને, કાટડીને તેમજ પેલા વાળને છોડી આલ્યો જશે;

પણ ક્યાં ચાલ્યો જશે તેની તેને ખબર નહોતી. આ વિષે વિચાર કરવાનું કામ ટ્રેડીને ધણું ભારે અને કઠણ લાગ્યું.

આ દિવસે તે ધણું બોલ્યો નહીં. આ દિલગીરી-બરેલા દિવસે વાળું બહાર લઇ જવાની કિસ્તીમાં જોઇએ તેટલી હિંમત હતી નહીં; અને તેણે ધીમે રહીને ધણી શોકથી ધરડા ટ્રેડીને તપાસ્યો. “કુત એકજ મહિનો, ફક્ત એકજ મહિનો!” એવા શબ્દના બાણકારા બંનેના કાનમાં થતા હતા.

પણ એટલામાં સાંજ પડી, અને સગડીમાંના દેવતાનું ને થોડું અજવાળું પડતું હતું તે સિવાય કોટડીમાં બીજા કશાનું અજવાળું પડતું નહોતું; આ વખતે ટ્રેડી વાત કરવા લાગ્યો.

તે એવેન થઇ બોલ્યો, “કિસ્તી, હું ક્યાં જઇશ? એક મહિના પછી હું ક્યાં જઇશ?”

કિસ્તીએ વિચારમાં ને વિચારમાં દેવતા સામું જોયા કહ્યું.

તે બોલ્યો, “ટ્રેડીસાહેબ, મારી મા સ્વર્ગ વિષે બોલતી હતી; અને તે કહેતી હતી કે હું સ્વર્ગવાસી ઘેર જઇશ. તેણે ‘ઘર, સુખાકારી ઘર’ છેલ્લું ગાયું હતું. હું ધારું છું કે સ્વર્ગવાસી ઘર આકાશમાં કોઇ એક જગ્યાએ હશે, ટ્રેડીશેઠ, હું એમજ ધારું છું; મારી મા કહેતી હતી કે તે બહુ સારી જગ્યા છે.”

ટ્રેડીએ કહ્યું, “ખરી વાત, મારા ધાર્યા પ્રમાણે તે સારી જગ્યા હશે; પણ મને ત્યાં અજાણ્યું લાગશે, કિસ્તી, ખરેખર, મને ધણું અજાણ્યું લાગશે; છોકરા, સ્વર્ગ વિષે હું ધણું થોડું જાણું છું.”

કિસ્તીએ કહ્યું, “હું પણ તમારા જોડે જ જાણું છું.”

ટ્રેડીએ કહ્યું, “વળી હું ત્યાંના લોકને ઓળખતો નથી,

તેમજ મારી ઓળખાણમાંના કોઈ પણ માણસ ત્યાં હશે નહીં, વળી આ જૂના, વહાલા વાળને મારે છોડવું પડશે. ત્યાંના લોકો પાસે આવાં વાળં હશે નહીં; કેમ ક્રિસ્ટી, તેમની પાસે હશે વારં ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “મેં મારી માને એ વિષે બોલતાં સાંભળી નથી; મારા ધાર્યા પ્રમાણે ત્યાંના લોકો સારંગી વગાડતા હશે. ”

ટ્રેશી દિલગીર થઈ બોલ્યો, “હું સારંગી જરાપણ પસંદ કરતો નથી, અને હું ત્યાં મારો વખત શીરીને ગાળીશ તે વિષે મને ફિકર થાય છે. ” આતો શો જવાબ આપવો તે ક્રિસ્ટીને સ્મર્યું નહીં તેથી તેણે જવાબ આપ્યો નહીં.

ક્રિસ્ટી એકાએક બોલી ઉઠ્યો, “છોકરા, તું મને સ્વર્ગ વિષે સમજાવ, તું તે વિષે સઘળું શોધીકાઢ; જો હું સ્વર્ગ વિષે થોડું ઘણું જાણીશ તો મને ત્યાં અગાળ્યુ લાગશે નહીં.

તારી મા તને ‘ ધર, સુખાકારી ધર ’ વિષે કહેતી હતી, નહીં વારં ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ખરી વાત, મારી પક્કી ખાતરી છે કે તેનો ધરાદો સ્વર્ગ વિષે કહેવાનો હતો. ”

ટ્રેશી ઘણો આતુર થઈ બોલ્યો, “છોકરા, હવે સ્વર્ગ-વિષે મને સમજાવવાને ભૂલીશ મા, વળી યાદ રાખજે કે હવે ફક્ત એક મહિનો રહ્યો છે ! એકજ મહિનો ! !

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ટ્રેશીસાહેબ, હું મારાથી બનશે તેટલું કરીશ. ” અને ક્રિસ્ટીએ પોતાનું વચન પાળ્યું.

પ્રકરણ ૪ થું.

વાળું વગાડવા વિષે મેળજનો પહેલો પાઠ.

ખીજે દિવસે ક્રિસ્ટીને હમેશની માફક ખહાર જવું

પડ્યું. ધરડો ટ્રેસી અગાઉ કરતાં હમણા ધણો માંદો નહોતો, તે બેસી શકતો હતો, અને આ સાંકડી કોટડીમાં તાજી હવા આવે તેમાટે બહાર જતી વખતે ફિસ્ટી તેની નાની બારી ઉઘાડતો હતો; હવા ભારે અને રૂંધાઈ ગઈ હતી અને ફિસ્ટીનું હૃદય ધણું ઉદાસ ને દમ આખર થઈ ગયું હતું. લગભગ વિચાર કર્યા સિવાય ફિસ્ટીએ પરાને રસ્તે ચાલવા માંડ્યું. અને પેલા સુંદર બાગવાળા ધર આગળ જઈને તે બોલે રહ્યો; કદાચ પેલાં છોકરાં મને ખુશ કરશે એવી આશાથી તે તેમનાં આનંદી મોં જોવાને ધણો આતુર હતો; તે આજે ધણો સુસ્ત થઈ ગયો હતો.

આ વખતે ફિસ્ટીની આશા ભંગ થઈ નહીં; તેણે વાળનો હાથો બે વખત ફેરવ્યો નહીં એટલામાં મેબલ અને ચાર્લી બન્ને બારીમાં દેખાયાં; અને બ્યારે તેમને બરાબર માલમ-પડ્યું કે તે વાળવાળો ફિસ્ટી છે ત્યારે તેઓ બાગમાં દોડી-આવ્યાં અને બ્યાં ફિસ્ટી વાળું વગાડતો હતો ત્યાં આવીને બોલ્યાં.

ચાર્લીએ તેની બેનને ધીમેથી કહ્યું, “ બેન, તે કેવી સારી રીતે વગાડે છે ! ”

મેબલે કહ્યું, “ હા, મારી પાસે આવું વાળું હોય તો બહુ સારું થાય, ચાર્લી, તારે પણ આવું વાળું જોઈએ છે ? ”

ચાર્લી બોલ્યો, “ ત્યારે આપણે બાપાને આપણે વાસ્તે એક વાળું લેવાનું કહીશું ? ”

મેબલે કહ્યું, “ હું ધારું છું કે આપણી મા વાળું વગાડવું પસંદ કરશે નહીં, કેમકે તેનું માથું ધણી વખત દુખે છે તે તો તું જાણે છે જ. ”

ચાર્લી ઉદાસ થઈ બોલ્યો, “ વારું, મને લાગે છે કે આપણી ઓરડીમાંથી તે કંઈ સાંભળશે નહીં. ”

મેળલે ફિરટીના મોં સામું જોઇને કહ્યું, “ મને પણ વાળું વગાડવું બહુ ગમે છે.”

ફિરટી બોલ્યો, “ બેન, બહુ સારું, અહીં આવ.”

અને મેળલે અંગુઠા ઉપર ઊભા રહી પોતાના નાજુક હાથથી વાળનો હાથો પકડ્યો, પણ હાથાને એટલો ધીમેથી ફેરવ્યો કે તેની માને લાગ્યું કે વાળવાળો માંદો પડ્યો હતો, તેથી તે બારીએ આવી.

આ જોઇને મેળલની મા બહુ ખુશી થઇ, તે ખુબ-સુરત નાની છોકરીએ ઉનાળામાં પહેરવાનાં સફેદ કપડાં પહેર્યાં હતાં, અને જ્યારે તે વાળનો હાથો ફેરવતી હતી ત્યારે તે વાળવાળો તેની સામે ઊભો રહ્યો હતો, અને તેને જોઇને ઘણો આશ્ચર્ય પામતો હતો.

પછી મેળલે જિંચે જોયું તો તેની મા તેની નજરે પડી, ને જ્યારે મેળલને માલમ પડ્યું કે મારી મા મને નિહાળીને જુએછે ત્યારે તે ઘણી ખુશી થઇ; તથા તે વાળું બરાબર સાંભળે છે એમ સમજી તેણે વાળનો હાથો ફેરવ્યા કર્યો, કેમકે દુનિયામાં તેની વહાલામાં વહાલી વસ્તુ તેની મા હતી. પણ તે વાળનો હાથો બહુ ધીમેથી ફેરવતી હતી તેથી “પૂરમેરીએન” નો સૂર ઘણી ઉદાસી ઉપજાવે એવો લાગતો હતો.

મેળલ બોલી, “વાળવાળા, મેહેરબાની કરીને વાળનો હાથો ફેરવ અને ‘પૂરમેરીએન’ નો સૂર બદલાઈને ‘ધર, સુખાકારી ધર’નો સૂર નિકળે એમ કર, કેમકે મારી માને એ સૂર બહુ સારો લાગેછે.

પણ ફિરટી જાણતો હતો કે “ધર, સુખાકારી ધર”નો સૂર નિકળે તે પહેલાં ‘રૂઝિયાનિયા’ નો સૂર નિકળશે તેથી તેણે મેળલ પાસેથી વાળનો હાથો લીધો, અને આશ્ચર્યથી બોલ્યો, “બેન, ઠીક, મારાથી બનશે તેટલી ઉતાવળ કરીશ.”

પછી તેણે વાળનો હાથો એટલા જોરથી ફેરવ્યો કે જો ધરડા ટૂંકીએ આ વખત વાળમાંથી નિકળતા અવાજ સાંભળ્યા હોત તો વાળુ' ભાંગી જશે એવી ક્ષણ તેને પડી હોત, અને તે એક મહિનો પણ જીવતે નહીં. આ વખતે સામેના ધરના લોક બારીએ આવ્યા, તેઓ ધારતા હતા કે વાળમાં ભૂત બરા-યું છે, કેમકે તે એક મિનિટ ધીમેથી ચાલતું હતું અને બીજી મિનિટે જલદીથી ચાલતું હતું. પણ જ્યારે પેલી નાની છોકરીએ વાળનો હાથો ફેરવવા માંડ્યો, અને જ્યારે “ ધર, સુખાકારી ધર ” ના ધીમા અને ઠરેલ અવાજ નિકળ્યા ત્યારે પેલા લોકોને બરાબર સમજણ પડી. “ ધર, સુખાકારી ધર ” નો સૂર નિકળતો બંધ થયો ત્યાંસુધી મેંજલે હાથો ફેરવ્યા કર્યે.

પછી, તે સંતોષ પામી હોય એવું બતાવીને તેણે વાળનો હાથો ફિસ્તીને આપી દીધો.

તેણે કહ્યું, “ ધર, સુખાકારી ધર ” હું બહુ પસંદ કરું છું કેમકે તેનો સૂર બહુ સારો છે.

ફિસ્તીએ કહ્યું, “ હા, બેન, મને પણ એ સૂર બહુ સારો લાગે છે. ” એટલામાં, તેણે ટૂંકીને જે વચન આપ્યું હતું તે તેને યાદ આવ્યું, તેથી તેણે પેલી નાની છોકરીને પૂછ્યું “ બેન, ‘ ધર, સુખાકારી ધર ’ ક્યાં છે ? ”

મેંજલે પેલા સુંદર ધર તરફ પોતાનું માથું હલાવીને કહ્યું, “ મારું ધર આ રહ્યું, પણ ફિસ્તી તારું ધર ક્યાં છે તેની મને ખબર નથી. ”

ફિસ્તી બોલ્યો, “ બેન, મારું રહેવાનું ધર બહુ સારું નથી; હું અને મારો શેઠ એક નાના કાતરિયામાં રહીએ છીએ; વળી તેમાં ફક્ત એકજ મહિનો રહીશું, ને પછી મને રહેવાનું ધર પણ મળશે નહીં. ”

નાની છોકરી ધણી દયામણા સાદે બોલી “ બાઈ ફિસ્તી, મને તારી બહુ દયા આવે છે. ”

હમણા ચાલી વાળનો હાથો ફેરવતો હતો, અને તેમાંથી “પૂરમેરીએન”નો સૂર નિકળ્યો તેથી તે બહુ ખુશી થયો; પણ મેબલ આ વખતે બરાબર ધ્યાન આપતી નહોતી, કેમકે તે પેલા ગરીબ છોકરા વિષે ઘણા જોડા વિચારમાં પડી હતી; તે કહેવા લાગી “આ છોકરાને રહેવાનું માત્ર એક નાનું કાતરિયું છે, ને એક મહિના પછી તે પણ જતું રહેશે.”

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “કાંઈ બીજી જગ્યામાં એક ઘર છે; બેન, તેની તને ખબર છે ? તેને લોકો સ્વર્ગ કહે છે.”

મેબલ ચાલાકીથી બોલી, “હા, સ્વર્ગ છે ખરું; ત્યાં તને રહેવાનું ઘર મળશે ?”

ક્રિસ્ટીએ પૂછ્યું, “સ્વર્ગ ક્યાં છે ?”

મેબલે પોતાની આંગળી આકાશ તરફ બતાવીને કહ્યું, “એ તો જોયે આકાશમાં છે. આ નાના તારા સ્વર્ગમાં રહે છે, હું ધારતી હતી કે એ દૂતની આંખો હશે, પણ મારી આંખ કહે છે કે એ વાત ખોટી છે.”

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “તારા જોવા મને બહુ ગમે છે.”

મેબલે કહ્યું, “મને પણ તારા જોવા બહુ ગમે છે, અને તું જ્યારે સ્વર્ગમાં જઈશ ત્યારે તું આ સઘળા તારા જોશે.”

ક્રિસ્ટીએ પૂછ્યું, “સ્વર્ગ શાના જેવું હશે ?”

નાની મેબલ બોલી, “તે સારી જગ્યા છે, ત્યાંના લોક સફેત કપડાં પહેરે છે અને સઘળા રસ્તા સુવર્ણના બનાવેલા છે; વળી ઇશુખ્રિસ્ત ત્યાં છે; તને ઇશુખ્રિસ્તને જોવાનું મન થાય છે ?”

ક્રિસ્ટી ગમરાઈને બોલ્યો, “બેન, ઇશુખ્રિસ્ત વિષે હું બહુ જાણતો નથી.”

મેબલે વિચારમાં ને વિચારમાં ઘણી ઉઠાસ થઈ આંખમાંથી આંસુ પાડ્યાં, અને કહ્યું, “વાળવાળા, તું ઇશુખ્રિસ્ત

પર પ્રેમ રાખતો નથી ? અરે, તું ઇશુ પર શા વાસ્તે પ્રેમ રાખતો નથી ? ”

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “એન, ઇશુખ્રિસ્ત વિષે હું કંઈ જાણતો નથી.”

મેબલની આંખમાંથી આંસુ દડદડ નિકળી પડ્યાં, અને તે બોલી, “બાપ, જો તું ઇશુખ્રિસ્ત પર પ્રેમ રાખશે નહીં તો તારાથી સ્વર્ગમાં જવાશે નહીં; અરે ! હું બહુ દિલગીર થાઉં છું, કેમકે તને રહેવાનું ઘર મળશે નહીં, અને પછી તું શું કરશે ? ”

પણ આ વખતે બોજનનો વખત થયો હતો, તેથી આપાએ પેલાં છોકરાંને બોલાવી લીધાં.

ક્રિસ્ટી ઊંડા વિચારમાં પડી ઘર તરફ વળ્યો. તે મેબલનાં આંસુ અને શબ્દ વિષે વિચાર કરવા લાગ્યો:—

“મેબલે મને કહ્યું છે કે જો હું ઇશુખ્રિસ્ત પર પ્રેમ રાખીશ નહીં, તો મારાથી સ્વર્ગમાં જવાશે નહીં; વળી મને રહેવાનું ઘર પણ મળશે નહીં.”

આવા વિચારથી તે ધણો દિલગીર થયો અને કહેવા લાગ્યો, “જો ‘ઘર, સુખાકારી ઘર’ વિષે હું કંઈ જાણીશ નહીં, તો મારી શી દશા થશે ? ” આ વખતે તેને તેનો વહાલો શેઠ માદ આબ્યો અને તેણે કહ્યું, “શું, ટ્રેડીશેઠ એકજ મહિનો જીવશે ? શું ! તે ઇશુખ્રિસ્તપર પ્રેમ રાખે છે ? મેં તો તેને ઇશુખ્રિસ્તનું નામ લેતાં કોઈ દિવસ સાંભળ્યો નથી; પણ જો ટ્રેડી સ્વર્ગમાં ન જતાં નર્કમાં જશે તો કેવું અણધરતું થશે ! હું નર્ક વિષે ધણું જાણતો નથી, પણ હું ધારું છું કે તે પાપી લોકને માટે હશે, હું આજે ટ્રેડીને મેબલના બધા શબ્દ કહી સંભળાવીશ. કદાચ ટ્રેડી ઇશુખ્રિસ્તપર પ્રેમ રાખશે.” ક્રિસ્ટીને આ વિષે ધણી આશા હતી; સાંજરે ઘેર જઈ ટ્રેડીને આ વાત કહી સંભળાવવાને તે ધણો ટાંપી રહ્યો હતો.

સવાર કરતાં બપોર પછી તાપ બહુ પડવા લાગ્યો અને ફિરટી બહુ થાકી ગયો, તેનાથી વાળું ઊંચકાયું નહીં. હમેશ કરતાં આજે તેને વાળું ઘણું ભારે લાગ્યું; ટ્રેનીના ધરથી અડધોક ગાઉ દૂર એક નાની ગલીમાં કોઇએક ધરના પગથિયા ઉપર થોડીએક મિનિટ સુધી આરામ લેવાની ફિરટીને જરૂર પડી. ભીંત સાથે પોતાના વાળને મૂકી તે નીચે બેઠો; એવામાં બે સ્ત્રીઓ બારણા આગળ બેગી થઇ, તેઓએ એકબીજાની ખબર પૂછ્યા પછી વાત કરવા માંડી; આ વખતે ફિરટીએ તેમને ધ્યાન દઇ બરાબર સાંભળી.

એમાંની એક સ્ત્રીએ એક લાંબા, નીચા ધરતરફ નજર કરીને પૂછ્યું, “ બાઇ, પેલી કઇ જગ્યા હશે ? ”

બીજી સ્ત્રી બોલી, “ બેન તમને ખબર નથી ? એ તો આપણી નવી “મિશનરમ” છે; મેલવીલ સ્ટ્રીટના રસ્તા ઉપર આવેલા દેવલને તાબે આ “ મિશનરમ ” છે. એક જીવાન માણસ દર રવિવારે સાંજના સાં ઉપદેશ કરે છે, અને તેનો ઉપદેશ સાંભળવો બહુ ગમે છે, કેમકે તે સ્પષ્ટરીતે ઉપદેશ કરે છે. ”

પેલી બેનપણી બોલી, “ અરે, એ તો સ્વર્ગ વિષે, સાં કેમ જવાય તે વિષે તથા ઇશુખ્રિસ્તે આપણે વાસ્તે શું શું કર્યું છે એ સઘળાં વિષે ઉપદેશ કરે છે. જ્યારે આપણો ટાંમી માંદો પડ્યો હતો ત્યારે માયાળુ મિસ્ટર ઉવિલટન તેને જોવાને આવ્યો હતો. મિસિસ ઉવેસ્ટ, તમે તેને ઓળખતાં નથી ? ”

મિસિસ ઉવેસ્ટે જવાબ આપ્યો, “ ના, કદાચ, હું કાલે આવીશ, વાઈ, તે કેટલે વાગે ઉપદેશ કરે છે ? ”

મિસિસ સ્મિથ બોલી, “ દર રવિવારે સાંજના સાત-વાગે; અને તમારે તમારાં કપડાંની કંઈ ફિકર કરવી નહીં; ત્યાં તો આપણા જેવા ગરીબ લોક આવે છે. ”

મિસિસ સ્મિથ બોલી, “ વારં, હું કાલે આવીશ;” પછી બન્ને સ્ત્રીઓ પોતપોતાને ઘેર ગઇ.

કિસ્તીએ આ સંધ્યું સાંભળ્યું હતું, તેથી બીજે દિવસે સાંજના સાત વાગતાં પેલી “ મિશન રૂમ”માં જવાનું નક્કી કર્યું. તે બોલ્યો, “ જે જાણવાને ટ્રેડીશોઠ ઇચ્છે છે તેની જોળ કરવાને માટે વધારે વખત ગુમાવવો જોઈએ નહીં; વળી મહિનામાં એક દિવસ તો ઝોછો થયો છે. ”

આજરાત્રે કિસ્તીએ તેના શેઠને પૂછ્યું, “ ટ્રેડીસાહેબ, તમે ઇશુખ્રિસ્તપર પ્રેમ રાખો છો કે ?

ધરડા ટ્રેડીએ જવાબ આપ્યો, “ ઇશુખ્રિસ્ત ! ઇશુખ્રિસ્તપર હું પ્રેમ રાખું છું એમ મારાથી કેમ કહેવાય ? ખરું જોતાં મારે તેનાપર પ્રેમ રાખવો જોઈએ, સારા લોક એમ જ કરે છે; નહીં વારં ? ”

કિસ્તી ઉદાસ થઇ બોલ્યો, “ ટ્રેડીશોઠ, જે તમે ઇશુખ્રિસ્તપર પ્રેમ રાખશો નહીં તો તમારાથી સ્વર્ગમાં જવાશે નહીં, અને તમને ત્યાં રહેવાને ધર પણ મળશે નહીં.”

ટ્રેડી બોલ્યો, “ ખરી વાત, જ્યારે હું તારા જેવો નાનો છોકરો હતો, ત્યારે મેં આ વાત વિષે બહુ સાંભળ્યું હતું, પણ મેં એ વાતની બહુ દરકાર કીધી નહીં, ને હમણા હું તે બધું વિસરી ગયો છું. જ્યારથી હું માંદો પડ્યો છું ત્યારથી હું એ વિષે ઘણો વિચાર કરું છું, અને એમાંની કેટલીક વાત મને યાદ આવી છે; પણ જે મેં સાંભળ્યું હતું તે બધું મને યાદ આવતું નથી. કિસ્તી, આ બહુ ખરાબ છે; આથી મને બહુ માફ લાગે છે.”

પ્રકરણ ૫ મું.

સુખાકારી શહેરમાં પાપ નથી.

આ દિવસે બહુ તાપ પડ્યો હતો અને રાત્રે એથી પણ વધારે ધામ થયો હતો, ક્રિસ્ટીને ધણી વારે ઉંઘ આવી, પણ એટલામાં તે વિજળીની ગર્જનાથી જાગી ઊઠ્યો, આ વખતે આ જૂનું કાતરિયું એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી ડોલવા લાગ્યું.

ધરડો ટ્રેશી પોતાની પથારીમાં બેઠો થયો, અને ક્રિસ્ટી તેની પાસે આવ્યો. આ તોફાન બહુ ભયંકર હતું, આ નાના કાતરિયામાં વિજળીના ચમકારા થતા હતા, તેથી બધી જ-આએ અજવાળું અજવાળું થઈ રહેતું હતું, અને ક્રિસ્ટી પોતાના શેઠનું વદન જોઈ શિકતો હતો. વળી જરા જરા વાર-માં અધારું થઈ જતું હતું; એવામાં જાણે ધણું ધર પડી મયાં હોય એવી એક મોટી ગર્જના થઈ, તેથી ટ્રેશી પગથી તે માથા પર્યંત ધૂજવા લાગ્યો. ક્રિસ્ટીએ આવું મોડું તોફાન કદી જોયું નહોતું, તે ધણો ચમક્યો અને તેના શેઠ પાસે ધુંટણીએ પડી તેના ધૂજતા હાથને પકડી રચો.

આ વખતે ક્રિસ્ટીએ પૂછ્યું “ સાહેબ, તમને બહુ બ્લીક લાગેછે?”

ટ્રેશી બોલ્યો “ ક્રિસ્ટી, હા; એમ છે ખરું, પણ શાથી મને આટલી બધી મજરામણ થાય છે તેની મને ખબર પડતી નથી. અમાઉ હું તોફાનથી ડરતો નહોતો, પણ આજે કાણ જાણે શું થયું છે?”

ક્રિસ્ટી બાપડો કંઈ બોલ્યો નહોતો તેથી ટ્રેશીએ અગાડી બોલવા માંડ્યું: “ક્રિસ્ટી, આ વિજળી પરમેશ્વર હોય એવું મને લાગે છે, આ મર્જના તેનો સાદ હોય એમ મને લાગેછે;

અને મને દેવની બહુ બ્હીક લાગે છે, કિસ્તી, હું તેના પર પ્રેમ રાખતો નથી.”

આ વખતે વિજળીનો એક બીજો ચમકારો થયો, અને એક મોટી ગર્જના થઇ, તેથી ટ્રેસી પાછો પગથી માથા સુધી ધ્રૂળવા લાગ્યો.

તે બોલ્યો “કિસ્તી, આજ રાત્રે મરવાનું મને ઠીક લાગતું નથી; જો, વિજળીના ચમકારા મારી નજીક થાય છે; વાર, પાપ શું છે તે તું જાણે છે?”

કિસ્તી બોલ્યો, “હા, દુષ્ટકામ કરવું એ પાપ કહેવાય છે, નહીં વાર?”

ટ્રેસી બોલ્યો, “ખરી વાત, મેં ઘણાં દુષ્ટકામ કર્યાં છે, વળી ખરાબ વિચાર કરવો એ પણ પાપ છે, અને મેં ઘણાં ખરાબ પાપ કર્યાં છે, વળી જૂઠું બોલવું એ પણ પાપ છે, અને હું ઘણી વખત જૂઠું બોલ્યો છું; પણ આજ સિવાય કોઇ દિવસે મેં એ વિષે દરકાર કરી નહોતી.”

કિસ્તીએ પૂછ્યું, “સાહેબ, આજ રાતે તમે પાપ વિષે આટલી બધી દરકાર કરો છો તેનું શું કારણ છે?”

ટ્રેસી બોલ્યો, “આજ રાતે મને સ્વપ્ન આવ્યું અને તેથી મને ધ્રૂળરી ચઢી છે.”

કિસ્તીએ આગળ કરી પૂછ્યું, “સાહેબ, તે સપ્ન શા વિષે હતું તે મને કહેશો?”

ટ્રેસીએ કહ્યું, “કિસ્તી, હું ઇશુ વિષે વિચાર કરતો હતો એવામાં મને ઉંધ આત્રી અને ઉધમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હું એક સુંદર દરવાજા આગળ ઊભો છું, આ દરવાજાને સુવર્ણનો ખનાવેલો છે, એના ઉપર લખેલા કેટલાક અક્યકીત અક્ષર મારા જોવામાં આવ્યા. મેં અક્ષર ઉઠેલી જોયા તો મને માલમપડ્યું કે એ ‘ધર, સુખાકારી ધર’ છે તેથી હું મનમાં ધણો ખુશી થયો, મને લાગ્યું કે જો કિસ્તી અહીં આં હોત તો બહુ સારું થાત. પણ

એટલામાં એક માણસે પેલો દરવાજો ઉઘાડી મને પૂછ્યું, ધરડા માણસ, તારે શું જોઈએ છે ? મેં કહ્યું, ‘મારે અંદર આવવું છે અને હું અહીં આં રહેવાને ઇચ્છું છું.’ પણ પેલા માણસે દરવાજો બંધ કર્યો અને તે ઘણોજ ગંભીર તથા ઉદાસ થઈ બોલ્યો, ‘અહીં આં પાપી માણસથી અવાતું નથી.’ ફિરટી, આ ઉપરથી મને લાગ્યું કે હું ઘણો પાપી છું, તેથી હું પાછો ફર્યો; એવામાં અંધારું ઘોર થઈ ગયું અને હું વિજળીના ચમકારાથી જાગી ઉઠ્યો; ફિરટી, આ વાત મારા મનમાંથી ખસતી નથી, આ વાત મારાથી ભૂલાતી નથી.

હજી વિજળીના ચમકારા થતા હતા અને મેઘગર્જના પણ થતી હતી તેથી ટ્રેશી બહુ ધૂનવા લાગ્યો.

ફિરટી ટ્રેશીને ખરાબર દિલાસો આપીશકયો નહીં કે-મકે તેને પોતાનેજ ખ્હીક લાગતી હતી, તોપણ તે તેની નજીક આવ્યો અને તોફાન સમીગયું ત્યાં સુધી તેની પાસેજ બેસી રહ્યો, હમણા તે નાના કાતરિયા પર વરસાદનાં ઝાપટાં પડતાં હતાં તે સિવાય બીજા કશાનો અવાજ સંભળાતો નહોતો; તેથી ફિરટી પોતાની જગ્યાએ જઈ ઉઘો ગયો.

બીજે દિવસે સવારનો પહોર એક ખરાબ સમણા જોવો લાગતો હતો. જ્યારે સૂર્ય ઘણો પ્રગટતો હતો ત્યારે ફિરટી બેઠો થયો અને તેણે કોઠડીની બારી ઉઘાડી. વરસાદના આવી ગયા પછી સઘળી વસ્તુ તાજ દેખાતી હતી, હવા સ્વચ્છ થઈ હતી, અને છત્તમાં ચક્ષીઓ ચીંચીં કરતી હતી. આ દિવસ પવિત્ર દિવસ હતો અને આજેજ ફિરટી “મિશનરમ” માં ઉપદેશ સાંભળવા જવાનો હતો. સાંજ ક્યારે પડે કે હું બહાર જઈ અને જે વાત ટ્રેશી જણવાને ઇચ્છે છે તે વાતની ખોળ કઈ એમ ફિરટી પોતાના મનમાં વિચાર કરતો હતો.

બાપડા ધરડા માણસને વસતત્કતુના આ લાંબા દિવસે બિલકુલ ગમ્યું નહીં. ફિરટી રવિવારેજ તેના શેઠને સાચવવા

રહેતો હતો; તેથી તે તેને મૂકીને આઘો ખસ્યો નહીં; ટ્રેફી સમણા વિષે ફરીથી બોલ્યો નહોતો તોપણ ક્રિસ્ટીની ખાતરી થઇ કે ટ્રેફી હજી તેનું સ્વપ્ન વિસરી ગયો નથી.

આખરે આ કંટાળા બરેલો દિવસ પૂરો થયો, અને છ વાગ્યાના સુમારે ક્રિસ્ટી ઘોષ ધાધને દેવલમાં જવાને તૈયાર થયો.

આ વખતે ટ્રેફી આતુર થઇ બોલ્યો “ ક્રિસ્ટી, સાવ-ચેત રહેજે, અને દરેકે દરેક શબ્દ સાંભળજે.” ‘મિશનરમ’ હમણાજ ઉઘડી હતી; ત્યાં એક બાયડી દીવા સળગાવતી હતી, તથા લોકોને વાસ્તે જગ્યાની ગોઠવણ કરતી હતી. આ વખતે ક્રિસ્ટી બારણામાં ડોકિયાં કરવા લાગ્યો, તેથી પેલી બાઇએ તેને ત્યાંથી જતારહેવાનું ફરમાવ્યું.

પણ ક્રિસ્ટીએ ઉગસ થઇ પૂછ્યું “ શું, આજ રાત્રે કોઇ ઉપદેશ કરવાનું નથી ?”

પેલી બાઇએ પૂછ્યું “ શું, તું ઉપદેશ સાંભળવા આવ્યો છે ? વાઈ, અંદર આવ; પણ ચુપ રહેજે અને ગડબડ તથા વાતચિત કરીશ નહીં.”

આ વખતે “મિશનરમ”માં ક્રિસ્ટી સાથે વાત કરનાર કોઇ હતું નહીં તેથી તેનું આ બોલવું જથ્થા હતું, તોપણ ક્રિસ્ટી તાઝે થઇ અંદર ગયો અને આગળ મૂકેલી એક પાટલી ઉપર જઇને બેઠો.

“મિશનરમ” માં લોકો આવવા લાગ્યા; ધરડા માણસો તેમજ છોકરાઓ આવ્યા હતા, પોતાનાં નાનાં બાળકને લઇ કેટલીક સ્ત્રીઓ તથા શાલ ઓઢીને કેટલીક ધરડી સ્ત્રીઓ આવી હતી; ધણી ધણીઆણી, તથા કેટલાંક જીવાન માણસો પણ આવ્યાં હતાં, એ પ્રમાણે “મિશનરમ” માં આખરે દાર કારીગરની બાયડીથી તે ભિક્ષુકની નાની છોકરી સુધી સઘળા લોક ભેગા થયા હતા.

એટલામાં સાત વાગ્યા અને પાદરીસાહેબ બાગણું ઉધાડી અદર આવ્યા. ક્રિસ્ટીનું ધ્યાન ઉપદેશ વખતે એકજ જગ્યાએ હતું તે દંદલું સ્તોત્ર સાંભળીને ઘણાજ આનંદ પામ્યો; એક જુવાન સ્ત્રી સ્તોત્ર સ્પષ્ટરીતે ગાતી હતી તેથી ક્રિસ્ટી દરેકેદરેક શબ્દ સાંભળી શક્યો. અરે! ક્રિસ્ટી ઘરડા ટૂંકીને કહી સાંભળાવવાને આ શબ્દ યાદ રાખી શક્યો હોય તો કેવું સાચું! સ્તોત્રના શબ્દ નીચે પ્રમાણે હતા.

“એક રુઢું તેજસ્વી શેર,
કેમ કરે પાપ ત્યાં લહેર?
હોય વળી જે પુરુષ મલીન,
તે આવી ન શકે કો દીન.”

“તારક, હું આવું તુજ પાસ,
પ્રભુબાળક, વિનવું હું દાસ;
શુદ્ધ મને કર તારણ આપ,
દૂર થાય જેથી સૌ પાપ.”

“હે પ્રભુ, તું મુજને આકાશ,
કર તારો વાંકેરો બાળ,
હૃદય તારું જેથી દુઃખાય,
તુજબળથીતે દૂર રખાય.”

“ઊભો સ્વેતવત્સે તુજ ધામ,
એચિને’ મોક્ષ તુજ મુકામ
રાહત કલંક રહું નિર્દોષ,
સહી સન્નામત કરો કોપ.”

સ્તોત્ર પૂરું થયાપછી ઉપદેશ શરૂ થયો. પાદરી સાહેબનું શાસ્ત્રવાક્ય પ્રકટીકરણના ૨૧મા અધ્યાયની ૨૭મી કલમમાંથી હતું, “જેકંઈ અશુદ્ધ છે તે તેમાં પેસનારજ નથી.”

સ્વર્ગવાસી શહેર જેના રસ્તા સુવર્ણના બનાવેલા છે, તથા જેના દરવાજા મોતીના બનાવેલા છે, અને જેને વિષે લોક હમણાજ ગાતા હતા તેવિષે પાદરી સાહેબે બાગણું કર્યું. આ-સુઆકારી જગ્યામાં જે લોકો રહેછે તેમને વિશે, તેમના સફેત જન્મના વિષે, તેમના સુવર્ણના મુગટ વિષે, જે ગીત બાં હમેશાં ગવાયછે તેવિષે તથા ત્યાંના લોકના આનંદ વિષે પાદરીસાહેબે ઉપદેશ કર્યો.

તેણે કહ્યું “આ તેજસ્વી શહેરમાં દિલગીરી જોવામાં

આવતી નથી, ત્યાં કોઈ રડતું નથી, કોઈ આંસુ પાડતું નથી, કોઈ નિસાસો મૂકતું નથી, તેમજ ત્યાં કોઈ સંકટમાં આવી પડેલું જોવામાં આવતું નથી. આ સુવર્ણના રસ્તાપર થાક લાગતો નથી, ભૂખ લાગતી નથી, ત્યાં ચામડી બાળીદે એવો ગરમ સૂર્ય પ્રકાશતો નથી, તેમજ સખત હિમ કે બરફ પડતું નથી. ત્યાં કોઈ માંદું પડતું નથી, કોઈ મરણ પામતું નથી, કોઈ જાતની મરણક્રિયા કરવામાં આવતી નથી તેમજ ત્યાં કોઈનીકબર પણ જોવામાં આવતી નથી. ત્યાં પ્રીતિ સંપૂર્ણ છે, ત્યાં કોઈ લડતું નથી તેમજ કોઈ કઠોર સાદે બોલી સ્વર્ગની શાંતિ ભંગ કરતું નથી. આવું સુખ ત્યાં સર્વકાળ હોયછે, એ સુખ નાશ પામતું નથી ત્યાંના લોકોને ભવિષ્યની બિલકુલ ફિકર છે નહીં, તેમજ ત્યાં લોકો સલામ કરીને નૂદા પડતા નથી. જે તમે ફક્ત એકજ વખત ત્યાં જશો તો તમે હમેશાં ત્યાં રહેશો તથા સ્વર્ગમાં દેવ સાથે આરામ લેશો.

આટલું કહ્યા પછી તેણે પૂછ્યું “ ભાઈઓ તથા બેને, તમને આ જગ્યાએ જવું ગમેછે? ”

ત્યારે “મિશનર”માં સર્વ લોક આતુરતાથી ક્ષીમે સાદે મનમાં બોલ્યા “હા, સાહેબ;” અને આ વખતે ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં બબડવા લાગ્યો, “ સ્વર્ગમાં જવાને! હા, ત્યાંતો હું અને ધરડોટ્રેશી બન્ને જવાને આતુર છીએ”.

પછી પાદરીએ અગાડી બોલવા માંડ્યું “જે વસ્તુ બ્રહ્મ છે તે સ્વર્ગમાં જશે નહીં; સ્વર્ગના દરવાજા પાપ આગળ બંધ છે. મારા સ્નેહી, જે તમે ફક્ત એકવાર પાપ કર્યું હશે તો પણ તમારી આગળ સ્વર્ગના દરવાજા બંધ થશે. તમે નકકી બાળુજો કે જે વસ્તુ બ્રહ્મ છે તે કોઈ દિવસ સ્વર્ગમાં જઈ શકતી નથી. જે મેં મારી આખી જીંદગીમાં પાપ ન કર્યું હોય. મેં દુષ્ટકામ ન કર્યું હોય, અથવા હું અનીતિ-માન શબ્દ ન બોલ્યો હોઉં, અને મેં કોઈ દિવસ ખરાબ

વિચાર ન કર્યો હોય, સારાંશ કે મેં મારી આખી જીંદગીમાં મારી ફરજ બજાવી હોય અને હું નિષ્પાપ તથા પવિત્ર હોઉં, પણ જો હું આજ રાતે એક નજીવું પાપ કરું તો એ પાપ મને સ્વર્ગમાં જતાં અટકાવશે. મારી આગળ સ્વર્ગના દરવાજા બંધ થશે; તેથી હું કહું છું કે ભાઈઓ, પાપનું કલંક આપણને આ તેજસ્વી શહેરમાં જતાં અટકાવશે.”

તેણે પૂછ્યું, “ ફક્ત એકજ પાપ કર્યું હોય એવો કોઈ માણસ કે સ્ત્રી આ જગ્યાએ છે ? કોઈ એમ કહી શકે છે કે મેં એકજ પાપ કર્યું છે ? ”

પણ આવખતે “ મિશનરમ ” માં ઘણો ધીમો સાદ થયો અને લોકોએ પોતાના દોષી આત્માને માટે જાંડો નિસાસો મૂક્યો.

પાદરીએ કહ્યું “ ના, અહીંનાં એમ કહી શકે એવું કોઈ નથી. આપણે વારંવાર પાપ કર્યું છે, અને દરેક પાપ કાળી શાહીના ડાઘની માફક આપણા હૃદય પર રહ્યું છે.”

આ શબ્દ સાંભળી ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં બોલ્યો “ અરે ! હું અને ટ્રેફી શું કરીશું ? ” આ વખતે તેનું મન તેની એકાંત કોટડી વિષે તથા ટ્રેફીની ઉદાસકાંતિ વિષે ઘુંટાતું હતું.

તે મનમાં બોલ્યો “ આ સઘળી વાત ખરી છે, મિસિસ મેબલના શબ્દ ખરા છે તથા ટ્રેફીશેઠનું સ્વપ્ન ખરું છે; આ બધી વાત વાસ્તવિક છે.”

પાપ કેમ નિવારણ થાય તે વિષે પેલા પાદરીને કહેતાં ક્રિસ્ટી સાંભળત, પણ તેનું નાતું હૃદય ઉપદેશના એકજ વિચારથી ભરાઈ ગયું હતું; આ વખતે પાદરીએ ધર્મસમાજના લોકને જણાવ્યું “ આજ કરતાં વધીરે સ્પષ્ટરીતે આવતા રવિવારે સ્તોત્રના બીજા સ્લોક ઉપર હું ઉપદેશ કરવાનો છું, તેથી હું આશા રાખું છું કે સઘળા લોક તે દિવસે હાજર રહેશે.” ક્રિસ્ટી ઘણો દિલગીર થઈ

બેર ગયો, તેણે આજે ચિંતાતુર ટ્રેડીને મળવા સારૂ ઉતાવળ કરી નહીં. જ્યારે તે તેની અધારી કોટડીમાં આવી પહોંચ્યો ત્યારે તે ટ્રેડીની કને ખેંચી ગયો, અને દેવતા સામું જોઈ ધણી શોકાતુર સાદે બોલ્યો “ ટ્રેડીસાહેબ, તમારું સ્વપ્ન, ખરેખર, સાચું છે; મેં આજ રાતે એ વિષે વારંવાર સાંભળ્યું છે; પાદરીસાહેબે તે વિષે ઉપદેશ કર્યો અને અમે તેવિષે એક સ્તોત્ર ગાયું, માટે એમાં કંઈજ ભૂલ નથી.”

ટ્રેડી દયામણા સાદે બોલ્યો “ છોકરા, મને તું તેવિષે કહી સંભળાવ.”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું “ ટ્રેડીસાહેબ, સ્વર્ગ એક સુદર જગ્યા છે; જો તમે ત્યાં જશો તો હમેશાં સુખો રહેશો, પણ એના દરવાજામાં પાપીથી પેસાતું નથી; એજ પ્રમાણે પાદરીસાહેબે કહ્યું. અને સ્તોત્રના શબ્દપણ એજ હતા:—

“ એક રુઢું નેજસ્વી શે'ર,
કેમ કરે પાપ ત્યાં લહેર? ”

પછી ધરડાટ્રેડીએ કહ્યું “ ક્રિસ્ટી, મારે માટે કંઈજ આશા નથી, અરે ! મારેમાટે કંઈજ આશા નથી.”

ધણી વાર પછી, જ્યારે ટ્રેડી ખુણામાં પોતાની પથારીપર સુતો હતો ત્યારેક્રિસ્ટીએ તેને “ પાપની સામે સ્વર્ગના દરવાજા બંધ છે” એશબ્દ ધ્રૂજતા સાદે બબડતાં સાંભળ્યો.

વળી એક બીજો કાને ટ્રેડીનો માદ પડ્યો; જે દરવાજા વિષે બનિયન લખેછે તે દરવાજા ટ્રેડીનો દિલગીરી બરેલો સાદ સાંભળ્યો, ને તેને દયા આવી. તે ધરડાટ્રેડી વિષે સંધળું બાળુનો હતો; અને સ્વર્ગનો દરવાજો ઉઘાડી પ્રેમ બરેલા શબ્દમાં કહેવાને તૈયાર હતો: “ ધરડામાણસ, હું તને સ્વર્ગમાં લેવાને મારા ખરા દિલથી રાજી છું.”

પ્રકરણ ૬ કું.

“ધર, સુખાકારી ધર”માં જવાનો એકજ રસ્તો છે.

ટ્રેશીને અને ક્રિસ્ટીને આઅઠવાડિયું ઘણું લાંબું તથા દિલગીરી ભરેલું લાગ્યું. ધરડોટ્રેશી નાસિપાએસ થઇ સ્તોત્રના શબ્દ કોઇ કોઇ વાર બખડતો હતો, અથવા “છોકરા, હું પા-યમાલ થઇ ગયો છું; મને સ્વર્ગ મળવાનું નથી” એ શબ્દ કોઇ કોઇ વાર ક્રિસ્ટીને કહી સંભળાવતો, તે સિવાય તે કહી બોલતો નહીં.

ટ્રેશીએ તેના વહાલા વાળને વિસારી દીધું હતું. ક્રિસ્ટી તેને દિવસના બહાર લઇ જતો પણ રાતના તે ભીંત સાથે પડી રહેતું. હમણાં ટ્રેશીને વાળું સાંભળતું ગમતું નહોતું, એક રાતે ક્રિસ્ટીએ વાળું વગાડ્યું, અને તેમાંથી “ધર, સુખાકારી ધર”ના મધુર અવાજ નિકળ્યા તોપણ ટ્રેશી કટા-ક્ષુ મેં કરી બોલ્યો “ છોકરા, વાળું વગાડીશ મા, કેમકે મને એ સુખાકારી ધર મળવાનું નથી; ખરે ! મને ફરીથી રહેવાનું ધર મળવાનું નથી.”

એ પ્રમાણે ટ્રેશી પામે દિલાસો મળે એવી કોઇ વસ્તુ રહી નહોતી. તેનું વહાલું મનું વાળું તેની સાથે લડ્યું હોય એમ તેને લાગ્યું; નેનું વહાલું વાળું જેના ઉપર તે ઘણો પ્રેમ રાખતો હતો તે પણ તેને દુઃખકારક માલમ પડ્યું. પેલો વૈધ પોતાના વચન પ્રમાણે ફરીથી ટ્રેશીને જોવા આવ્યો, પણ તેણે કહ્યું કે ટ્રેશીને વાસ્તે કંઈ ઉપાય નથી, એને તો જેમ તેમ કરીને વખત ગાળવાનો છે, કેમકે એનો જીવ બચાવે એવું ઔષધ છેજ નહીં.”

ટ્રેશી દિવસે દિવસે ગળાતો ગયો અને તેના આવરદાની દોરી ઢીલી પડતી ગઇ, અને જે જગ્યા વિષે તે કંઈ જાણતો નહોતો તે જગ્યા તરફ તે દરરોજ ખેંચાવા લાગ્યો.

આવતા રવિવારે સ્તોત્રના ખીજ શ્લોક વિષે સાંભળ-

વાને ક્રિસ્ટી અને ટ્રેશી બન્ને જણુ આતુરતાથી દહાડા ગણુતા હતા. કદાચ, આખરે “ ધર, સુખાકારી ધર ” માં ટ્રેશીનો પાપી આત્મા જ્ય એવી આશા તેઓ રાખતા હતા.

એટલામાં રવિવાર આવી પહોંચ્યો. રાતની વખતે વરસાદ ઘણો પડ્યો, અને વાવાજોડાં થયાં, તેથી “ મિશનરમ ” માં હમેશ કરતાં આજે ઘણુ થોડા લોકો આવ્યા હતા, પણ તેમનાં મન ઘણું આતુર હતાં, અને જ્યારે પાદરીએ લોકોની આસપાસ જોઈને શાસ્ત્રવચન કહ્યું, ત્યારે તેને લાગ્યું કે આજે લોકો માત્રજિજ્ઞાસાથી આવ્યા હોય એમ નથી પણ ઇશ્વરના શબ્દ સાંભળવાની ખરી ઇચ્છાથી આવ્યાછે. શાસ્ત્રવાક્ય સાંભળવાથી એ જગ્યાના સઘળા લોકોનું કલ્યાણ થાય તેમાટે તેણે ખરા દિલથી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરી.

જ્યારે પાદરીએ લોકોને શાસ્ત્રવચન કહી સંભળાવ્યું, ત્યારે તે જગ્યાના સઘળા લોક બહુ શાંત હતા. ક્રિસ્ટીએ પાદરીસામું જોયા કર્યું, તથા દરેક શબ્દ આતુરતાથી સાંભળ્યો.

“ દેવના પુત્ર ઇશુખ્રિસ્તનું લોહી આપણને સઘળા પાપમાંથી શુદ્ધ કરેછે; ” પાદરીનું શાસ્ત્રવાક્ય આ હતું.

પાદરીએ ગયા રવિવારના ઉપદેશ વિષે તથા જે સુવર્ણના શહેરમાં જવાને તેઓ આતુર હતા તે શહેર વિષે ફરીથી કહી સંભળાવ્યું; પછી તેણે સ્તોત્રનો પહેલો શ્લોક લોકોને યાદ કરાવ્યો:

“ એક રુડું તેજસ્વી શે’ર.

કેમ કરે પાપ ત્યાં લહેર; ”

“ અને પછી તેણે ઘણી નરમાસથી પૂછ્યું, “ આ શહેરમાં શીરીતે જવાય તે જાણવાની ઇચ્છાથી આજે અહીંઆં કોઈ આવ્યુંછે ? અહીંઆં એવું કોઈછે ? ”

ક્રિસ્ટી મનમાં બોલ્યો, “ હા, હું છું. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ ઇશ્વરની મદદથી તેનો રસ્તો તમને ખતાવવાનો હું પ્રયત્ન કરીશ.”

“એં તેમજ તમે પાપ કર્યું છે. જો આપણે ફક્ત એકવાર પાપ કરીએ તો આપણાથી સ્વર્ગમાં જવાય નહીં; પણ આપણે તો હજારો વખત પાપ કર્યું છે, અને આપણાં હૃદય પાપના ડાઘથી છવાઇ ગયાં છે; પણ આપણાં હૃદય કેવી રીતે સ્વચ્છ થાય તથા શુદ્ધ થાય તેનો એકજ ઉપાય છે. મારું શાસ્ત્રવાક્ય એ ઉપાય બતાવે છે, અને તે ઇશુખ્રિસ્તનું લોહી છે.”

ઈશુનું લોહી પાપને કેવી રીતે ધોઈ નાખે છે તે વિશે પાદરીએ લોકને સમજાવ્યું. ગલગથાની ટેકરી ઉપર તે કેવી રીતે મરણ પામ્યો, તે વિશે અને પાપ તથા મલિનતામાંથી મુક્ત થવાય તે માટે તેણે જે ઝરો ખુલ્લો રાખ્યો હતો તે વિશે તેણે ઉપદેશ કર્યો. તેણે લોકોને સમજાવ્યું કે ઇશુખ્રિસ્ત દેવનો પુત્ર છે અને વધસ્તાંબપર એનું જે લોહી પડ્યું હતું તે અમૂલ્ય છે.

પછી તેણે લોકોને કહ્યું, “ ઇશુના મરણ પછી હજારો લોકો આ ઝરાની પાસે આવ્યા છે, અને દરેક જણ અરફ કરતાં વધારે ઉજળો અને શુદ્ધ થઈ બહાર આવ્યો છે; જ્યારે આ શુદ્ધ થયેલા લોકો મોતીના દરવાજા આગળ ગયા ત્યારે તે ઉઘડી ગયા, કેમકે તેમનાં હૃદયપર પાપની નિશાની રહી નહોતી, પણ તેઓ પાપથી મુક્ત થયા હતા. પછી પાદરી આતુરતાથી જોવા લાગ્યો, ને આગળથી ટેકીને નમ્રતાથી બોલ્યો, “ મારા મિત્ર, તમારાં પાપ ધોવાઈ જાય માટે તમે, આ લોહીની પાસે જાઓ, અને સ્તોત્રનો ખીજો શ્લોક તમારા ખરા દિલથી ગાઓ; ”

એપાઈ.

તારક, હું આતું તુજ પાસ,

પ્રભુભાળક, વિનવું હું દાસ;
શુદ્ધ મને કર તારણ આપ,
દૂર થાય જેથી સૌ પાપ

પાદરીએ કહ્યું, “ મારા વાક્યમાં એક નાનો સરખો શબ્દ છે, તે શબ્દ ‘ સૌ ’ છે, ‘ સૌ ’ પાપ. દરેક ખરાબ શબ્દનો, દરેક અનીતિમાન વિચારનો અને દરેક દુષ્ટ કર્મનો આ શબ્દમાં સમાવેશ થાય છે. કાળામાં કાળાગાંધનો, સૌથી મોટા કલંકનો અને સૌથી અધોર લાંછનનો સમાવેશ એ શબ્દમાં થયો છે. ગમે તેવું ખરાબ પાપ હોય તોપણ તે ઇશુના લોહીથી ધોવાઈ જાય છે. ગમે તેવું મોટું પાપ હોય તોપણ એ લોહી છવાઈ જતું નથી અને આ જગ્યાએ દરેક જણ ક્યાં તો મુક્તિ પામ્યું હોય કે મુક્તિ પામવાનું હોય; દરેક જણ ક્યાં તો ધોવાઈને શુદ્ધ થયું હોય કે શુદ્ધ થવાનું હોય; પણ મારા મિત્ર, હું તમને એક મોટો સવાલ પૂછું છું; “ તમારું હૃદય પાપી છે કે ઇશુના લોહીથી શુદ્ધ થયું છે? તમારું હૃદય આ બેમાંથી એક જાતનું હોવું જોઈએ; મને કહો તો તે કેવું છે? ”

આ સવાલ પૂછ્યા પછી તે જરા થોભ્યો; આ વખતે “ મિશનરમ ” એવી શાંત હતી કે ટાંકણી જેવી નાની વસ્તુનો અવાજ પણ સાંભળી શકાય. લોકો ઊંડા વિચારમાં પડ્યા, અને ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં બીજા શ્લોકનો છેલ્લો ભાગ ગાવા લાગ્યો;

“શુદ્ધ મને કર તારણ આપ,
દૂર થાય જેથી સૌ પાપ.”

આ ઝરા પાસે જવાને સર્વ શ્લોકની વિનંતી કર્યા પછી પાદરીએ ઉપદેશ કરવો બંધ કર્યો. તેણે ઘણી આતુરતાથી શ્લોકની વિનંતી કરી કહ્યું, “ મારા મિત્ર, હવે તમે વધારે વખત દીલ કરો નહીં, પણ એકદમ બોલો, ‘ હે તારનાર, હું તારી પાસે

આવું છું.' તમે ઘેર જાઓ, અને તમારી પાસે ઇશુખ્રિસ્ત ઊભો છે એમ ધારીને તમારાં ઘરમાં પ્રાર્થના કરજો; ઇશુ પાસે જવાનો આજ ઉપાય છે. વળી, ઇશુખ્રિસ્ત તમારાં પાપ પોતાના પર લઇ લે તથા તેના લોહીથી તમારાં પાપ છવાઇ જાય તે માટે તમે તેની વિનંતી કરો, અને એ પ્રમાણે ઘર કરતાં વધારે ઉજળા થઇ સૂઇ જાઓ.”

પાદરીએ ચિંતાતુર થઇ પૂછ્યું, “ ભાઈઓ તથા બેનો, તમે આ પ્રમાણે કરશો કે ? ”

આ વખતે ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં બોલ્યો, “ હા, હું એમ કરીશ.”

જ્યારે ધર્મસમાજના લોકો વેરાઈ ગયા ત્યારે પાદરી દરવાજા આગળ ઊભો રહ્યો, અને જે લોકો તેની પાસેથી ગયા તેમની સાથે ને મમતાથી બોલ્યો. ઉપદેશ પૂરો થયા પછી તે ઘણો ચિંતાતુર અને શ્રમિત દેખાતો હતો. તેણે ઘણી આતુરતાથી પ્રાર્થના તથા ઉપદેશ કર્યા હતા, અને તેના ઉપદેશથી એકાદ માણસનું કલ્યાણ થયું હોય એવું જાણવાને તે ઘણો આતુર હતો.

ધર્મસમાજના જે લોકો તેની પાસેથી ગયા તેમાંના કેટલાક ઘણા ગંભીર અને ચિંતાતુર દેખાતા હતા, અને જ્યારે તેઓ તેની પાસે થઇને ગયા ત્યારે તેણે પોતાના મનમાં પ્રાર્થના કરી: “ હે પ્રભુ, મારા ઉપદેશનું બી આ લોકનાં હૃદયમાં રોપાય અને તેનું ફળ તેમને પ્રાપ્ત થાય એમ કરજો.” પણ બીજા કેટલાક લોકો ઉપદેશ બંધ થયા પછી તરતજ તેમના પાડોશી સાથે વાત કરવા લાગ્યા, અને જે તેઓ એ સાંભળ્યું હતું તે સંઘર્ષ વિસરી ગયા હોય એમ દેખાયું. તેથી આ જીવાન પાદરી ઘણો દિલગીર થયો; પછી તે નિરાશ થઇ બોલ્યો, “ હે પ્રભુ, મારો ઉપદેશ નિષ્ફળ ગયો શું ? ” તે ઘણો થાકી ગયો હતો; અને જ્યારે આપણું શરીર

થાકી જાયછે ત્યારે આપણો વિશ્વાસ પણ નબળો પડી જાયછે. પણ જ્યારે ક્રિસ્ટી બાહાર નિકળ્યો ત્યારે પાદરીએ તેના મોં સામું જોઈ તેની સાથે વાત કરી ઉપદેશ કરતી વખતે તેણે આ છોકરાને ધ્યાન આપતાં જોયો હતો. અને તેણે જે સાંભળ્યું હતું તે તેને બરાબર યાદ છે કે નહીં તે જાણવાને તે ઘણો આતુર હતો.

ક્રિસ્ટીના ખભાપર હાથ મૂકીને પાદરી બોલ્યો, “ છોકરા, આજ રાતે મારું શાસ્ત્રવાક્ય શું હતું ? તું મને તે કહી સંભળાવે છે ? ”

ક્રિસ્ટી તે વાક્ય બરાબર બોલી ગયો, અને પાદરી ઘણો ખુશી થયો. પછી તેણે ઉપદેશને લગતા કેટલાક સવાલ પૂછ્યા, અને એ પ્રમાણે ક્રિસ્ટીને પાદરી સાથે બોલવાને ઉત્તેજન મળ્યું. તેણે પાદરીને ધરડા ટ્રેફીની વાત કહી સંભળાવી અને બોલ્યો “ પાદરી સાહેબ, ટ્રેફીશેઠ માત્ર એકજ મહિનો જીવશે. પણ ‘ ધર, સુખાકારી ધર ’ માં કેમ જવાય તે જાણવાની તેની ઘણી ઇચ્છા છે. ” આ ઉપરથી પાદરીએ તેને ઘેર જઈ ટ્રેફીને મળવાનું વચન આપ્યું, અને પોતાની નોંધમાં તેના ઘરનો આંકડો તથા જે જગ્યાએ તે રહેતો હતો તે જગ્યાનું નામ લખી લીધું. ક્રિસ્ટીના ઘેર ગયા પહેલાં પાદરી આ ખાલી પડેલી “ મિશનરમ ” માં ઘુંટણીએ પડેલો અને દેવની પ્રાર્થના કરી, “ હે પ્રભુ આજરાતે તારા અમૂલ્ય લોહીથી આ છોકરાનું હૃદય શુદ્ધ કરજે. ”

ક્રિસ્ટી વિચારમાં ગરક થઈ ધરતરફ ચાલ્યો, પણ આજ રાતે ટ્રેફીને કહેવાને સારી ખબર લાગ્યો હતો, તેથી તે ઘણો ખુશી થતો હતો જ્યારે તે તેના ઘર નજીક આવ્યો ત્યારે તેણે જલદીથી ચાલવા માંડ્યું, અને ધરડાટ્રેફીને આ ખબર કહેવાને તે એકદમ માળઉપર ચઢી મયો:

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “ અરે, ટ્રેફી સાહેબ, આજે મને ઘણી

સારી તક મળી; વળી પાદરી સાહેબે મારી સાથે વાત કરી, તે તમને જોવાને આવવાના છે, ટ્રેફીશેઠ, તે તમને જોવા આવવાના છે.” પણ ટ્રેફી આથી વધારે સારી ખબર જાણવાને આતુર હતો. તેણે પૂછ્યું, “ છોકરા, ‘ધર, સુખાકારી ધર’ વિષે કંઈ ખબર લાગ્યો છે ? ”

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “ટ્રેફીશેઠ, સ્વર્ગમાં જવાનો એક રસ્તો છે. આપણે આપણાં પાપ સહિત ત્યાં જઈશકતા નથી; પણ પરમેશ્વરના પુત્ર ઇશુનું લોહી આપણાં પાપ ધોઈશકે છે; આ શાસ્ત્રનું વચન છે અને પાદરી સાહેબનું એજ વાક્ય હતું.”

ટ્રેફીએ ધૂનતા સાહે કહ્યું, “ ક્રિસ્ટી, તે વિષે મને કહી સંભળાવ.” ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ ટ્રેફીશેઠ, ઇશુના લોહી સિવાય બીજા કશાથી આપણું પાપ નિવારણ થાય એમ નથી; આપણે તેની પાસે જવાને તૈયાર થવું જોઈએ, અને આજ રાત્રે તે આપણાં પાપ ધોઈ નાખશે; પાદરી સાહેબે પણ એજ પ્રમાણે કહ્યું હતું. ટ્રેફીસાહેબ, સ્તોત્રની બીજી કલમ હું શીખી લાગ્યો છું, ” એમ કહીને તે તેની પાસે ધુટણીએ પડ્યો અને તે શ્લોકના શબ્દ ઘણા ભાવથી બોલી ગયો:—

“તારક, હું આવું તુજ પાસ,
પ્રભુબાળક, વિનવું હું દાસ;
શુદ્ધ મને કર તારણ આપ,
દૂર થાય જેથી સૌ પાપ.”

અને પછી ટ્રેફી ધૂનતા સાહે આ શબ્દ બોલી ગયો. તે બોલ્યો, “ છોકરા, ઇશુ ખ્રિસ્ત મારાં પાપ ધોઈ નાખે તો બહુ સારું.”

ક્રિસ્ટી બોલ્યો, “ હા, ટ્રેફીશેઠ; તે તમારાં પાપ ધોઈ નાખશે, કેમકે તે કોઈને પણ કાઢી મૂકતો નથી.”

ટ્રેડી બોલ્યો, “ ક્રિસ્ટી, હવે હું ધરડો થયો છું, અને મેં મારી આખી જીંદગીમાં ઘણાં પાપ કર્યાં છે. ગયા અઠવાડિયા પહેલાં હું એ વિષે કંઈ જાણતો નહોતો, પણ આવત તો મેં હમણાજ જાણી. ઇશુ મારાં પાપ ઘોષ નાખશે એમ મને લાગતું નથી, ક્રિસ્ટી, મારાં પાપ ઘણાં મોટાં છે.”

ક્રિસ્ટી ઘણો આતુર થઈ બોલ્યો, “ના, ના; તે તમારાં પાપ ઘોષ નાખશેજ; પાદરી સાહેબ એમજ કહેતા હતા. વળી તેના શાસ્ત્રવાક્યમાં તમારે માટે એક શબ્દ છે; ‘ દેવના પુત્ર ઇશુ ખ્રિસ્તનું લોહી આપણને સઘળાં પાપમાંથી શુદ્ધ કરેછે;’ સઘળાં પાપ. ટ્રેડીસાહેબ, આટલું બસ નથી?”

ધરડો ટ્રેડી બબડતાં બબડતાં બોલ્યો, “સઘળાં પાપ, સઘળાં પાપ! ક્રિસ્ટી, હું ધારું છું કે એટલું બસ છે.”

પછી બન્ને જણ સુપ રહ્યા અને ક્રિસ્ટી દેવતા સામું જોઈ ગુપ્તગુપ્ત બેસી રહ્યા; પણ પછી એકદમ બોલી ઉઠ્યો, “ટ્રેડીસાહેબ, ચાલો, આપણે તેની પાસે જઈએ અને તેને પૂછીએ.”

ધરડા ટ્રેડીએ પૂછ્યું, “કોને પૂછીએ? પાદરી સાહેબને?”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ના, ઇશુ ખ્રિસ્તને; પાદરીસાહેબ કહેતા હતા કે તે આપણા ધરમાં પણ છે. ચાલો, આપણાં પાપ ઘોષાઈજાય તે માટે તેની વિનંતી કરીએ.”

એ પ્રમાણે ધરડો ટ્રેડી અને ક્રિસ્ટી બન્નેજણ ઘુંટણીએ પડ્યા, અને પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત નાના કાતરિયામાં હાજર છે એવું ધારીને ક્રિસ્ટીએ પ્રાર્થના કરી; “હે પ્રભુ ઇશુ, હું અને મારો શેઠ ટ્રેડી તારી પાસે આવ્યા છીએ. અમે અસંખ્ય પાપ કર્યાં છે; પણ પાદરીસાહેબના કલ્પપ્રમાણે તું અમને કાઢી મૂકશે નહીં, વળી શાસ્ત્રવાક્ય સઘળાં પાપ માફ કરવાનું કહેછે,

તેથી અમે ધારીએછિયે કે તું અમારાં પાપ માફ કરશે. હે પ્રભુ, કૃપાકરીને અમને તારા લોહીથી ધોઈનાખ અને શુદ્ધ કર; અમારે 'ધર, સુખાકારી ધર'માં આવવું છે; કૃપાકરીને અમારાં પાપ માફ કર. આમેન." ટ્રેસીએ ધ્રૂજતા સાદે પ્રાર્થના કરી; "આમેન, હે પ્રભુ મને તેમજ ક્રિસ્ટીને તારા લોહીથી શુદ્ધ કર, અમને ધોઈને ઉજળા બનાવ, અમારાપર કૃપાકર; આમેન."

અને પછી બન્ને જણુ ઊભા થયા; ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, "ટ્રેસી-સાહેબ, હવે આપણે સૂઈજઈએ, કેમકે પ્રભુએ આપણાં પાપ ધોઈનાખ્યાં છે એવું હું ધારું છું."

એ પ્રમાણે સ્વર્ગના દરવાને ધ્રૂજતા ટ્રેસીનો તેમજ ક્રિસ્ટીનો અંગીકાર કર્યો; અને તે બન્નેજણે "આનંદ પામે, તમારાં પાપ માફ થયાં છે" એવા શબ્દ પોતાના મનમાં સાંભળ્યા.

પ્રકરણ ૭ મું.

નાની મેબલનાં સ્નોડ્રોપ્સ.

ખીજે દહાડે સવારે ક્રિસ્ટી ધણુ આનંદમાં જાગી ઉઠ્યો, કેમકે તેને ગઈ રાતની પ્રાર્થના યાદ આવી, અને પોતાના નિઃસંશય વિશ્વાસથી તેણે પ્રભુના વચન ઉપર ભરોસો રાખ્યો, અને તેને સ્વીકાર્યો હતો; ઇશુ ખ્રિસ્તનું લોહી મને સઘળાં પાપમાંથી શુદ્ધ કરેછે એવી ખાતરી તેના મનમાં હતી.

પણુ ધરડા ટ્રેસીના મનમાં બ્હીક તથા સંદેહ ઉત્પન્ન થયાં, તે જાંડા વિચારમાં પડ્યો, અને તેને તેનાં સઘળાં પાપ યાદ આવ્યાં:—

“જો મારો આત્મા પાપી રહેશે અને સ્વર્ગના દરવાજા મારે માટે બંધ થશે તો મારી શી વસે થશે!”

તે ઉદાસ થઇ બોલ્યો “ ક્રિસ્ટી, હું સઘળાં પાપમાંથી શુદ્ધ થયો છું એમ મને લાગતું નથી.”

ક્રિસ્ટીએ પૂછ્યું “ શા માટે નહીં ? ”

ટ્રેફીએ કહ્યું, “ કેમકે મેં ઘણાં પાપ કર્યાં છે, પૂછતાં વારને તે મને મારાં પાપમાંથી મુક્ત કરશે એ વાત મને સંભવિત લાગતી નથી; મારો આત્મા ઘણો પાપી છે. ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ ટ્રેફીસાહેબ, તમે શુદ્ધ થવા માટે પ્રભુને પૂછ્યું છે, નહીં વાર ? ”

ટ્રેફીએ નિરાશ થઇ કહ્યું, “ હા, મેં તેને પૂછ્યું છે. ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ પ્રભુ કહે છે ‘જો તમે શુદ્ધ થવા વિષે મને પૂછશો તો હું તમને શુદ્ધ કરીશ,’ શું, તેણે એમ નથી કહ્યું ? ” ટ્રેફીએ કહ્યું, “ હા, ક્રિસ્ટી; તેણે એમ કહ્યું છે એ હું કબૂલ કરું છું. ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ ત્યારે તેણે તમને નક્કી શુદ્ધ કર્યા છે. ”

ધરડા ટ્રેફીએ કહ્યું, “ છોકરા, મને એ વાતની કશી ખબર નથી. મારે જેટલું જાણવું જોઈએ તેટલું હું જાણતો નથી. ”

એ પ્રમાણે જ્યારે ક્રિસ્ટી જ્ઞાન રૂપી તેજમાં મહાલતો હતો ત્યારે ધરડો ટ્રેફી અજ્ઞાન રૂપી અંધારામાં ફાંફાં મારતો હતો; કોઇ વાર તે પ્રભુના ઉપર આસ્થા રાખતો, અને કોઇ વાર તેને તે વિષે સદેહ ઉત્પન્ન થતો, પણ તેના મનની કદી ખાતરી થઇ નહીં.

આ અઠવાડિયામાં ક્રિસ્ટી ફરીને બીજી વખત પેલા પરાને રસ્તે ગયો. જ્યારે તે પેલા સુંદર ઘરના દરવાજા આગળ આવી પહોંચ્યો, ત્યારે મેબલ અને તેની મા ઘરમાંથી બહાર નિકળતી હતી. જ્યારે મેબલે વાળું જોયું, ત્યારે તે તેની માની

અગાડી દોડી આવી, અને તેણે તેની વિનંતી કરી કહ્યું કે જ્યાં-
સુધી હું વાળનો હાથો છ વખત ફેરવું ત્યાં સુધી તું ઊભી રહે.

મેળલની મા ક્રિસ્ટી સાથે ઘણી મમતાથી બોલી, તેણે
ક્રિસ્ટીને કેટલાક સવાલ પૂછ્યા, અને ટ્રેશી જે ઘણો માંદો છે.
અને જે એક મહિનો પણ જીવવાનો નથી તેની સઘળી વાત
ક્રિસ્ટીએ કહી સંભળાવી. તે સ્ત્રીની આંખમાં આંસુ આવ્યાં,
અને તેણે તેના ગજવામાંથી સફેત પૂરા વાળી એક નોંધની
ચોપડી કઢાડીને તેમાં જે જગ્યાએ ક્રિસ્ટી રહેતો હતો તે જ-
ગ્યાનું નામ લખી લીધું.

મેળલ ધીમેથી બોલી, “મા, મારે તને કંઈ કહેવું છે.”
તે સ્ત્રીએ મેળલના શબ્દ સાંભળવાને પોતાનું માથું નીચું
બાળ્યું, અને પછી મમતાથી બોલી “હા, તારી ખુશી હોય તો
એમ કર.”

પછી મેળલ ઘરમાં દોડી ગઈ, અને સફેત સ્નોડ્રોપ્સ-
નાં ડૂલની એક મોટી લુમ લઇને પાછી આવી; આ સ્નો-
ડ્રોપ્સને પાંદડાં વાળી મેદીની ટીશીઓ સાથે બરાબર ગોઠવ્યાં
હતાં, અને તે ઘણાં સુંદર અને સફેત દેખાતાં હતાં.

મેળલે ક્રિસ્ટીના હાથમાં આ ડૂલ મૂકીને કહ્યું, “છોક-
રા, આ મારાં વડાનાં સ્નોડ્રોપ્સ છે, મારી હેઝનકાકીએ મને
એ ડૂલ આપ્યાં છે, અને તું એને તારા ટ્રેશીશોક પાસે લઇજ,
તેને આ ડૂલ પસંદ પડશે, નહીં વાર ?”

ક્રિસ્ટીએ ઉત્સાહથી કહ્યું, “હા, બેન; આ ડૂલ તેને પ-
સંદ પડશે.”

મેળલની મા બોલી, “મેળલ, જ્યારે તું સ્નોડ્રોપ્સને
જીએ, ત્યારે જે પ્રાર્થના કરવાનું મેં તને કહ્યું છે તે તું ક્રિસ્ટી-
ને શીખવ.”

મેળલે કહ્યું, “હા, હું શીખવીશ; ક્રિસ્ટી, લે, સાંભળ;

‘મને શુદ્ધ કર અને હું ખરફ કરતાં વધારે ઉજળો થઈશ;’”
ક્રિસ્ટી ખુશી થઈ જોઈ રહ્યો.

પેલી સ્ત્રીએ હળવે રહીને પૂછ્યું, “ક્રિસ્ટી, આ પ્રાર્થના
તું કહી શકશે કે ?”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “હા; મેમસાહેબ, ગઈ રાતે ટ્રેડીશોટ
અને મેં જે પ્રાર્થના કરી હતી તે આના જેવીજ છે:

‘શુદ્ધ મને કર તારણ આપ,
દૂર થાય જેથી સૌ પાપ;’”

જ્યારે ક્રિસ્ટી આ બોલી રહ્યો ત્યારે પેલી સ્ત્રીએ મોઢું
મલકાવ્યું, અને તે ઘણી ખુશી થઈ.

તેણે કહ્યું. “શુદ્ધ થવાનાં એકનો એક રસ્તો તું જાણે-
છે તેથી હું ઘણા આનંદ પામી છું, આ પૂલ જોઈને ઇશુના
લોહીથી શુદ્ધ થયલા લોકો વિષે મને યાદ આવે છે.

પછી તે સ્ત્રી અને તેની છોકરી ચાલી ગઈ, અને ક્રિ-
સ્ટી પૂલને જોઈ ઘણો આનંદ પામ્યો; તે કૂલપર ઘણો પ્રેમ
રાખતો હતો; ટ્રેડી પૂલને જુએ તે પહેલાં તે કરમાઈ ન જાય
તે માટે તેણે ઘર તરફ જલદીથી ચાલવા માંડ્યું; આ કૂલ
ઘણાં સુંદર, સ્વચ્છ તથા ઉજળાં દેખાતાં હતાં; તેના ધુમાડા
વાળા ગંદા ઘરથી તે ઘણાં જુદાંજુદાં દેખાતાં હતાં; જે ઘાડી
હવામાં થઈને ક્રિસ્ટી જતો હતો તે હવાથી પૂલ બગડી જશે
એવી બહીક તેના મનમાં ઉત્પન્ન થઈ. કેટલાંક છોકરાં તેની
પાછળ દોડ્યાં, અને તેની પાસે એક પૂલ માગ્યું, પણ ક્રિસ્ટી-
એ ઘેર જતાં સુધી પૂલ ઘણી સંભાળથી સાચવી રાખ્યાં.

જ્યારે ક્રિસ્ટીએ ખારણું ઉઘાડ્યું ત્યારે તેણે પેલા પા-
દરીને ટ્રેડી સાથે બેસીને આતુરતાથી વાત કરતો દીઠો; ક્રિ-
સ્ટીને જોઈ તેણે તેને આદરસત્કારથી બોલાવ્યો, અને પછી
ટ્રેડી સાથે વાત કરવા લાગ્યો. તે ઇશુના મરણ વિષે તથા

તેના લોહીથી આપણાં પાપ ધોવાઇ જાય છે તે વિષે દ્રેક્ષીને કહેતો હતો.

દ્રેક્ષીએ ધૂજતા સાહે કહ્યું, “સાહેબ, મારાં પાપ માફ થયાં છે એવું મને લાગતું નથી, મને તો સઘળું અંધારું અંધારું માલમપડે છે. મારાં પાપ માફ થયાં છે તેની મને ખાતરી થતી નથી; અને મને કંઈ એન પડતું નથી.”

પાદરી એકાએક બોલીકહ્યો, “દ્રેક્ષી, હું જૂઠું બોલું છું એમ તમે ધારો છો?”

ધરડા દ્રેક્ષીએ કહ્યું, “ના, સાહેબ; મારી ખાતરી છે કે તમે જૂઠું બોલતા નથી, જો બીજાકશાથી મને તેવાત માલમ ન પડે તોપણ હું તમારા મોં ઉપરથી તો પારખી શકું. સાહેબ, ગમે તેમ હોય પણ મને તમારો ભરોસો છે.”

પછી પાદરીએ પોતાના ગળવામાંથી એક રૂપીઓ કાઢીને કહ્યું, “દ્રેક્ષી, આ રૂપીઓ હું તમારે માટે લાવ્યો છું. તમારાથી કામ થઈ શકતું નથી, અને તમને ઘણી વસ્તુની જરૂર પડે છે, માટે તમે તે સઘળી વસ્તુ હવે ખરીદ કરજો.”

ધરડા દ્રેક્ષીએ પોતાની આંખમાંથી દડ દડ આંસુપાડીને કહ્યું, “બહુ મેહેરબાની, સાહેબ; મારાથી તમારો પાડશીરીતે વળાશે? કિસ્કી અને હું હમણા ઘણી માઠી હાલતમાં આવી પડેલા છીએ.”

પાદરીએ કહ્યું, “જરા થોભો, હવે એ રૂપીઓ તમારો થયો નથી, તમે એ લોતો ખરા.”

દ્રેક્ષીએ પોતાનો ધૂજતો હાથ લાંબો કર્યો, અને આભારના બેચાર શબ્દ કહ્યા પછી રૂપીઓ લઈ લીધો.

પાદરીએ કહ્યું, “દ્રેક્ષી, તમને રૂપીઓ મળ્યો છે એવું તમને લાગે છે?”

ધરડા દ્રેક્ષીએ કહ્યું, “હા, સાહેબ; તે આ રહ્યો.”

પાદરીએ બીજી વખત પૂછ્યું “ ટ્રેડી, તમને રૂપીઓ મળ્યો તેની તમને ખાતરી થઇ છે કે ? ”

ટ્રેડીએ ગભરાઇને કહ્યું, “ હા, સાહેબ; રૂપીઓ મારી પાસે છે તે હું બરાબર જાણું છું, પણ તમે શું કહેવા માગો છો તેની મને ખબર પડતી નથી. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ હું શું કહેવા માગું છું તે હું તમને કહીશ; વહાલો પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત મારી પેટે આ કાટડીમાં આવ્યો છે, તે મારી માફક તમારે માટે એક બક્ષીસ લાવ્યો છે, તેની બક્ષીસ મારી બક્ષીસ કરતાં વધારે કિમતી છે, એ બક્ષીસને ખાતર તેણે તેનો જીવ આપ્યો હતો; તે મારી પેટે તમારી પાસે આવ્યો છે અને તમને પૂછે છે ‘ધરડા ટ્રેડી, તું મારા પર બરોસો રાખે છે? હું જૂઠું બોલું છું એમ તું ધારે છે?’ વળી તેની બક્ષીસ તે તેના હાથમાં પકડી રહ્યો છે, અને કહે છે: ‘ ટ્રેડી, આ લે; આ બક્ષીસ તારે માટે છે. ’ ટ્રેડી, પછી તમે એ બક્ષીસનો શો ઉપયોગ કરશો? જે પ્રમાણે તમે મારી બક્ષીસનો ઉપયોગ કરશો તે પ્રમાણે તમે પ્રભુની બક્ષીસનો ઉપયોગ કરજો; એ બક્ષીસને સાફ તમારે મેહેનત કરવાની નથી, તમારે જરાએ રાહ જોવાની નથી. પણ ફક્ત લાંબો હાથ કરીને તે લઇ લેવાની છે; આ બક્ષીસ શું છે તે તમે જાણો છો ? ”

ટ્રેડીએ જવાબ દીધો નહીં, તેથી પાદરીએ અગાડી કહેવા માંડ્યું “તે બક્ષીસ તમારાં પાપની માફી છે, શુદ્ધ હૃદયને માટે તમે આતુર છો તે આ બક્ષીસ છે; ટ્રેડી, જે સુખાકારી ઘેર જવાને તમે પ્રયત્ન કરો છો તે ઘેર જવાનો હક્ક તે આ બક્ષીસ છે; ત્યારે તમે એ સ્વીકારશો કે ? ”

ટ્રેડીએ કહ્યું, “એ બક્ષીસ લેવાની મારી ઈચ્છા છે, પણ તે કેવી રીતે લેવી તે હું જાણતો નથી.”

પાદરીએ પૂછ્યું “ ટ્રેડી, મારી બક્ષીસ કેવી રીતે લેવી તેનો તમે વિચાર કર્યો હતો ? ”

ધરડા ટ્રેડીએ કહ્યું, “ના, તે તો મેં તરતજ લઈ લીધી હતી.”

પાદરીએ કહ્યું, “હા, બરાબર છે; અને એજ પ્રમાણે તમારે પ્રભુની બક્ષીસ લેવાની છે.”

પાદરીએ કહ્યું, “ટ્રેડી, જો તમે તમારો હાથ ખેંચી લઈને મને કહ્યું હોત, ‘ના, સાહેબ ! એ બક્ષીસ મારા લાયક નથી, તમે મને એવી બક્ષીસ કોઈ દિવસ પણ આપો એવું હું માનતોજ નથી, અને હું એ લઈ શકતો નથી,’ તો હું આ શબ્દ સાંભળી ખુશી થાત કે ?”

ટ્રેડીએ કહ્યું, “ના, મારા ધાર્યા પ્રમાણે તમે ખુશી ન થાત.”

પાદરીએ કહ્યું, “ટ્રેડી, તોપણ તમે પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત સાથે એમજ વેળાહો. તે તેની બક્ષીસ તમારી આગળ પકડી રહ્યા છે, અને તમે તેને સ્વીકારો એવી તેની ઇચ્છા છે, પણ તમે તમારો હાથ લાંબો કરતા નથી અને કહો છો, ‘ના, પ્રભુ; તું જે કહે છે તે હું માની શકતો નથી, અને એ બક્ષીસ મારી પાસે છે એમ મને લાગતું નથી, અને તે હું લઈ શકતો નથી.’”

પછી તેણે આતુરતાથી કહ્યું “ટ્રેડી, જ્યારે તમે મારા પર વિશ્વાસ રાખો છો ત્યારે તમે ઇશુ ખ્રિસ્ત પર કેમ વિશ્વાસ રાખી શકતા નથી?”

ટ્રેડીની આંખમાંથી આંસુ નિકળી પડ્યાં, અને તે બોલી શક્યો નહીં.

પાદરીએ કહ્યું, “ ટ્રેડી, હું તમને એક બીજો સવાલ પૂછું છું, તમે હવે પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત પર વિશ્વાસ રાખો છો ? ”

ટ્રેફીએ આંખમાં આંસુ લાવીને કહ્યું, “ હા, સાહેબ; મારી ખાતરી થઈ છે, અને હવેથી હું પ્રભુ ઇશુ પર વિશ્વાસ રાખીશ.”

પાદરીએ કહ્યું, “ ટ્રેફી, યાદ રાખજો કે ઇશુ ખ્રિસ્ત આ જગ્યામાં તમારી અને મારી નજીક છે, જ્યારે આપણે તેની સાથે બોલીએ છીએ, ત્યારે તે આપણો દરેક શબ્દ સાંભળે છે, અને આપણા મનની સઘળી ઇચ્છા તે જાણે છે.”

પછી તેણે ગજવામાંથી ધર્મપુસ્તક કહાડીને કહ્યું, “ટ્રેફી, તમે પ્રભુ સાથે બોલો તે પહેલાં તે જે કહે છે તે તમે સાંભળો; આ તેના શબ્દ છે, પ્રભુ કહે છે, ‘આવજો, ને આપણે વાદ કરીએ; તમારાં પાપ જો લાલ વસ્ત્રના જેવાં હોય, તોપણ હિમ સરખાં શ્વેત થશે; જો કિરમજના જેવાં રાતાં હોય, તોપણ બિન સરખાં થશે’,” (યશાયા. ૧. ૧૮.)

“કેમકે દેવના પુત્ર ઇશુ ખ્રિસ્તનું લોહી આપણને સઘળાં પાપમાંથી શુદ્ધ કરે છે; (૧ યોહાન. ૧. ૭.) તમે પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત પર વિશ્વાસ રાખશો કે? તે જૂઠું કહે છે એવું તમે ધારો છો ? ”

ટ્રેફીએ કહ્યું, “ ના, તે કદી જૂઠું બોલશે નહીં.”

પાદરી ટ્રેફીનીકને ઘુંટણીએ પડ્યો અને જ્યારે તેણે પ્રાર્થના કરી, ત્યારે ટ્રેફી પોતાના બે હાથ જોડી રહ્યો.

આ પ્રાર્થના ઘણી સાદી હતી, પ્રભુના શબ્દ ઉપર વિશ્વાસ રાખી તેને સ્વીકારવા વિષે હતી; પાદરીના બોલ્યા-પછી ઘરડો ટ્રેફી ઘણી આતુરતાથી તેજ શબ્દ ફરી બોલી ગયો, અગરજો તે પ્રાર્થના કરી રહ્યો હતો તોપણ તેણે તેના હાથ જોડી રાખ્યા હતા; તેણે કહ્યું, “ પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત હું તારા પર વિશ્વાસ રાખું છું; હું તારી બક્ષીસ સ્વીકારું છું; અને તારા શબ્દ પર બરોસો રાખું છું.”

પછી પાદરીએ ઊભા થઈને કહ્યું, “ ટ્રેડી, જ્યારે તમે મારી બક્ષીસ લીધી હતી ત્યારે તમે શું કર્યું હતું ? ”

ટ્રેડીએ કહ્યું, “ મેં તમારો પાડ માન્યો હતો. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ બરાબર છે, ત્યારે, પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્તની બક્ષીસ માટે તેનો પાડ માનવાને તમને ઠીક લાગતું નથી ? ”

ટ્રેડીએ આંખમાં આસુ લાવીને કહ્યું, “ અરે, સાહેબ; મારે ઇશુ ખ્રિસ્તનો પાડ માનવો જોઈએ. ”

સઘળા ફરીને ઘુંટણીએ પડયા, અને વહાલા પ્રભુએ કૃપા કરીને ટ્રેડીના પાપ માફ કર્યાં તેમાટે પાદરીએ થોડા શબ્દમાં તેનો પાડ માન્યો.

પછી ટ્રેડી તરતજ તે શબ્દ બોલીગયો, “ પ્રભુ, તારી બક્ષીશને માટે હું તારો આભાર માનું છું. તેં આ બક્ષીશ માટે તારો જીવ આપ્યો હતો; અરે ! હું મારા ખરાદિલથી તારો પાડ માનું છું. ”

પાદરીએ જતીવખતે કહ્યું, “ ટ્રેડી, જો કાલે સેતાન આવીને તમને પૂછશે ‘ ધરડા ટ્રેડી, તમારાં પાપ માફ થયાં છે એવું તમને લાગે છે ? કદાચ, તમે બૂલ ખાતા હશો, ’ તો તમે તેને શો જવાબ આપશો ? ”

ધરડા ટ્રેડીએ કહ્યું, “ હું ધારું છું કે હું તેને મારું આ વાક્ય કહી સંભળાવીશ; દેવના દીકરા, ઇશુ ખ્રિસ્તનું લોહી આપણને સઘળાં પાપમાંથી શુદ્ધ કરે છે. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ ટ્રેડી, એટલું જ બસ છે. સેતાન આનો જવાબ આપી શકતો નથી; અને યાદ રાખજો કે તમારાં પાપ માફ થયાં છે તેની તમને લાગણી થવી જોઈએ એટલું બસ નથી પણ તે તમારે બરાબર જાણવું જોઈએ એવી પ્રભુની ઇચ્છા છે. લાગણી થવામાં અને જાણવામાં ધણો તફાવત છે. તમે મારી બક્ષીસ લીધી છે તે તમે જાણો છો, પણ જો

તમને તેની ફક્ત લાગણી થઇ હોય તો જ્યારે મેં તમને પૂછ્યું ત્યારે તમે મારો પૂછવાનો હેતુ જાણત નહીં; ટ્રેફી, પ્રભુની બક્ષીસનું તમારે એજ પ્રમાણે કરવાનું છે; તમારી લાગણીને તમારા મોક્ષ સાથે કંઈ સંબંધ નથી, પણ તમારા વિશ્વાસને તેની સાથે ઘણો સંબંધ છે. શું, દેવના શબ્દ પર વિશ્વાસ રાખીને તમે તેને સ્વીકાર્યો છે? શું, તમે તેના ઉપર ભરોસો રાખો છો? એટલુંજ મારે તમને પૂછવાનું છે.”

ટ્રેફીએ કહ્યું, “હા, સાહેબ.”

પાદરીએ મોં મલકાવીને કહ્યું, “તમારાં પાપ માફ થયાં છે તે તમે જાણો છો?”

ટ્રેફીએ પણ મોં મલકાવીને કહ્યું, “હા, સાહેબ; હું હવે તેના ઉપર વિશ્વાસ રાખો શકું છું.”

આ વખતે ક્રિસ્ટી ટ્રેફીની કને આવ્યો, અને તેના હાથમાં સફેત ‘સ્નોડ્રોપ્સ’ની એક લુમ મૂકીને બોલ્યો, “મિસ મેબલે મને આ ફક્ત આપ્યાં છે, એની સામું જોઇને એક પ્રાર્થના બોલવાનું તેણે મને કહ્યું છે: ‘હે પ્રભુ, મને શુદ્ધ કર અને હું બરફ કરતાં વધારે શ્વેત થઇશ.’”

પાદરી બોલ્યો, “બરફ કરતાં વધારે શ્વેત? ટ્રેફી, આ શબ્દ ઘણા મધુર છે. નહીં વાર?”

જ્યારે ટ્રેફીએ પૂછની સામું જોયું, ત્યારે તે આતુરતાથી બોલ્યો, “હા, ઇશુ ખ્રિસ્તના લોહીમાં ધોવાઈને બરફ કરતાં વધારે શ્વેત થવાય છે.”

પણ પાદરીએ રમ લીધી, અને જ્યારે તે વાડામાં થઇને જતો હતો, ત્યારે તેણે ક્રિસ્ટીને તેની પાછળ દોડતાં સાંભળ્યો, તેના હાથમાં સુંદર સ્નોડ્રોપ્સ અને કાળીમેદીની એક ટીશી હતી; તેણે કહ્યું, “મેહેરબાન સાહેબ, આમાંથી થોડાંક પૂલ પસંદ કરશો?”

પાદરીએ કહ્યું, “ છોકરા, હું તારો પાડ માનું છું, ખરે-ખર, હું આમાંથી થોડાં પૂલ લઈશ.”

પાદરી પૂલને ઘણી સંભાળથી ઘેર લઈ ગયો, અને તેને જોઈને પ્રભુના વિશ્વાસ વિષે એક પાઠ શીખ્યો; “મિશન-રૂમ”માં કરેલો ઉપદેશ નિષ્ફળ ગયો નહોતો, એ ગરીબ પાપી માણસ ઝરાની પાસે આવ્યા હતા, અને ઇશુના લોહીથી ધોવાઈને ખરફ કરતાં વધારે ઉજળા થયા હતા; ધરડા ટ્રેફીએ તથા નાના ક્રિસ્ટીએ દેવના શબ્દ ઉપર વિશ્વાસ રાખી તેને સ્વીકાર્યો હતો, અને “ધર, સુખાકારી ધર”માં જવાનો જે એકજ રસ્તો હતો તે તેમણે શોધી કાઢ્યો હતો. પરમેશ્વરે ઘણી કૃપા કરીને ટ્રેફીને આ રસ્તો જણાવ્યો હતો, ખરેખર, તે હવે પછી પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખશે.

પ્રકરણ ૮ મું.

સુખાકારી ધરને માટે તૈયારી.

જ્યારે ટ્રેફીના મનમાંથી ખ્હીક તથા સંદેહ દૂર થય ત્યારે તેને સઘળી વસ્તુઓ ધણા જુદા પ્રકારની દેખાવા લાગી. ટ્રેફીનું અંતઃકરણ તથા તેની નાની કોટડી તેજથી ભરપૂર થયાં, તેનાં પાપ માફ થયાં છે એવી તેની ખાતરી થઈ, પ્રાયશ્ચિત થયલા છોકરાની માફક તેણે તેના બાપની સામે હસતે મ્હોડે જોયું.

ક્રિસ્ટીના હૃદય ઉપરથી પાપનો ભારે બોજો લઈ લેવા-માં આવ્યો હતો, અને તેનો ધરડો શેઠ હમણા ધણો સુખી તથા સંતોષી હતો; જ્યારે ક્રિસ્ટી વાળું લઈને બહાર જશે ત્યારે તે તેની ગેરહાજરીને લીધે ધણો અધીરો થતો નહીં. અથવા તેના દરરોજના ગુજરાન વિષે તેને હમણા ઘણી ફિકર હતી નહીં. ધરડા ટ્રેફીએ પાપનો બોજો ઈશુ ખ્રિસ્ત પર

મૂકયો હતો, તથા તેની ફિકરનો બોળે તેના ઉપર મૂકવાનું તેને ધણું મુશ્કેલ લાગ્યું નહીં.

જે પ્રભુએ બારેબોળે સહો હતો તે આ જૂજ બોળને સહી શકે તેમાં શી નવાઈ! ટ્રેફી તેના વિશ્વાસની લાગણી મ્હોડેથી દર્શાવી શક્યો નહીં પણ તે પ્રમાણે વરત્યો, હમણા તે બબડતો નહોતો તથા તેને તેના યુજરાન વિષે કંઈ બ્હીક નહોતી. જ્યારે ક્રિસ્ટી થાકીને રાતે ઘેર આવતો, ત્યારે ટ્રેફી તેની સાથે હસતે મ્હોડે વાત કરતો; અને જ્યારે જ્યારે તે બહાર જતો ત્યારે તે શાંતિમાં સૂઈને વિચાર કરતો, અથવા દેવની મોટી બક્ષીસને માટે તેનો પાડ માનતો.

અને ઘરડો ટ્રેફી પોતાના વિશ્વાસથી કદી નિરાશ થયો નહીં; જે ઇશુ ખ્રિસ્તપર વિશ્વાસ રાખે છે તે નિરાધાર રહેશે નહીં.

ટ્રેફીએ આ અઠવાડિયામાં પાદરીની બક્ષીસ સિવાય એક બીજી બક્ષીસ મેળવી હતી. એક દિવસે બપોરી વખતે, ક્રિસ્ટી ઘરડાટ્રેફીની ખખર ભેવાને ઘેર આવ્યો હતો, અને જોવો તે બહાર જવાને તૈયાર થતો હતો તેવામાં તેણે દાદર-પર રેશમી લૂગડાંનો અવાજ તથા દાદર આગળના બારણા-નો ઠપકારો સાંભળ્યો. ક્રિસ્ટીએ બારણું ઉઘાડ્યું, અને મેબલ તથા તેની મા અંદર આવી. તેઓ ટ્રેફીના સુખાર્થે ધણી વસ્તુઓ લાવી હતી, અને મેબલે ધણા હર્ષથી તે વસ્તુઓ બતાવી; વળી પૈસા ખરચતાં પણ નહીં મળે એવા મધુર શબ્દ અને હાસ્ય વિનોદથી તેઓએ ટ્રેફીનું મન ખુશ કર્યું.

તે સ્ત્રી ટ્રેફીની કને બેઠી અને બન્ને જણુ ઇશુ ખ્રિસ્ત વિષે વાત કરવા લાગ્યાં, કેમકે ટ્રેફી હમણા “ ઇશુ ખ્રિસ્તે મારાપર કૃપા કરી અને મારે માટે પોતાનો જીવ આપ્યો હતો,” એ શબ્દ બોલવાને શક્તિમાન હતો.

પછી પેલી સ્ત્રીએ વાદળી રંગનો એક નવો કરાર ગળવામાંથી બહાર કાઢ્યો, અને દ્રેફ્ટીને એક અધ્યાય વાંચી સંબળાવ્યો. તેનો સાદ ધણો સરળ અને શુદ્ધ હતો, તથા તેણે એવી સ્પષ્ટ રીતે વાંચ્યું કે દ્રેફ્ટી દરેકેદરેક શબ્દ સમજી શક્યો.

જ્યારે તેણે ધર્મપુસ્તક વાંચ્યું, ત્યારે નાની મેબલ તેની પાસે યુપયુપ બેસી રહી; અને પછી તેણે કોટડીમાં આમ-તેમ ફરવા માંડ્યું.

જ્યારે તેણે બારીના ઉમરાપર પડેલાં ફૂલ દીઠાં ત્યારે તે બોલી, “ મારાં ફૂલ આ રહ્યાં દ્રેફ્ટીસાહેબ, તમને એ પસંદ પડે છે? ”

ધરડા દ્રેફ્ટીએ કહ્યું, “ હા, બેન; મને એ બહુ સારાં લાગે છે; અને જ્યારે અમે એને જોઈએ છિયે ત્યારે તારી ડુંકી પ્રાર્થના અમને યાદ આવે છે. ”

મેબલ ધણા બાવથી બોલી, “ મને શુદ્ધ કર અને હું બરફ કરતાં વધારે શ્વેત થઈશ. ” પછી તેણે દ્રેફ્ટીને પૂછ્યું, “ સાહેબ, શું, પ્રભુએ તમને શુદ્ધ કર્યા છે? ”

દ્રેફ્ટીએ કહ્યું, “ હા, બેન; તેણે મને શુદ્ધ કર્યો છે એવું હું માનું છું. ”

નાની મેબલે કહ્યું, “ હું ધણો આનંદ પામું છું, અને દ્રેફ્ટી સાહેબ, તમે સુખાકારી ઘેર જશો; મા, કેમ જશે કે નહીં? ”

પેલી સ્ત્રી બોલી, “ હા, સ્વર્ગમાં જવાનો જે એકજ રસ્તો છે તે દ્રેફ્ટીને તેમજ ક્રિસ્ટીને જડ્યો છે. ” તેનું મોં હર્ષને લીધે લાલ લાલ થઈ ગયું અને તેણે કહ્યું, “ અરે ! જે દિવસે સ્વર્ગમાં આપણે સઘળાં એકઠાં મળીશું તે દિવસે આપણને કેટલું સુખ થશે ”

દ્રેફ્ટીએ કહ્યું, “ હા, પ્રભુનું સુખી મ્હોડું જેવું મને

બહુ સાઈં લાગેછે, જ્યારે હું તેને વિષે વિચાર કંઈં છું ત્યારે મને એટલો આનંદ ઉપજે છે કે હું તેને વિષે ગાવા મંડી જાઉં છું; અને મારે લાંબા વખત સુધી રાહ જોવાની નથી.

મેંબલની મા ધણી આતુર થઈ બોલી, “ ખરી વાત, પણ હું તમારે બદલે સ્પર્ગમાં જાઉં તો હીક, તમારી માફક ‘ ધર, સુખાકારી ધર’ની જેમ નજીક હું હોઉ, તેમ હીક. ”

પણ જ્યારે તે સ્ત્રી ઘેર જવાને બિમી થઈ ત્યારે તેણે હસતાં હસતાં કહ્યું, “ ટ્રેફી, એમ કરવું એ તો આપસ્વાર્થ કહેવાય. ”

પણ મેંબલે પેલા જૂના વાળને જોયું હતું, તેથી તેણે ઘેર જવાની ઉતાવળ કરી નહીં; વાળનો હાથો જરા વાર ફેરવવાની ઇચ્છા તેના મનમાં ઉત્પન્ન થઈ. પહેલાં, જ્યારે છ વર્ષની કોઈ નાની છોકરી વાળનો હાથો ફેરવતી, ત્યારે ટ્રેફીનું મન તજે ઉપર થઈ જતું અને તે ઘણું દુઃખ પામતો; હમણા પણ જ્યારે મેંબલે વાળનો હાથો ફેરવવાની ઇચ્છા ખતાવી ત્યારે તે ઘણો ચિંતાતુર થયો, પણ તેણે મેંબલને વાળનો હાથો ધણી સભાળથી અને ઠરેલ રીતે ફેરવતી જોઈ, તેથી તેના મનની ચિંતા દૂર થઈ. આ જૂનું વાળું મેંબલના હાથમાં તદ્દન સહીસલામત રહ્યું; તેમાંથી “ ધર, સુખાકારી ધર”નો સૂર પહેલવહેલોજ નિકળ્યો, તેથી તે ઘણો આનંદ પામી; વળી એ સૂર ટ્રેફીના કાનને વધારે મધુર લાગ્યો; તે આ દુનિયા વિષે વિચાર કરતો નહોતો, પણ પેલા તેજસ્વી શહેર જ્યાં જવાને તે આશા રાખતો હતો તેને વિષે તે વિચાર કરતો હતો, અને મેંબલની મા પણ તેને વિષે વિચાર કરતી હતી.

જ્યારે વાળમાંથી સૂર નિકળતો બંધ થયો, ત્યારે તે બંને જણે રજા લીધી. જ્યારે તેઓ ગંદા વાડામાં થઈને બહાર ગઈ અને જે ગાડી રસ્તા ઉપર તેમને માટે બિમી હતી

તેમાં તેઓ બેઠી, ત્યારે ક્રિસ્ટી ખારીમાં બેઠી રહી તેમને નિહાળતો હતો.

દ્રેશી અને ક્રિસ્ટીએ આ અજ્ઞાતિયું ધણી ખુશીમાં કાઢ્યું.

એટલામાં પવિત્ર દિવસ આવી પહોંચ્યો, અને “મિશનરમ”માં ઉપદેશ સાંભળવાને ક્રિસ્ટી બરાબર વખતે ત્યાં ગયો. તેને આવતો જોઈ પાદરી ધણો ખુશી થયો, અને તેણે મોં મલકાવ્યું.

પાદરી આજ રાતે સ્તોત્રના ખીન્ન શ્લોકપર ઉપદેશ કરવાનો હતો. ધર્મસમાજના સઘળા લોકે ઉપદેશ થયા પહેલાં આખું સ્તોત્ર ગાયું, અને ઉપદેશ સાંભળતી વખતે ત્રીજો શ્લોક બરાબર યાદ આવે તે માટે તેઓએ તે ફરીથી ગાયો:—

ચોપાઇ.

“હે પ્રભુ, તું મુજને આ કાળ,
કર તારો વાલેરો બાળ;
હૃદય તારું જેથી દુઃખાય,
તુજ બળથી તે દૂર કરાય.”

અને પાદરીનું શાસ્ત્રવાક્ય કસોટી. ૧. ૧૨. “વારસાના ભાગને સાફ યોગ્ય;” પાદરી ધીમે રહીને આ વાક્ય બોલી ગયો, અને ક્રિસ્ટી તેના શેઠને શીખવવા સાફ યાદ રહે તે માટે ધીમે રહીને તે વાક્ય બોલી ગયો.

પાદરીએ પૂછ્યું, “વારસાના ભાગને સાફ યોગ્ય” વારસો શું છે? આપણને હજી તે વારસો મળ્યો નથી, પણ આકાશમાં ઈશુ ખ્રિસ્તના લોહીમાં શુદ્ધ થયલા લોકોને માટે એક સુંદર ઘર છે; ઈશુ ખ્રિસ્ત આપણે વાસ્તે તે ઘર તૈયાર કરે છે; અને એજ આપણો વારસો છે.”

પછી તે ધણી આતુરતાથી બોલ્યો, “અરે, આપણા-

માંથી કેટલા માણસ સ્વર્ગમાં જશે તે વિષે હું ધણો આશ્ચર્ય પામું છું. તમને આ દુનિયાનું દુઃખકારક ધર મળ્યું હશે; પણ શું, તમારું માત્ર આજ ધર છે ? શું, તે સુંદર શહેરમાં તમને ધર નહીં મળશે ? સ્વર્ગમાં તમને ધર નહીં મળશે ? ”

“ જો તમે આ ઝરાની પાસે ફક્ત જશો, અને તમારા ખરા દિલથી ‘ પ્રભુ મને શુદ્ધ કર, અને હું ખરફ કરતાં વધારે શ્વેત થઈશ, ’ એ શબ્દ બોલશો, તો તમને સ્વર્ગમાં ધર મળશે. ”

જ્યારે પાદરીએ આ ટુંકી પ્રાર્થના કરી, ત્યારે ક્રિસ્ટીને પેલાં “ સ્નોડ્રાપ્સ ” યાદ આવ્યાં, અને તેનું મોં મલકાયું. પાદરીને પણ તે ધૂલ યાદ આવ્યાં.

પછી તેણે કહ્યું, “ જો લોક પાપનો બોળે લછ લેનાર ઇશુ ખ્રિસ્ત પાસે આવ્યા છે તેમની સાથે બોલવાની મારી ઇચ્છા છે. ”

ક્રિસ્ટી મનમાં બોલ્યો, “ હા, હું અને ઘરડો ટ્રેડી બન્ને જણ ઇશુની પાસે આવ્યા છીએ. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ મારા મિત્ર, સ્વર્ગનો વારસો તમારે સઘળાને વાસ્તે છે; તમે મહારાજના દીકરા છો, તમારે માટે તેના રાજ્યમાં એક જગ્યા ખાલી છે. ઇશુ ખ્રિસ્ત તમારે માટે તે જગ્યા તૈયાર કરે છે, પણ તમારે તે જગ્યાએ જવાને તૈયાર થવું જોઈએ, અને એજ વિષે આજ રાતે હું તમને કહેવાનો છું. પ્રિન્સ-ઓફ-ઉવેલ્સ કોઇએક દિવસ વિલાયતનો રાજા થશે. એ રાજ્ય તેનો વારસો છે. જ્યારથી તેનો જન્મ થયો છે, ત્યારથી આ વારસા ઉપર તેનો હક્ક છે, અને આ વારસો ભોગવાને તથા તેનો ઉપભોગ કરવાને તે શક્તિમાન થાય તે માટે

તેને કેળવણી આપવામાં આવી છે. જે તેને કેળવણી આપવામાં આવી ન હોય, અને તેને ઉજડ, ઉદાસીભરેલી પોળમાં ઉછેર્યો હોય, તો તે રાજ્યનો ખરો હકદાર છતાં તેનો ઉપ-ભોગ કરવાને શક્તિમાન થશે નહીં. તેને સઘળી વસ્તુ દુઃખ-કારક અને અતડી માલમ પડશે.”

તેણે કહ્યું, “આપણો વારસો પણ એજ પ્રમાણે છે. આપણો પુનર્જન્મ થયો કે તરતજ આપણે એ વારસાના હકદાર થઈએ છિયે, પછી આપણે મહારાજના દીકરા થઈએ છિયે; પણ એ વારસા માટે આપણે તૈયાર થવું જોઈએ તથા લાયક થવું જોઈએ. આપણાં હૃદય પવિત્ર હોવાં જોઈએ; જે મલિન છે તેને ધિક્કારીએ અને જે સ્વચ્છ તથા પવિત્ર છે તેને ચહાઈએ તે માટે આપણને કેળવણી મળવી જોઈએ, અને એ કામ પવિત્ર આત્માનું છે.

“મારા વહાલા મિત્ર, તમારું હૃદય શુદ્ધ કરવાને પવિત્ર આત્મા તમને મળે તે માટે તમે ઇશુને પૂછશો નહીં? આ કામ એક દિવસમાં થાય નહીં. તમારાં પાપ માફ કરાવવાને તમે ઇશુ ખ્રિસ્ત પાસે આવ્યા. તેણે તમારાં પાપ એકદમ માફ કર્યાં; તેણે તમને વારસાનો હક્ક આપ્યો, પણ તમારાથી એકદમ પવિત્ર થવાશે નહીં. જેમ જેમ દિવસ જતા જશે તેમ તેમ પવિત્ર આત્મા વારસાને માટે તમને તૈયાર કરશે, અને તમે ઇશુ ખ્રિસ્તની માફક વધારે વધારે તૈયાર થશો, અને તમે પાપને વધારે ધિક્કારશો; તમે ઇશુ પર વધારે પ્રેમ કરશો, અને તમે વધારે પવિત્ર થશો. પણ, અરે! નીતિવાન થવાથી વારસાનો હક્ક મળશે એમ તમારે ધારવું નહીં. જે મને ગમે તેવી સારી કેળવણી મળે, અને પ્રિન્સ-ઓફ-ઉવેલ્સ કરતાં હું સો ગણો-વિદ્વાન થાઉં, તોપણ મારાથી વિલાયતનો રાજા થવાય નહીં.

“મારા મિત્ર, ‘ધર, સુખાકારી ધર’ માં જવાનો

તથા વારસો મેળવવાનો જે એકજ રસ્તો છે તે ઇશુ ખ્રિસ્તના લોહીથી જડે છે. બીજો રસ્તો નથી, તેમજ બીજો હક્ક પણ નથી. વહાલો પ્રભુ આપણને તેના રાજ્યનો હક્ક આપે છે, અને પછી તે માટે આપણને હમેશા તૈયાર કરે છે. જે માણસનાં પાપ માફ થયાં છે તે માણસ પવિત્ર જીવંતી ગણશે. જે આત્મા ઇશુના લોહીથી ધોવાઈને શુદ્ધ થયો છે તે પાપથી દૂર રહેવાને ઇચ્છે છે. શું, તમારું આ પ્રમાણે નથી ? ઇશુએ જે જે તમારે માટે કર્યું છે તેપર જરા તો વિચાર કરો. તેણે તમને તેના લોહીથી શુદ્ધ કર્યા છે; તેણે પોતાનો જીવ આપી દીધો તમારાં પાપનો બોજો ઉતારી લીધો છે; જેથી પ્રભુનું મન દુઃખાય છે તે તમે કરશો ? તે કરવાને તમે અનુપકારી થશો ? અરે ! ખચિત નહીં; તમે સ્તોત્રના ત્રીજા શ્લોકના શબ્દ બોલશો:—

‘ હે પ્રભુ તું મુજને આ કાળ,
કર તારો વાંકેરો બાળ;
હૃદય તાર જેથી દુખાય,
તુજ બળથી તે દૂર કરાય.’ ”

પાદરીએ કહ્યું, “મારા મિત્ર, જે પવિત્ર આત્મા એકલો તમને પવિત્ર કરી શકે છે તેને માટે તમે આતુરતાથી નક્કી પૂછશો; અને જ્યારે તમારું સંઘળ કામ પૂરું થશે, અને જ્યારે તમે વારસો મેળવવાને લાયક થશો, ત્યારે પ્રભુ તમને સ્વર્ગમાં લઈ લેશે. તે તમને રાહ જોતાં રાખી મૂકશે નહીં. કેટલાક જલદીથી તૈયાર થાય છે અને કેટલાકને કેળવણી પામવા સારૂ ધણી વખત સુધી રાહ જોવી પડે છે; પણ મહારાજનાં સર્વ છોકરાં તૈયાર થશે, પ્રભુ સર્વને સ્વર્ગમાં લેશે અને સર્વને વારસો મળશે. શું, તમે ત્યાં નહીં જશો ?”

આટલું કહ્યા પછી પાદરીએ ઉપદેશ કરવો અંધ રાખ્યો, અને ધર્મસમાજના લોકો ધીમે ધીમે વેરાઈ ગયા, અને ઊંડા વિચારમાં પડી ઘેર ગયા.

પાદરીના બહાર આવ્યા સુધી ક્રિસ્ટી દરવાજા આગળ ઊભો રહ્યો. પાદરીએ તેને ટ્રેફી વિષે ઘણી મમતાથી પ્રશ્ન્યું, તથા તેને ઉપદેશને લગતા કેટલાક સવાલ પૂછ્યા; કેમકે ઉપદેશ કરતી વખતે તેના મનમાં ફાળ પડી હતી કે ક્રિસ્ટી જેવો નાનો છોકરો સમજી શકે એવો સ્પષ્ટ ઉપદેશ મારાથી થયો નથી. પણ ઉપદેશની મુખ્ય વાતથી ક્રિસ્ટીના મનપર અસર થઈ છે, તથા તેણે જે સાંભળ્યું હતું તેમાંથી થોડું ઘણું ટ્રેફીને કહેવાને યાદ રાખ્યું છે, એ વાત જાણવાથી પાદરીને ઘણો આનંદ થયો.

કેમકે ક્રિસ્ટીને ઇશ્વર વિષે જ્ઞાન થયું હતું, અને જે હૃદય પવિત્ર આત્માથી તૈયાર થયું છે તે હૃદયમાં ઉપદેશની અસર થયા વગર રહેતી નથી. પ્રભુએ તેના શબ્દ પર વિશ્વાસ રાખવાને આપણા હૃદય તૈયાર કર્યાં છે, અને તેણે તેને શબ્દને આપણે માટે તૈયાર કર્યો છે, અને ઉપદેશ કરનારને ફક્ત પ્રાર્થનાની મદદે પવિત્ર આત્માથી તૈયાર થયલા મન ઉપર પોતાના ઉપદેશની અસર ખેસાડવાની છે. પવિત્ર મનપર ઉપદેશની અસર જલદીથી થાય છે, અને તેનું ફળ પણ જલદી પ્રાપ્ત થાય છે. પાદરીને ઘેર જતી વખત આ ઉપલી વાત ખરી છે એવી ખાતરી થઈ; અને “હૃદયને પ્રભુ તૈયાર કરે છે” એ વાક્ય ક્યાં લખેલું છે તે પણ તેને યાદ આવ્યું. તે મનમાં બોલ્યો, “આ શબ્દ મારે માટે તેમજ મારો ઉપદેશ સાંભળનાર લોકને માટે છે; હે પ્રભુ, હું લોકની આગળ ઉપદેશ કરું તે પહેલાં તું તેમનાં હૃદય તૈયાર કરજે.”

પ્રકરણ ૯ મું. ટ્રેડી સ્વર્ગમાં જાય છે.

આ રાતે જ્યારે ક્રિસ્ટીએ જે તેને યાદ રહ્યું હતું તે ટ્રેડીને કહી સંભળાવ્યું તથા જ્યારે તે ટ્રેડીની આગળ સ્તોત્રનો ત્રીજો શ્લોક બોલી ગયો ત્યારે ટ્રેડીએ કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, છોકરા, ખરેખર, પ્રભુને મને ધણી જલદીથી તૈયાર કરવો પડશે.”

ક્રિસ્ટી એવેન થઇ બોલ્યો, “ ટ્રેડીસાહેબ, કદાચ, તમે ધારોછો તેટલી જલદીથી તે તમને તૈયાર કરશે નહીં.”

ટ્રેડીએ કહ્યું, “ મહિનો લગભગ પૂરો થયોછે; અને હું ધારું છું કે દિવસે દિવસે હું ‘ ધર, સુખાકારી ધર ’ની નજીક ખેંચાતો જાઉં છું, હું કોઇકોઇ વાર તેના દરવાજા પર લખેલા અક્ષર જોઇ શકું છું.”

પણ ક્રિસ્ટી જવાબ આપી શક્યો નહીં. તેણે તેનું મોં તેના હાથથી ઢાંકી દીધું, અને જ્યારે તે સગડીની પાસે બેઠો હતો, ત્યારે તેનું માથું દિલગીરીને લીધે તેના શરીરમાં પેસીજતું હોય એમ દેખાયું. અગરજો તેણે ડસકાં ખાતાં બંધ રહેવાને પ્રયત્ન કર્યો, તોપણ આખરે તેને એક મોટું ડસકું આવ્યું, અને તેથી ટ્રેડીને ધણું દુઃખ લાગ્યું.

તેણે ધણા ભાવથી ક્રિસ્ટીના માથાપર હાથ મૂક્યો, અને થોડા વખત સુધી બંને જણ સુપ રહ્યા. જ્યારે આપણું હૃદય ધણું દિલગીર હોયછે, ત્યારે આપણને મ્હોડેથી બોલવા કરતાં સુપ રહેવાથી વધારે દિલાસો મળેછે, ખાલી અંતઃકરણથી નહીં પણ પ્રેમથી ભરેલા અંતઃકરણથી આપણને શાંતિ મળવી જોઇએ. ટ્રેડીનું અંતઃકરણ પ્રેમથી ભરાઇ ગયું હતું, અને તેણે નાના ગરીબ ક્રિસ્ટીને માટે ધણો અફસોસ કર્યો.

તેણે આખરે કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, તું મને સ્વર્ગના દરવાજાની બહાર રાખશે નહીં, કેમ રાખશે કે?”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ટ્રેશી સાહેબ, ના, ના; જો મને આખી દુનિયા મળે તોપણ હું એમ કરીશ નહીં; પણ ત્યાં આવવાની મારી ઇચ્છા છે ખરી.”

ટ્રેશીએ કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, પ્રભુને તારી પાસે થોડું એક કામ કરાવવાનું છે એવું મને લાગે છે. હું તો ગરીબ, ધૂનતો, નબળો માણસ છું, તેથી પ્રભુ મને સ્વર્ગમાં લઇ લેશે; પણ તારે તો તારો આખો જન્મનો કાળવાનો છે, નહીં વાર?”

ટ્રેશીના જોડાનો ધરડો થવાને તથા તેને માટે સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘડવાને હજી કેટલાં વર્ષ જોઇએ તે વિષે ક્રિસ્ટી વિચાર કરતો હતો. તેણે ડસકાં ખાતાં ખાતાં કહ્યું, “ટ્રેશી સાહેબ, ખરી વાત.”

ધરડા ટ્રેશીએ કહ્યું, “છોકરા, તું પ્રભુ પર પ્રેમ રાખે છે એમ બતાવવાને તેને માટે થોડું કામ કરવાની તારી ઇચ્છા નથી?”

ક્રિસ્ટીએ ધીમે રહીને કહ્યું, “હા, મારી એવી ઇચ્છા હોવી જોઇએ.”

ટ્રેશી એકાએક પથારીમાં બેઠો થયો અને બોલ્યો “છોકરા, હું પ્રભુ પર પ્રેમ રાખું છું તે બતાવવાને મારા આવરદાની દોરી એક વર્ષ વધારે લખાય, તો હું મારું સઘળું અર્પણ કરવાને તૈયાર છું; મારા વાળને હું ધણો ચાહું છું તે તું જાણે છે, પણ તે સુદાં આખી દેવાને હું તૈયાર છું.” તેણે દિલગીર થઇ કહ્યું, “તું જરા વિચાર તો કર, તેણે મારે માટે તેનો જીવ આપ્યો હતો, અને તે ધણી ભયંકર સ્થિતિમાં મરણ પામ્યો, પણ હું તેના પર પ્રેમ રાખું છું તે બતાવવાને ફક્ત એકજ અઠવાડિયું રહ્યું છે. ક્રિસ્ટી, અરે ! હું

કેવો અનુપકારી દેખાઈછું ! મારાથી આ વિષે વિચાર થઈ શકતો નથી.”

હવે દિલ્હીમાં આપવાનો ક્રિસ્ટીનો વારો આવ્યો. તેણે કહ્યું “ટ્રેડીસાહેબ, હમણાજ તમે પ્રભુને આ વાત કહી સંભળાવો; મારી ખાતરી છે કે તે તમારું કહેવું સમજશે.”

ટ્રેડીએ પોતાના હાથ એકદમ જોડી દીધા અને આતુરતાથી બોલ્યો, “હે પ્રભુ ઇશુ, હું તારાપર પ્રેમ રાખું છું. તારે માટે થોડું ધણું કામ કરવાની મારી ઇચ્છા છે, પણ હું ફક્ત એક અઠવાડિયું જીવવાનો છું; અરે ! હું તારો પાડ માતું છું, અને તારાપર પ્રેમ રાખું છું તે બતાવવાને જો હું થોડો વખત વધારે જીવું તો હું મારી ગમેતેવી વહાલી વસ્તુ આપી દેવાને તૈયાર છું. હે પ્રભુ, હું જે કહેવાને માગુ છું તે તું કૃપાકરીને સમજી લેજે. આમેન.”

પછી ધરડા ટ્રેડીએ પાસું ફેરવ્યું, અને તે ઊંઘી ગયો. ક્રિસ્ટી ધણીવાર સુધી સગડી પાસે બેસી રહ્યો. ટ્રેડીની સાથે તે કેટલો થોડો વખત રહેવાનો છે તે વિષે સઘળી વાત વિચારી દેવાને તેણે આગલા એક બે દિવસ પ્રયત્ન કર્યો હતો, પણ હમણા તેને તે સઘળું યાદ આવ્યું. તેનું મન ધણું દિલ્હીર અને નારાજ થયું. જે આપણો એક મિત્ર દુનિયામાં ખોવાઈ જાય, તો આપણને ધણું બચાવવાનું લાગે છે. જ્યારે આપણે આપણાપર મોટી આશ્રિત આવી પડતી જોઈએ છીએ, અને જ્યારે તે આપણને સહન કરવી પડે છે, ત્યારે આપણને ધણું બચાવવાનું લાગે છે. જ્યારે ક્રિસ્ટીએ ટ્રેડીના મોત વિષે વિચાર કર્યો ત્યારે તેનું હૃદય દિલ્હીરીથી ભરાઈ ગયું, પણ તેને ટ્રેડીના શબ્દ યાદ આવ્યા, અને તે ધણા પ્રેમથી બોલ્યો, “પ્રભુ, ઇશુ ખ્રિસ્ત, મારો જીવ હું તને આપી દેઉં તે માટે તું મને

મદદ કર, અરે! ટ્રેડીને હું સ્વર્ગમાં જવા દઉં તે માટે કૃપાકરી-
ને મને મદદ કર. આમેન.”

પછી જરા દિલાસો પામીને તે સ્મૃતિ ગયો. ખીજે દિવસે
સવારે ક્રિસ્ટી ધણો ચિંતાતુર થઈ ટ્રેડી સામું જોવા લાગ્યો.
ટ્રેડી હમેશ કરતાં આજે ધણો નબળો જણાયો, તેથી ક્રિ-
સ્ટીને તેને એકલો મૂકી બહાર જવું ગમ્યું નહીં; પણ
તેમની પાસે ધણા થોડા પૈસા રહ્યા હતા, અને ક્રિસ્ટી બ-
હાર જાય તો ઠીક એવી ટ્રેડીની ઇચ્છા હતી; તેથી ક્રિસ્ટી
ધણો દિલગીર થઈ ફેરી ફરવાને બહાર ગયો. ટ્રેડી ધણો માંદો
છે તે બબર મેબલ અને તેની માને કહેવાને તેણે શહેર
બહાર પરાને રસ્તે જવાનું નક્કી કર્યું. જે માણસો આપણાં
દુઃખ સાંભળવાની દરકાર કરે છે તેમની આગળ આપણી
દિલગીરીની વાત કહેવાથી આપણને ધણો દિલાસો મળેછે.

તેથી ક્રિસ્ટી પેલા સુંદર બાગવાળા ઘરની સામે આ-
વી બોલો રહ્યા. રનોડ્રોપ્સનાં ફૂલની મોસમ પૂરી થઈ હતી,
તેને બદલે ગુલાબનાં ફૂલ નાના છોડવાપર આવી રહ્યાં હતાં,
તેથી બાગ ધણો સુંદર અને ખુશકારક દેખાતો હતો. પણ
તેની સામે નજર ફરવાની ક્રિસ્ટીમાં હિમ્મત હતી નહીં. તેણે
મેબલને માટે બારીમાં એકી નજરે જોયા કર્યું, પણ તેણે
મેબલને જોઈ નહીં, તેથી તેણે વાળનો હાથો ફેરવ્યો, અને
માંહેથી મેબલનું ધ્યાન ખેંચાય એવા “ઘર, સુખાકારી
ઘર”નો મધુર સૂર નિકળ્યો. તેણે વાળું એક મિનિટ
વગાડ્યું એટલામાં મેબલ ઘરમાંથી ઉતાવળી નિકળી, અને
ક્રિસ્ટી પાસે દોડતી આવી. તેનું મોં હમેશની માફક આજે
હસતું હતું નહીં, તેથી તે રડેછે એવું ક્રિસ્ટીએ ધાર્યું.

તેણે કહ્યું, “અરે વાળવાળા, આજે તું વાળું વગા-

ડીશ નહીં. મારી મા ધણી માંદી છે, અને વાળના સૂર સાંભળવાથી તેનું માથું દુઃખે છે.”

આ સાંભળી ક્રિસ્ટીએ એકદમ વાળું બંધ કર્યું; “ધર, સુખાકારી ધર”નો અડધો સૂર નિકળવાનો હતો, તેથી જ્યારે ક્રિસ્ટીએ વાળું એકદમ બંધ કર્યું ત્યારે તેમાંથી શોકાતુર અવાજ નિકળ્યો.

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “બેન, હું ધણો દિલગીર છું.”

મેળલ તેની આગળ એક બે મિનિટ સુધી બોલ્યા વગર ઊભી રહી અને ક્રિસ્ટીએ દયામણી રીતે ધણા પોચા હૃદયથી તેની સામે જોયું.

તેણે પૂછ્યું, “બેન, તારી મા બહુ માંદી છે?”

મેળલે ધણો ઊંડો નિસાસો મૂક્યો અને કહ્યું, “હા તે ધણી માંદી હશે, કેમકે મારા બાપા ધણા ઉદાસ દેખાય છે, વળી આપા અમને રમવા દેતી નથી; અને મારી મા ફરીથી સાજી નહીં થશે એવું રંધવારીને કહેતાં મેં તેને સાંભળી હતી.”

ક્રિસ્ટી દિલગીર થઈ બોલ્યો, “ગરીબ બેન, તું તારા મનમાં ઝુરાઈશ નહીં.”

જ્યારે ક્રિસ્ટી આ નાની છોકરી સામે જોઈ રહ્યો હતો ત્યારે આંસુનું એક ટીપું તે છોકરીના ગાલપર થઈને તેના હાથપર પડ્યું.

મેળલે એકાએક ઊંચે જોયું, અને તે બોલી, “ક્રિસ્ટી, મારી મા ‘ધર, સુખાકારી ધર’માં જશે, અને હું પણ તેની સાથે જવા માગું છું.”

ક્રિસ્ટી ડસકાં ખાતાં ખાતાં બોલ્યો, “મારી પણ ત્યાં આવવાની ઇચ્છા છે, પણ સ્વર્ગના દરવાજા મારે માટે લાંબા વખત સુધી ઉઘડશે નહીં.”

પછી આયાએ મેળલને ઘરમાં બોલાવી લીધી, અને ક્રિસ્ટી દિલગીર થઇ ઘેર વળ્યો. આ જગત તેને દુઃખિયાર માલમ પડ્યું, આકાશ પણ વાદળાંથી ઢંકાઇ ગયું હતું અને પૂર્વના સખત પવનથી ક્રિસ્ટીનાં હાડકાં કકડી ગયાં હતાં.

વસંતઋતુનાં ફૂલ ખરી પડ્યાં હતાં, અને નાની કું-પજો વાળી ડાળીઓ પવનના ઝપાટાથી આમતેમ હાલતી હતી, બહારનો આવો ઉદાસી ભરેલો દેખાવ જોઇને ક્રિસ્ટીના મનનો ઉભરો જરા સમ્યો. તે ઘણો દુઃખી, બેચેન, નિરાધાર અને ઉદાસ થયો. પરમેશ્વર મને ભૂલી ગયો હશે એવું વિચારીને તે ઘણો આશ્ચર્ય પામતો હતો; તેને દુનિયા ઘણી વિશાળ અને ઉજડ માલમ પડી. તેનો ઘરડો શેઠ મરવાની તૈયારીમાં હતો, અને તેની બેનપણી મેળલ દુઃખમાં હતી; તેને સઘળી જગ્યાએ ઉદાસી ઉદાસી માલમ પડી, પણ દિલાસો મળે એવી કોઈ વસ્તુ તેના જોવામાં આવી નહીં.

ક્રિસ્ટી થાકીને ઘણો ઉદાસ થયો, અને ઘર તરફ વળ્યો, પછી બહુ મેહેનતે ઉભા દાદરે ચઢી પોતાની કોટડીમાં ગયો. અહીં તેણે એક ધીમો અવાજ સાંભળ્યો, તેથી તેના ઉદાસ મનનું સમાધાન થયું. આ સાદ પેલા પાદરીનો હતો અને તે ટ્રેફીની આગળ ધર્મપુસ્તક વાંચતો હતો.

ટ્રેફી હસતે મ્હોડે પથારીમાં બેઠો થયો હતો, અને દરેકે દરેક શબ્દ આતુરતાથી સાંભળતો હતો; જ્યારે ક્રિસ્ટી અંદર આવ્યો ત્યારે પાદરી “હું તમને શાંતિ આપીને જાઉં છું; મારી શાંતિ હું તમને આપું છું; જેમ જગત આપે છે તેમ હું તમને આપતો નથી; તમારા મનને મભરાવા ન દો, ને બહીવા ન દો.” એ વાક્ય ધર્મપુસ્તકમાંથી વાંચતો હતો.

પાદરીએ કહ્યું, “ ટ્રેડી, આ વાક્ય તમારે વાસ્તે બહુ સારું છે.”

ટ્રેડીએ હસતે મ્હોડે કહ્યું, “ હા સાહેબ; વળી એ વાક્ય ક્રિસ્ટીને માટે પણ દિલાસારૂપ છે; સાહેબ, એનું મોં ઉતરી ગયું છે.” પાદરીએ ક્રિસ્ટીના ખભાપર હાથ મૂકીને કહ્યું, “ ક્રિસ્ટી, શામાટે તું આટલો બધો ચિંતાતુર છે?” પણ ક્રિસ્ટી જવાબ આપી શક્યો નહીં, અને પાદરીની પાસેથી એકાએક ફરીને ટ્રેડીની પથારીપર સૂઈ ગયો, અને મોટેથી ડસકાં ખાવા લાગ્યો. પાદરીનું હૃદય ક્રિસ્ટીની લાગણીથી પીગળી ગયું. તે તેની પાસે ઘુટણીએ પડ્યો, અને માને પોતાના છોકરાની જેટલી દાઝ હોય તેટલી દાઝથી તેણે ક્રિસ્ટી ઉપર પોતાનો હાથ મૂક્યો, અને ધીમેથી બોલ્યો, “ આપણે બન્ને પ્રભુ ઇશુ પાસે જઈશું ? અને તેને તારી દિલગીરી વિષે કહીશું ? ”

અને પછી પાદરીએ ક્રિસ્ટીથી સમજાવ્યું એવા સ્પષ્ટ અને સાધારણ શબ્દમાં પ્રભુ ઇશુની પ્રાર્થના કરી; તે બોલ્યો, “હે પ્રભુ, આ ગરીબ નિરાધાર બાળકપર દયા કર, અને દિલાસો આપ, અને સુખી કર; એનાથી કદી વખુટો ન પડે એવો મિત્ર જે તું છે તે હમેશાં એની પાસે હાજર છે એમ એને લાગે એવું કર.”

ઘણી વાર પછી પાદરી ઘેર ગયો, અને જ્યારે તે કાતરિયું તદ્દન શાંત પડ્યું, અને ટ્રેડી ઉઠી ગયો, ત્યારે ક્રિસ્ટીએ “ તું ગભરાઈશ નહીં,” એવો અવાજ સાંભળ્યો; પછી તે પણ શાંતિમાં ઉઠી ગયો.

એવામાં તે ટ્રેડીના સાદથી જાગી ઉઠ્યો; ટ્રેડી બોલ્યો, “ ક્રિસ્ટી, છોકરા ! ”

ક્રિસ્ટી એકદમ ઉછળી બોલ્યો, “ જી, સાહેબ.”

ટ્રેડીએ પૂછ્યું, “ વાળું ક્યાં છે ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ તે સહીસલામત અહીં પડેલું છે.”

ટ્રેશીએ કહ્યું, “ ક્રિસ્ટી, વાળને વગાડ, અને ‘ ધર, સુખાકારી ધર’નો સૂર નિકળે એમ કર.”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ટ્રેશી સાહેબ, મધરાતનો વખત થયો છે, અને વાળના અવાજ સાંભળી લોકો વિસ્મય પામશે.”

પણ ટ્રેશીએ જવાબ આપ્યો નહીં, તેથી ક્રિસ્ટી દીવો લઈ તેની પામે ગયો અને તેના મ્હોડા સામું જોયું.

તેનો એકેરો ઘણો જૂદોજ દેખાતો હતો, તેની આંખ બંધ હતી, અને ક્રિસ્ટીએ કોઈ દિવસ જોયું ન હોય એવું તેનું મોં દેખાતું હતું. શું કરવું તે ક્રિસ્ટીને સૂઝ્યું નહીં; પછી તે બારી પાસે ગયો અને બહાર જોવા લાગ્યો. આકાશ અંધારું ધાર થયું હતું, અને તેમાં એક ચકચકિત તારો બારીની સામે પ્રકાશતો હતો. “તું ગભરાઈશ મા,” એવા શબ્દ એ તારો કહેતો હોય એવું તેને લાગ્યું. ક્રિસ્ટીએ મોટેથી જવાબ આપ્યો, “ પ્રભુ, વહાલા પ્રભુ, મને મદદ કર.” જ્યારે ક્રિસ્ટી બારીમાંથી પાછો ફર્યો ત્યારે ટ્રેશી ફરીથી બોલ્યો, “વાળું વગાડ; છોકરા, વાળું વગાડ.”

ક્રિસ્ટીએ ઘણા વખત સુધી આનાકાની કરી નહીં. તેણે વાળું હાથમાં લીધું અને તેનો હાથો ફેરવ્યો; આ અંધારી કોટડીમાં “ ધર, સુખાકારી ધર” નો ધીમે અને ઉદાસી ભરેલો સૂર સંભળાયો; જ્યારે ક્રિસ્ટીએ વાળું વગાડ્યું ત્યારે ટ્રેશીએ પોતાની આંખ ઉઘાડી, અને જ્યારે “ધર, સુખાકારી ધર” નો સૂર બંધ પડ્યો, ત્યારે તેણે ક્રિસ્ટીને પાસે બોલાવ્યો, અને ઘણી નજીક બેસાડીને ધીમેથી કહ્યું, “છોકરું, ‘ધર, સુખાકારી ધર’ ના દરવાગ ઉઘડે છે. હું અંદર જઈ છું છોકરા, વાળું ફરીથી વગાડ.”

બીજી ત્રણ જાતના સૂર નિકળે ત્યાં સુધી વાંજનો હાથો

ફેરવવાનું ક્રિસ્ટીને ધણું અઘરું લાગ્યું; તેના અવાજ આ મરણની જગ્યામાં ધણા બેસર લાગ્યા.

ટ્રેફી આ વખત ધ્યાન આપતો હોય એવું દેખાયું નહીં. “મને શુદ્ધ કર, અને હું બરફ કરતાં વધારે ઉજળો થઈશ,” એ પ્રાર્થનાના શબ્દ તે ધીમેથી બબડતો હતો; અને જ્યારે “ધર, સુખાકારી ધર”નો સૂર બીજી વખત સંભળાયો ત્યારે ધરડો ટ્રેફી મરણ પામ્યો. તેણે “ધર, સુખાકારી ધર”માં પ્રવેશ કર્યો, અને નાનો ક્રિસ્ટી બહાર રહ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

“ધર જેવી કોઇ બીજી જગ્યા નથી.”

નીચેની કોટડીના કેટલાક ઉતારાઓને જે અવાજે મધરાતે જગાડ્યા હતા, તથા તેમની ઉંઘને ધજા પહોંચાડી હતી તે અવાજ તેમને બીજે દિવસે સવારમાં યાદ આવ્યા. કેટલાક ઉતારાએ કહ્યું, “એ તો ચિમનીમાં થઈને પવન વાતો હતો;” બીજાઓએ કહ્યું, “ના, એ તો વાળના અવાજ સંભળાતા હતા, અને મધરાતે ધરડો ટ્રેફી પોતાનું વાળું લઈને ગમત કરતો હતો.

જ્યારે ધરધણીઆણીએ આ વાત સાંભળી ત્યારે તેણે કહ્યું, “ના, તે હોય નહીં; તે હવે કોઇ દિવસ વાળું વગાડશે નહીં, વૈદના કહેવા પ્રમાણે તે મરવાની તૈયારીમાં છે.” આરડીના દૂરના ખુણામાંથી એક માણસ બોલ્યો, “ધરડો ટ્રેફી મધરાતે તેનું વાળું વગાડતો હતો કે નહીં તે વિષે તમે હમણા જઈને પૂછો. તે વાળું વગાડતો હતોજ, એ વાતની હું અડધો રૂપીઓ શરત બકું છું.”

ધરધણીઆણી પોતાની જિજ્ઞાસાને સંતોષ પમાડવા-

ને માળ ઉપર ગઇ, અને બારણું ઠોક્યું; પણ કોઇએ જવાબ આપ્યો નહીં, તેથી તે બારણું ઉઘાડી અંદર ગઇ.

ટ્રેફીના શયની પાસે ફિસ્ટી ચતોપાટ પડી ભર ઉંઘમાં પડ્યો હતો. તેના ગાલપર આંસુ સૂકાઇ ગયાં હતાં, અને તેનું માથું ટ્રેફીના ટાઢા, સૂકાયલા હાથપર પડેલું હતું. આ જોઇ પેલી સ્ત્રીનું મોં ઉતરી ગયું, અને શયને જોઇ સ્વભાવિક રીતે ધ્રુજવા લાગી.

ફિસ્ટી ચમકીને જાગી ઉઠ્યો, અને ગભરાઇને તેના મોં સામું જોવા લાગ્યો. જે બન્યું હતું તે વિષે તેને પહેલાં યાદ આવ્યું નહીં, પણ એક મિનિટ પછી તેને સઘળી વાત યાદ આવી, તેથી તેણે પોતાનું પાસું ફેરવ્યું અને ઘણો શોક કર્યો.

ધરધણીઆણીને છોકરાની દિલગીરી જોઇ ઘણી દયા ઉપજી; પણ તે ઘણા તોછડા સ્વભાવની હતી, અને બીજાના દુખમાં ભાગ શી રીતે ભરવો તે વિષે કંઈ જાણતી નહોતી, અને ફિસ્ટીને એકલો મૂકી તે ચાલી ગઇ; પણ તેથી ફિસ્ટી દિલગીર થયો નહીં. ઘરમાં ઘોંઘાટ શાંત પડ્યો કે તરતજ ફિસ્ટી ટ્રેફીનું શય સાચવવાને એક પાડોશીને તેડી લાવ્યો, અને પછી પાદરીને કહેવા દોડી ગયો.

મિસ્ટર કિવલટન આ નિરાધાર છોકરાને જોઇ ઘણો દિલગીર થયો. તેણે તે છોકરાને તેના વહાલા, ન તજ દે એવા મિત્રને સોંપ્યો, અને ફિસ્ટીના ગયા પછી તે ઘુંટણીએ પડ્યો, અને પ્રભુ પાસે આ એક માણસને લઇ જવામાં તે ફતેહ પામ્યો તે માટે તેણે ઘણી મમતાથી પ્રભુનો પાડ માન્યો. તે બોલ્યો, “‘ધર, સુખાકારી ઘર’ના દરવાજા આગળ એક માણસ મારી રાહ જોશે. અરે! પ્રભુએ મારાપર કેટલી બધી કૃપા કરી!” પછી સ્તોત્રના છેલ્લા શ્લોકપર બીજો દિવસે

જે ઉપદેશ તે કરવાનો હતો તેને તૈયાર કરવાને તે બેઠો; અને ધરડા ટૂંકી વિષે જે તેણે સાંભળ્યું હતું તેથી તેને પેલા તેજસ્વી શહેરનો ધણો સારો અનુભવ થયો.

જ્યારે તે રવિવારની સાંજે ખિચોખિચ ભરાયલી “મિશનરૂમ”માં આવ્યો, ત્યારે આતુરતાથી ફિરેટીને શોધતો હતો. ખરેખર, ફિરેટી આગળ મૂકેલી પાટલી ઉપર બેઠેલો હતો, તેનો ચેહેરો ધણો ફિક્કો અને દિલગરી ભરેલો હતો, અને તેણે નીચેથી જાંચે જોયું નહીં. જ્યારે લોકો સ્તોત્ર ગાતા હતા ત્યારે અગરજો ફિરેટી તેનાં આંસુ પોતાના ડગલાની ખાંધ-થી ઉતાવળે લુછી નાખતો હતો, તોપણ તેના ગાલપર થઈને પડતાં આંસુ પાદરીના જોવામાં આવ્યાં; પણ જ્યારે પાદરીએ તેનું શાસ્ત્રવાક્ય લોકોને કહી સંભળાવ્યું, ત્યારે ફિરેટીએ મોં મલકાવી જાંચે જોયું. તે વાક્ય પ્રકટીકરણના ઉમાં અધ્યાયની ૧૪ મી અને ૧૫ મી કલમમાંથી હતું: “જેઓ મોટી વિપત્તિમાં આવ્યા તેઓ એ છે; ને તેઓએ પોતાનાં વસ્ત્ર ધોયાં, અને હલવાનના લોહીમાં ઉજળાં કીધાં. એ માટે તેઓ દેવ ના રાખ્યાસન આગળ છે.”

પાદરીએ કહ્યું, “આજ રાતે હું ‘ધર, સુખાકારી ધર’ વિષે તથા મોક્ષ પામેલા જે લોક ત્યાં છે તેને વિષે બોધવાનો છું. તે જગ્યા ઘણી પવિત્ર છે, તેના રસ્તાની સુવર્ણ દરસખ-ધીપર જરાએ ડાઘ નથી, એ શહેરમાં પાપ તો દેખાતું જ નથી, અને ત્યાં લોકો પાપ વિષે તદ્દન અજાણ્યા છે; અને ત્યાં સંધળું ધણું જ પવિત્ર છે. જે સંકેત જગ્યા તેઓ પહેરે છે તેના ઉપર ખિલકુલ ડાઘ નથી, તેમજ તેમની ખુબસુરતી બગાડે એવી કોઈ વસ્તુ ત્યાં નથી. તેઓ હલવાનના (ખથુના) લોહી-થી હમેશને માટે શુદ્ધ થયા છે, અને તેઓ દેવની માદી આગળ જીભા રહે છે.

“ અરે ! પ્રભુની ગાદી આગળ ઊભા રહેવાનો ફક્ત આ એકજ રસ્તો છે, અને આ વાત બૂલશે નહીં. જો તમે નીતિવાન હશે તોપણ તમારાથી ત્યાં જવાશે નહીં, અને અગરજો તમે બીજા લોક જોડલા ખરાબ નહીં હશે, તોપણ તમને કશો લાભ થવાનો નથી. જો તમારે કોઈ પણ દિવસ સ્વર્ગમાં જવું હોય, તો તમારે પ્રભુ ઇશુના લોહીમાં ધોવાઈને શુદ્ધ થવું જોઈએ. યોહાનને સ્વર્ગમાં જોવા દીધું હતું, અને તેણે મોક્ષ પામેલા લોકોને પ્રભુ ઇશુનાં વખાણનું ગીત ગાતાં જોયા હતા. અરે ! યોહાનના બખત પછી કેટલા બધા લોકો-એ આ સંખ્યામાં વધારો કર્યો છે ! દરેક દિવસે, દરેક કલાકે અને દરેક ક્ષણે કેટલાક માણસ ત્યાં દરવાજા આગળ ઊભા રહે છે; અને ઇશુ ખ્રિસ્તના લોહીમાં શુદ્ધ થયલા દરેક માણસ-ને માટે આ દરવાજા ઉઘડી જાય છે; ત્યાંના લોકે વારા ફરતી સંકેત જબ્બો પહેર્યો છે, અને જ્યારે તેઓ સુવર્ણના રસ્તા પર ચાલે છે, અને કીર્તિમાન રાજ્યાસન આગળ ઉભા રહે છે ત્યારે તેઓ કદી કંટાળે નહીં એવું ગીત ગાય છે:—

‘ આમેન. આશીર્વાદ, કીર્તિ, ડહાપણ, મહોત્સવ આપ્યરૂ, ઐશ્વર્ય અને શક્તિ હમેશને માટે અમારા દેવ પાસે રહો. આમેન. ’

“મારા મિત્ર, જ્યારે પવિત્ર દેવ આ શુદ્ધ થયલા લોક ઉપર નજર કરે છે ત્યારે તે તેમના ઉપર પાપની કંઈ પણ નિશાની જોતો નથી; ઇશુના લોહીથી તેમના પાપની નિશાની છુસાઈ જાય છે; તેની નજરમાં સઘળા લોક કલંક રહિત અને પવિત્ર છે. તે સઘળા નિર્દોષ અને કલંક રહિત છે, તેઓ સ્વચ્છ અને પવિત્ર છે.

“ ઓ, મારા મિત્ર, તમે તેઓની સંખ્યામાં વધારો કરશો ? આ દુનિયા અંધારી, ઉદાસીનરેલી તથા નાશવંત

છે; શું, તમારી સઘળી વસ્તુઓ આ દુનિયામાં હોય તો તમે સંતોષ પામે છો? ‘ધર, સુખાકારી ધર’માં ન જવાથી સંતોષ માનો છો? અરે! શું, તમે ઇશુના લોહીના ઝરાની પાસે જવાની ઢીલ કરશો, અને પછી ક્રમકી ઉઠશો, અને સ્વર્ગના દરવાજા તમારે માટે બંધ થયલા જશે ? ”

પાદરીએ કહ્યું, “ એક ધરડો માણસ જેની સાથે મેં ગયે અઠવાડિયે વાત કરી હતી તે આ તેજસ્વી શહેરમાં પહોંચેલો રવિવાર ગાળે છે. ”

જ્યારે પાદરીએ આ વાત કહી, ત્યારે “મિશનર-મ ” માં સઘળા લોકો ચુપ રહ્યા, અને ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં બોલ્યો, “ પાદરી સાહેબ દ્રુક્ષીશીલ વિષે કહે છે, હા, એનેજ વિષે કહે છે તે હું બાલુ છું. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ તે એક ધરડો પાપી માણસ હતો. પણ તેણે ઇશુ ખ્રિસ્તના શબ્દ પર વિશ્વાસ રાખી તેને સ્વીકાર્યો હતો. તે શુદ્ધ થવાને ઇશુના લોહી પાસે ગયો હતો અને આ દુનિયામાં પણ ખરફ કરતાં વધારે ઉજળો થયો હતો. જે દિવસપર વહાલા પ્રભુએ તેડું મોકલીને તેને સ્વર્ગમાં લઈ લીધો છે. તેના હૃદયમાં પાપની નિશાની જરાએ હતી નહીં, તેથી તેને માટે સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘડી ગયા, અને તે હમણા આ સુખી જગ્યાએ નિર્દોષ, કલંક-રહિત અને સહીસલામત સ્થિતિમાં મોકલ મળે એવાં સફેદ કપડાં પહેરી ઉભો છે. ”

“ જે આ રવિવાર સુધીમાં તમારામાંનો કોઈ મરણ પામે તો મારાથી તેને વિષે એમજ કહી શકાય? જ્યારે આપણે અહીંયાં એકઠા મળીશું, ત્યારે તે ‘ધર, સુખાકારી ધર’ માં હશે? શું, તમે ઇશુના લોહીમાં શુદ્ધ થયા છો? ત-

મારાં પાપ માફ થયાં છે ? શું, તમે, ખરેખર, ઈશુ ખ્રિસ્ત પાસે આવ્યા છો ?

“ અરે ! તમે તમારા મનમાં આ સવાલનો જવાબ આપો; ‘ ઘર, સુખાકારી ઘર ’ માં તમને મળવાને હું ઇચ્છું છું. મારી આશા છે કે જ્યારે પ્રભુ મને સ્વર્ગમાં બોલાવી લેશે, ત્યારે હું ત્યાં તમારી રાહ જોઈશ; અરે ! આપણે સઘળા સ્વર્ગમાં મળીશું એવી મારી આશા છે.

“ આજ રાતે હું વધારે કહી શકતો નથી, મારું હૃદય પ્રેમથી ભરેલું છે; આ પ્રભુ, તારા લોહીમાં આ સઘળા શુદ્ધ તથા ખરફ કરતાં વધારે ઉજળા થાય, અને હું પ્રભુ, અમે તારે માટે મેહેનત કરીએ છિયે, તારા પર પ્રેમ રાખીએ છિયે, અને અમારાથી બનતી સેવા કરીએ છીએ’ એવા ઉપકારના શબ્દ તેઓ કહે એમ કર:—

ઓપામ.

‘ ઊભો શ્વેત વસ્ત્રે તુજ ધામ,
એ ચિતે’ મોક્ષ તુજ મુકામ,
રહિત કલંક રહું નિર્દોષ,
સહીસલામત કેરો કાપ.’ ”

પછી ઉપદેશ બંધ થયો, અને લોકો ઘેર ગયા; પણ ક્રિસ્ટી જે પાટલી પર બેઠો હતો ત્યાંથી ખસ્યો નહીં. તેણે તેનું મ્હોડું પોતાના હાથથી ઢાંકી દીધું, અને જ્યારે પાદરીએ મમતાથી તેના ખભા પર હાથ મૂક્યો, ત્યારે પણ તેણે જીંચું જોયું નહીં.

છેલ્લે તે ડસકાં ખાતાં ખાતાં બોલ્યો, “અરે મારે સ્વર્ગમાં જવું છે, મારી મા તથા ઘરડો ટ્રેરી ત્યાં ગયાં છે; અને હું પણ ત્યાં જવા માગું છું.”

પાદરીએ પોતાના બે હાથે ક્રિસ્ટીનો નાનો હાથ પ-

કહ્યો અને કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, ગરીબ ક્રિસ્ટી, પ્રભુ તને દરવાજાની બહાર રાખવા ઇચ્છતો નથી; પણ તેને થોડા વખત સુધી તારી પાસે કંઈ કામ કરાવવાનું છે; પછી સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘડી જશે, અને આ દુનિયા કરતાં ત્યાં તને વધારે સુખ મળશે.”

તેણે ઘણા નમ્ર અને પ્રેમ ભરેલા શબ્દમાં ક્રિસ્ટીને દિલાસો આપ્યો, અને બીજી વખત તેની સાથે પ્રાર્થના કરી; ક્રિસ્ટી દિલાસો પામી ઘેર ગયો. ગયે રવિવારે જ્યારે તે સ્તોત્રના ત્રીજા શ્લોક વિષે ટૂંકીને કહેવાને ઘણો આતુર હતો તે દિવસ તેને આ વખતે યાદ આવ્યો.

તેણે જે સાંભળ્યું હતું તે કહી સંભળાવવાને તેની પાસે આજ રાતે કોઈ માણસ હતો નહીં. જાણે તે તેની કોટડીમાં જતાં બહીતો હોય તેમ તે બહાર એક મિનિટ બિભો રહ્યો, પછી જ્યારે તે અંદર ગયો ત્યારે તેની સઘળી બહીક જતી રહી.

સૂર્ય અસ્ત પામતો હતો, અને તડકાનાં કિરણો જ્યાં ટૂંકી પડેલો હતો ત્યાં તેના મોંપર પડતાં હતાં. આ કિરણો એવાં ચક્રચક્રિત અને અનૈહિક હતાં કે તે સ્વર્ગમાંથી આવતાં હોય એમ ક્રિસ્ટીને માલમ પડ્યું. જ્યાં ટૂંકી પડેલો છે ત્યાં તે હસે છે એવી કલ્પના ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં કરવા લાગ્યો; આ તેની કલ્પનાજ હતી, પણ ટૂંકી એવી સ્થિતિમાં છે એવું ધારવાનું ક્રિસ્ટીને ગમતું હતું.

પછી તે બારીએ આવ્યો, અને બહાર જોવા લાગ્યો; તેણે ઘણું દૂર અજાણ્ય પમાડે એવા ચક્રચક્રિત આકાશમાં સ્વર્ગને લગભગ જોયું. ટૂંકી સ્વર્ગમાં છે એ વિચાર તેને ઘણું તરેહવાર અને ખુશકારક લાગ્યો; આ અધારી કોટડીથી

સ્વર્ગ ધણું દૂર હશે, તથા ધરડા ટ્રેડીને એ જગ્યા ધણી ખુશ-કારક લાગતી હશે.

ટ્રેડી સ્વર્ગમાં શું કરે છે તે તેને કાઠ જોવા દે તો તે તેનું સર્વસ્વ આપી દે. તે આશ્ચર્ય પામી મનમાં બોલ્યો, “હું સ્વર્ગમાં જવાને ધણો આતુર છું તે વિષે ટ્રેડી ઇશુ ખ્રિસ્તને કહેશે કે નહીં?”

જ્યારે સૂર્યનો પ્રકાશ ઝાંખો પડ્યો અને અજવાળું ઓછું થયું ત્યારે ઝગઝગિયામાં ફિસ્ટી ધુંટણીએ પડ્યો અને ખરા દિલથી નીચે પ્રમાણે બોલ્યો:—

“ઓ પ્રભુ, કૃપા કરીને મને ધૈર્યવાન કર, અને સ્વર્ગમાં તારી સાથે અને ધરડા ટ્રેડી સાથે રહેવાને મેહેરબાની કરી કાઠ દિવસ મને બોલાવી લેજે.”

પ્રકરણ ૧૧ મું.

દુનિયામાં એકલો.

કબરસ્તાનમાં જઈ ટ્રેડીની પાછળ શોક કરનાર ફક્ત નાનો ફિસ્ટી હતો. પારીસના લોકે સાધારણ રીતે તેની મરણ-ક્રિયા કરી. ટ્રેડીના મુએલા શરીરને શબપેટિકામાં ઘાલવામાં આવ્યું, અને પછી તેને કબરસ્તાનમાં લઈ જવામાં આવી. પણ અરે! તેની કંઈ ફિકર કરવાની નહોતી, કેમકે તે “ધર, મુખાકારી ધર” માં હતો; તેની દિલગીરી અને તેનાં દુઃખ સમાપ્ત થયાં હતાં; તેની દરિદ્રતાનો છેડો આવ્યો હતો, અને પિતાના ધરમાં તેની સારી રીતે સંભાળ લેવામાં આવતી હતી.

જે માણસ શબવાહિણી હાંકતો હતો તેને રસ્તા ઉપર વખત મુમાવવાનું મન નહોતું, તેથી ફિસ્ટીને તેની સાથે રહેવા

સાર ધણી જલદીથી ચાલવું પડ્યું, અને ધણીખરી વખત દોડવું એ પડ્યું; અને રસ્તા ઉપર તેણે ખીજા કેટલાક ડાકુઓ જોયા. આ લોકોની ગાડી ધણી ધીમી ચાલતી હતી. સૌની અગાડી શખવાહિણી હતી, અને તેની પાછળ લોકોથી ભરેલી છ ગાડીઓ હતી. જ્યારે ક્રિસ્ટી રસ્તાના મધ્ય ભાગમાં યઇને આ લોક પાસેથી ગયો ત્યારે તેણે તેમને ધણા દિલગીર જોયા, અને તેઓ રડતા હોય એવું તેને લાગ્યું; પણ તેણે એક ગાડીમાં જે જોયું હતું તે તે કાંઈ દિવસ વિસરી ગયો નહોતો. નાની મેખલ પોતાનું માથું તેના બાપના ખોળામાં મૂકીને તથા બારી સાથે પોતાનું દિલગીરીભરેલું મોં દબાવીને આ ગાડીમાં બેઠી હતી.

ક્રિસ્ટી મનમાં બોલ્યો, “ અરે ! મેખલની મા મરણ પામી છે ! અને આ ડાકુઓ તેની પાછળ જાય છે ! અરે ! આ જગત કેવું ખેદકારક છે ! ”

મેખલે તેને જોયો હશે એવી તેની ખાતરી થઈ નહીં; પણ આ છોકરીની દિલગીરી જોઈ ક્રિસ્ટીનું મન ધણું દુઃખાયું, અને જે શખવાહિણીમાં ટ્રેફીના મુએલા શરીરને કબ-રસ્તાનમાં લઈ જતા હતા, તેને પકડી પાડવાને ક્રિસ્ટી ધણા દિલગીર થઈ આગળ ચાલ્યો.

ધરડા ટ્રેફીની અને મેખલની માની સવારી કબરસ્તાન તરફ ગઈ; અને બન્નેનાં શખ આગળ “ જમીન સાથે જ-મીન, રાખ સાથે રાખ, ધૂળ સાથે ધૂળ.” એ સ્લગ્દ બોલ-વામાં આવ્યા. પણ આ વખતે તેમના સુખી આત્મા આ દુઃખકારક દેખાવથી ધણે દૂર “ ધર, સુખાકારી ધર ” માં હતા. થોડા દિવસ પર એકજ વખતે બન્ને જણે દેહ છોડી હતી, અને મોતીના દરવાજા આગળ બન્ને જણ એકઠાં મળ્યાં હ-

તાં. એ બંને જણ ઈશુના લોહીમાં ધોવાઈને શુદ્ધ થયાં હતાં, તેથી સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘડી ગયા હતા, અને બંને જણે પેલા તેજસ્વી શહેરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો; હમણાં તેઓએ તેમના વહાલા પ્રભુ જેને તેઓ બહુ ચહાતાં હતાં તેને દીઠો, અને તેની આગળ તેઓ ધણોજ આનંદ પામ્યાં-

ક્રિસ્ટીને દ્રેક્ષીના મરણ પછી આ નાનું કાતરિયું છોડી દેવું પડ્યું, કેમકે તે કાતરિયું વધારે ભાડે આપવાની ધરધણીઆગીની ઈચ્છા હતી; તોપણ તેણે તેને ઉતારાની મોટી કોટડીમાં સૂવાની રજા આપી, અને દ્રેક્ષી પાસે તે બાડાના જે પૈસા માગતી હતી તેના બદલામાં તેણે દ્રેક્ષીનો થોડો ધણો સામાન કબજે કર્યો.

પણ વાળું તો ક્રિસ્ટીની મિલકત હતી; તેના ધરડા શેઠે મરી ગયા પહેલાં એક અઠવાડિયા ઉપર ક્રિસ્ટીને વાળું યથાવિધિ સોંપ્યું હતું. તેણે ક્રિસ્ટીને પોતાની પાસે બોલાવી વાળું મંગાવ્યું હતું, અને પછી તેને હવાલે કર્યું હતું.

તેણે કહ્યું હતું, “ક્રિસ્ટી, વાળની સંભાળ લેજો, અને મારી ખાતર તેનાથી જૂદો પડીશ મા. જ્યારે વાળમાંથી ‘ધર, સુખાકારી ધર’નો સૂર નિકળે ત્યારે તું મારે વિષે, તારી મા વિષે અને અમે બંને સ્વર્ગમાં કેવી રીતે ગયાં તે વિષે વિચાર કરજો.”

દ્રેક્ષીની મરણક્રિયા પછી પહેલે દિવસે વાળું બહાર લાઈ જવાનું કામ ક્રિસ્ટીને ધણું અઘરું લાગ્યું; તેણે “રૂલ બિટા-નિચા,” “ઓલ્ડ હાઉસ,” અથવા “પૂર મેરી એન”ના સૂરની દરકાર કરી નહીં, પણ જ્યારે “ધર, સુખાકારી ધર”નો સૂર પહેલવહેલો સંભળાયો ત્યારે તેનું મન ઉભરાઈ ગયું; અને તેણે વાળને અધવચ બંધ પાડ્યું, અને પછી અગાડી આવ્યો.

ફેસ્ટેજનાર લોક વાળું એકાએક બંધ થતું જોઈને ચકિત થઈ ગયા, અને જ્યારે તેઓએ ક્રિસ્ટીના ગાલપર થઈને નીચે પડતાં આંસુ જોયાં ત્યારે તેઓ એથી પણ વધારે ચકિત થયા. આ લોકોના મનમાં જરાએ વિચાર હતો નહીં કે ટ્રેફીની મરણજગ્યા આગળ તેણે છેલ્લી વખત વાળું વગાડ્યું હતું, અને જ્યારે તેણે વાળને વગાડ્યું હતું, ત્યારે તેનો પૃથ્વીપરનો મિત્ર વાસ્તવિક “ ધર, સુખાકારી ધર ” માં ગયો. પણ ક્રિસ્ટી આ સંજોગ જાણતો હતો, અને “ ધર, સુખાકારી ધર ” નો સૂર સાંભળવાથી તેને મધરાતે બનેલી વાત યાદ આવી. જ્યાં સુધી તેણે આસમાની આકાશમાં જોઈ ટ્રેફીના આનંદથી ખુશી થવાને પ્રભુની મદદ માગી ત્યાં સુધી તેણે વાળું વગાડવું બંધ રાખ્યું. પછી “ ધર, સુખાકારી ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી; ધર, સુખાકારી ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી ” એ ટેકનો અવાજ વાળમાંથી નિકળ્યો. જ્યારે વાળું બંધ પડ્યું ત્યારે ક્રિસ્ટી મનમાં બોલ્યો, “ આખરે ધરડો ટ્રેફી સ્વર્ગમાં ગયો ખરો.”

ટ્રેફીના મરીમયાને એક અઠવાડિયું થયા પછી ક્રિસ્ટી નાની મેબલને ફરીથી મળવા ગયો. માડીની બારી આગળ તેણે મેબલનું દિલગીરીભરેલું મોં જોયું હતું, અને એ વાત તે વિસરી ગયો નહોતો; જ્યારે આપણે દિલગીરીમાં હોઈએ છીએ, ત્યારે જે લોક દિલગીરીમાં હોય તેને મળવાથી તથા તેમનાં દુઃખમાં ભાગ ભરવાથી આપણને બધો દિલાસો મળે છે. નાની મેબલને મળવાથી દિલાસો મળશે એમ ક્રિસ્ટીએ ધાર્યું હતું. તેની આ વિષે તથા તે ક્યારે મરણ પામી તે વિષે સાંભળવાને ક્રિસ્ટીની ઇચ્છા હતી.

પણ જ્યારે ક્રિસ્ટી મેબલના ધર આગળ આવી પહોંચ્યો ત્યારે અચાંખે પામી હાલ્યાચાલ્યા વગર ઊભો રહ્યો. પેલી બાડી

હમૈશના જેવીજ સુંદર હતી, અને “હાર્ટ ધી”નાં પૂલ તડકા-
માં ખીલી રહ્યાં હતાં, તથા “ફરગેટ મી નોટ”નાં પૂલ પુષ્કળ હતાં.
તે ઘર ધણું સૂનું અને તરેહવાર દેખાતું હતું; નીચેની ઓર-
ડીનાં બારણાં ઉઘાડાં હતાં, અને અંદરની ઓરડીની બારીમાં
ચક નાખ્યા નહોતા, અને તે ખાલી તથા ઉજડ દેખાતી હતી.

બારીમાં આનંદી મેખલ અને ચાર્લી જેવામાં આવ્યાં
નહોતાં, પણ તેમને બદલે એક મીઠાળ ધરડી સ્ત્રી પોતાનું
માથું નીચું ધાલી ગુંથવાનું કામ કરતી હતી.

શું થયું હશે? છોકરાં ક્યાં ગયાં હશે? ખરેખર, ધરમાં
કાંઈ બીજું મરેણું પડેલું નથી. મારે છોકરાં જેવા સિવાય
કેર જનું જોધએ નહીં; મારે આ ધરડી સ્ત્રીને તેમને વાસ્તે
પૂછવું જોધએ; એ પ્રમાણે ફિસ્ટી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો.
અને બાગના દરવાજા આગળ ઊભો રહ્યો.

તે સ્ત્રી બારીમાંથી બહાર જોધ મારી સાથે વાત
કરશે એવી આશાથી તેણે વાજનો હાથો ફેરવ્યો. પણ પેલી
સ્ત્રીએ અછડતી નજરે જોયું, તે સિવાય તેણે વાજું સાંભ-
ળ્યું. હોય એવી કંઈ નિશાની બતાવી નહીં, પણ તેણે
ખંતથી તેનું કામ કર્યા કર્યું.

આખરે ફિસ્ટીથી યોબાયું નહીં, તેથી તેણે “પૂર
મેરી એન” નો સૂર અધવચ બંધ પાડ્યો, અને પગથી ઉ-
પર ચાલીને ધંટ વગાડ્યો, એટલે પેલી સ્ત્રીએ બારીમાંથી માથું
બહાર કાઢ્યું, અને તેને શું જોધએ છે તે વિષે પૂછ્યું. શું
કહેવું તેની ફિસ્ટીને સૂઝ પડી નહીં, તેથી તેણે તેના મન-
માં જે બ્લીક હતી તે વિષે પેલી બાધને પૂછ્યું.

તેણે પૂછ્યું, “મેમ સાહેબ, શું, કાંઈ મરણ પામ્યું
છે ?”

ધરડી સ્ત્રીએ ત્વરાથી કહ્યું, “મરણ પામ્યું ? ના, તું શું કહેવા માગે છે ?”

ક્રિસ્ટી બ્હીતો બ્હીતો બોલ્યો, “મેમ સાહેબ, મારાથી મિસ મેબલ સાથે વાત થઈ શકશે ?”

ધરડી સ્ત્રીએ કહ્યું, “ના, જો તું સમુદ્ર ઓળંગીને મુસાફરી કરશે નહીં તો તું તેની સાથે વાત કરી શકશે નહીં; તે હમણા ફ્રાન્સમાં છે.”

અને ક્રિસ્ટી ગભરાઈને બોલ્યો, “ફ્રાન્સમાં છે !”

ધરડી સ્ત્રીએ કહ્યું, “હા, સંધ્યેના ઉનાળો તે ત્યાં રહેશે;” અને પછી તેને કંઈ કહેવાનું નથી એમ ખતાવી તેણે ક્રિસ્ટીના દેખતાં બારી બંધ કરી.

ક્રિસ્ટી બાગની બહાર ગયા પહેલાં થોડી વાર સુધી ઊભો રહ્યો; તે ઘણો નિરાશ થયો; તે મિસ મેબલને મળવાને ઘણો આતુર હતો. તેની ખાતરી થઈ કે રસ્તો ઘણો લાંબો છે, અને કદાચ હું એ છોકરાંને ફરીથી જોઈશ નહીં.

તે ધૂળમય રસ્તા પર ધીમે ધીમે ચાલ્યો; આ વખતે તેને લાગ્યું કે હું ઘણો નિરાધાર, એકલવાયો છોકરો છું. મારી મા મરણ પામી છે! ટ્રેડીશોક મને છોડી જતો રહ્યો છે! અને મેબલની મા પણ મરણ પામી છે! વળી છોકરાં પણ ફ્રાન્સમાં ગયાં છે! અને મને ખુશ કરવાને કે દિલાસો આપવાને કોઈ રહ્યું નથી; તડકાથી તપેલા આ રસ્તા ઉપર ક્રિસ્ટી યાત્રી ગયો, અને વાળું લાઇ ધીમેધીમે ચાલ્યો. વાળું ઊંચકવાની તેનામાં હિંમત હતી નહીં, તે ઘણોજ યાત્રી ગયો હતો, પણ ક્યાં જઈને આરામ લેવો તેની તેને સૂઝ પડી નહીં. માફ પોતાનું ઘર છે એમ કહેવાને તેની પાસે પેલું નાનું કાતરિયું પણ હતું નહીં. પણ રસ્તાની ફરસબંધી ઘણી તપી ગઈ હતી, અને સૂર્ય ઘણો ગરમ હતો, તેથી ક્રિસ્ટી-

એ તેની ઉઘાસીબરેલી જગ્યાએ જઈ ઉતારાની મોટી કોઠ-
ડીના એક શાંત ખુણામાં આરામ લેવાનું નક્કી કર્યું.

પણ જ્યારે તેણે બારણું ઉઘાડ્યું ત્યારે ધૂળનો જોટો
તેનાપર પડ્યો: અને ધરધણીઆણીએ કહ્યું, “ છોકરા, તું
હમણા અહીંથી જ, દિવસના આ ભાગમાં આમતેમ ફરીને
તારે વખત ગુમાવવો નહીં.” તેથી ફિરટી પાછો ફર્યો, તેનું
મન ધણું દુઃખાયું અને તે ઘણો ખિન્ન થયો; એક શાંત
રસ્તાપર જ્યા દીવાલનો પડછાયો ફરસબંધીપર પડતો હતો
ત્યાં છાયામાં આરામ લેવાને ફિરટી બેઠો.

ફિરટીને હમણા ઘણો તાવ ભરાયો હતો, તથા તે
થાકી ગયો હતો, અને વારંવાર ધ્રૂજવા લાગ્યો, તેને ધડીએ
ધડીએ તડકામાં જવું પડતું. તેનું માથું ધણું દુઃખતું હતું,
તેથી તે ઘણો ગભરાઈ ગયો હતો, અને બેચેન થયો હતો.
તેને શું થયું છે તેની તેને સૂઝ પડી નહીં; કોઈકોઈ
વાર તે ઊભો થતો, અને થોડી વાર સુધી વાળું વગા-
ડવાનો પ્રયત્ન કરતો; પણ તે ઘણો માંદો પડ્યો હતો, અને તેને
ચક્કર આવતાં હતાં, તેથી તેણે વાળું વગાડવું બંધ રાખ્યું,
અને સૂર્ય અસ્ત થાયો ત્યાં સુધી વાળને નજીક મૂકીને
દીવાલની નીચે શાંત થઈ સૂઈ ગયો. પછી વાળને ખાંધપર
ચડાવીને ધર તરફ તે ધીમે ધીમે ગયો; ધરધણીઆણી ધરમાં
સાફસૂફ કરી રહી હતી, અને ઉતારાને માટે ભોજન
તૈયાર કરતી હતી. જ્યારે ફિરટી ધરમાં આવ્યો ત્યારે તેણે
તેને કંકડો રોટલો આપ્યો, પણ તેનાથી ખવાયો નહીં. આ-
રડીના દૂરના ખુણામાં એક પાટલીપર વાળને દીવાલ સાથે
મૂકી તે ઉંધી ગયો.

જ્યારે તે જાગ્યો, ત્યારે તે આરડી માણસોથી ભરેલી
હતી; ઉતારાએ વાળું કરતા હતા, અને મહિંમો મહિંમો વાતો

કરી મોટેથી હસતા હતા. જ્યારે ક્રિસ્ટી શાંત થઇ ખુલામાં પડી રહ્યો, ત્યારે તેઓએ તેની કંઈ સંભાળ લીધી નહીં. તેને ફરીથી ઉંઘ આવી નહીં, કેમકે તે જગ્યાએ ઘોંઘાટ થતો હતો, અને ઘણા દુષ્ટ શબ્દ તથા મગ્ગક સાંભળી તેને કંપારી આવતી હતી.

તેનું માથું ધણું દુઃખતું હતું, અને તે ઘણો માંદો હતો; તેની આખી જીંદગીમાં તે આટલો માંદો પડ્યોજ નહોતો. ઉતારાના ધરના માણસોના જૂદા સમ અને દુષ્ટ શબ્દથી ઘણું દૂર પડી રહેવાને જો તેને એક શાંત જગ્યા મળે, તેા તે કેટલો આભારી થાય ! પછી “ધર, સુખાકારી ધર” માં ગમલા ધરડા દ્રશીવિષે તે વિચાર કરવા લાગ્યો; તેનો વહાલો શેઠ કેવી જૂદી જગ્યાએ હતો !

ક્રિસ્ટી પોતાના મનમાં બોલ્યો, “ ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી; ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી; અરે ! ‘ધર, સુખાકારી ધર’ થી હું કેટલો દૂર છું ! ”

પ્રકરણ ૧૨ મું.

ક્રિસ્ટીની સારી રીતે સંભાળ લેવામાં આવી.

બીજે દિવસે સવારમાં જ્યારે ધરધણીઆણી ઉતાર વાસ્તે નાસતો તૈયાર કરતી હતી, ત્યારે એક જણે તેને પૂછ્યું, “ આ નાના છોકરાને શું થયું છે ? એને તાવ આવ્યો છે, અથવા તો કોઈ પણ જાતના દરદથી એ પીડાય છે, કેમકે ગઇ રાતે તે બકતો હતો. મારા દાંતમાં દરદ થતું હતું, તેથી ગઈ રાતે મને ઉંઘ આવી નહોતી; એ છોકરાએ આખી રાત બડ્યા કર્યું હતું. ”

બીજા માણસે પૂછ્યું, “ તે શા વિષે બકતો હતો ? ”

પેલા માણસે કહ્યું, “ અરે ! સુંદર શહેર, મરણક્રિયા,

અને સ્નોડ્રોસનાં ધૂલ વગેરે નજીવી વસ્તુ વિષે તે બકતો હતો; વળી એક વખત બેઠો થઈ તે ગાવા મંડી ગયો હતો; તમે તેને સાંભળ્યો નહીં એ ઘણી આશ્ચર્યની વાત છે.”

બીજા માણસે કહ્યું, “હું ગઇ રાતે ઘણો થાકી ગયો હતો તેથી ઘણા ઘોંઘાટ સિવાય મારાથી જગાય એમ નહોતું; વારં, તેણે શા વિષે ગાયું હતું?”

પેલા માણસે કહ્યું “ અરે ! તેના વાળમાંથી નિકળતા એક સૂર વિષે તે બકતો હતો. તે વારંવાર એ સૂર સાંભળે છે તેથી તેના મનમાંથી એ સૂર ખસતો નથી. હું ધારં છું કે તેણે ગઇ રાતે ‘ ધર, સુખાકારી ધર’ વિષે ગાયું હતું;” પછી તે માણસ તેને કામે ગયો.

એક બીજો માણસ બોલ્યો, “ મિસિસ ઉવાઇટ, જે એ છોકરાને તાવ આવતો હોય, તો તમે એને જેમ બને તેમ જલદીથી વધાય કરો તો બહુ સારં; આપણે બધાને તાવ આવે એ વાત તો ઠીક નહીં.”

બ્યારે સઘળા માણસો પોતપોતાને કામે ગયા, ત્યારે ક્રિસ્ટી ખરેખરો માંદો છે કે નહીં તે જાણવાને ધરધણીઆણી તેની પાસે ગઇ. તેણે ક્રિસ્ટીને જગાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેણે ધરધણીઆણીની સામે જોયા કર્યું, અને તેની સાથે કંઈ ઝાળખાણુ નથી એમ બતાવ્યું. તે તેને દાદર નીચેની એક અંધારી કોટડી બ્યાં પેટીઓ તથા કચરો બરવામાં આવતો હતો, ત્યાં ઘણા બળથી જીંચકી ગઈ; ધરધણીઆણી તેને આવી માઠી સ્થિતિમાં રસ્તા ઉપર મૂકી દે એવી કૃપા-હિત્ત હતી નહીં; તેણે તેને જમીનપર પથારી કરી આપી, તથા તેને પીવાનું પાણી આપ્યું, પછી તે તેને છોડી પોતાનું કામ કરવા ગઇ. સાંજરે તે મોહોદ્ધાના વૈદ્યે જોડી લાવી, અને તેને કહ્યું કે એ છોકરાને તાવ આવે છે.

ક્રિસ્ટી મરી જશે એમ ધણી દિવસ સુધી દેખાયું. તેની આસપાસ શું બનતું હતું તે વિષે તે તદ્દન અજાણ્યો હતો; ધરધણીઆણી તેની પાસે આવજવ કરતી, પણ ક્રિસ્ટીને તે વાતની ખબર નહોતી. ક્રિસ્ટીની પાસે આવનાર તે એકલીજ હતી, તેને ઘણું કામ કરવાનું હતું તેથી તેનાથી ક્રિસ્ટીની ધણી સંભાળ લેવાઈ નહીં. “ ધર, સુખાકારી ધર” વિષે તે આટલો બકવા કેમ કરેછે તે વિષે તે ઘણું આશ્ચર્ય પામતી હતી; તેના વિચારમાં આ વિચાર મુખ્ય હતો. તેના તાવના ચાળામાં પણ તેજસ્વી શહેર માટે તે ધણી આતુર હતો.

પણ થોડા વખત પછી ક્રિસ્ટી સાંજે થવા લાગ્યો; તેને બાન આવ્યું, અને તાવ ધીમે ધીમે જતો રહ્યો; પણ તે એટલો નબળો થઈ ગયો હતો કે તેનાથી પથારીમાં પાસું સરખું ફેરવાતું નહીં; તે માત્ર ધીમે ધીમે બોલી શકતો. અરે! તેને આ દિવસો કેટલા લાંબા અને કંટાળાભરેલા લાગ્યા હશે! મિસિસ ઉવાઈટ તેની ચાકરી કરવાથી કંટાળી ગઈ અને ક્રિસ્ટી ધણી વખત સુધી કોઈ પણ માણસને જોયા વગર પડી રહ્યો.

આ કોટડીમાં ઘણું અંધારું પડતું હતું, અને બહારની ચાલમાંથી થોડું અજવાળું અંદર પડતું હતું. ક્રિસ્ટી આસમાની આકાશને જરાએ જોઈ શકતો નહોતો; તે આ દુનિયામાં એકલો પડ્યો હતો. આખો દિવસ છોકરાંના બેંધાટ સિવાય ખીજા કશાનો અવાજ તેને કાને પડતો નહોતો; સાંજના છે ઉતારાની મોટી કોટડીમાં માણસોનો અવાજ સાંભળતો હતો. રાતે ધણી વખત સુધી તે જાગતો પડી રહેતો, અને દાદર ઉપરના ફ્લડીઆબના ટકોરા સાંભળીને તે કલાકના કલાક સુધી ગભરા કરતો. સવારે કોટડીમાં તે ઝાણું અજવાળું

જોઈ શકતો હતો, તથા પોતાને કામે જતા લોકનાં પગલાં સાંભળી શકતો હતો.

કોઈ માંજીસ ક્રિસ્ટીને જોવા આવ્યું નહીં. જ્યારે ડિવલટન સાહેબે મને “ મિશનરૂમ ” માં જોયો નહીં, ત્યારે તેણે મારે વિષે પૂછપરછ કેમ કરી નહીં એવા વિચારથી તે ઘણું વિસ્મય પામ્યો. અરે ! પાદરીને જોઈને તે કેટલો ખુશી થાત ! દિવસો આ પ્રમાણે વહી ગયા, પણ ક્રિસ્ટીની ખજર લેવા કોઈ આવ્યું નહીં; અને તે વધારે વધારે વિસ્મય પામ્યો. એક દિવસે તેણે મિસિસ ઉવાઈટને પાદરીને તેડી લાવવા સારું કહ્યું, પણ મિસિસ ઉવાઈટે કહ્યું, “ છોકરા, મારાથી એટલે દૂર જઈ શકાય એમ નથી.”

જો ઈશુ ખ્રિસ્ત નાના ક્રિસ્ટીનો મિત્ર ન હોત તો તે આ માઠી અવસ્થામાં એકલો અને સૂતો પડી ઘણું ખિન્ન થાત. અગરજો તેની આસ્થા કોઈ કોઈ વખત ઘણી નબળી પડતી હતી, અને પછી તે ઘણું નિરાશ થતો હતો, તો-પણ કેટલીક વખત તે મિત્ર માફક પ્રભુ ઈશુ સાથે વાત કરતો, અને એ પ્રમાણે દિલાસો પામતો હતો; અને “ તું ગભરાઈશ મા ” એ શબ્દ પાદરીએ ધરડા ટ્રેશીને વાંચી સંભળાવ્યા હતા, અને તેના ભણકારા ક્રિસ્ટીના કાનપર થતા હતા.

હજી દિવસો તેને ઘણા લાંબા અને કંટાળાભરેલા લાગતા હતા. આખરે તે પથારીમાં ખેસી શકતો, પણ જ્યારે તે આમ તેમ હાલતો, ત્યારે તેને તમ્મર આવતાં; કેમકે તેને ઘણું સખત તાવ આવી ગયો હતો, અને શક્તિ આવે એવા પુષ્ટિકારક ખોરકની તેને જરૂર હતી. પણ આ મા વગરના છોકરાની તંગી પૂરી પાડનાર કોઈ હતું નહીં. વહાલા પ્રભુ સિવાય કોઈ ખીબું તેની તંગી પૂરી પાડનાર હતું નહીં, તેણે તેને વિસારી દીધો નહોતો.

એક દિવસે પાછલા પહોરે તાપ ધણો પડતો હતો અને વાયરો ખાવાને કિસ્તી ધણો આતુર હતો; તે ધણો થાકી ગયો હતો, તેનામાં બિલકુલ હામ નહોતી; આ વખતે તેણે મોઢેથી કહ્યું, “ વહાલા પ્રભુ, કૃપા કરીને મારી ખબર લેવાને કોઈએક માણસ મોકલ.”

કિસ્તી આ શબ્દ બોલ્યો કે તરતજ કોટડીનું બારણું ઉઘડ્યું, અને પાદરી સાહેબ અંદર આવ્યો. આથી કિસ્તી ધણો આનંદ પામ્યો, અને તેણે આનંદમાં પોતાના હાથ પાદરી તરફ લાંબા કર્યા, અને પછી તેની આંખમાંથી આંસુની ધાર ચાલી.

પાદરીએ કહ્યું, “ કિસ્તી, મને જોઈને શા વાસ્તે ખુશી થતો નથી? ”

કિસ્તીએ કહ્યું, “ અરે, હું ધારતો હતો કે તમે કદી આવશો નહીં, અને સ્વર્ગ ઘણું દૂર છે એમ મને લાગતું હતું! અરે, તમને જોઈને હું ધણો ખુશી થયો છું !”

પછી પાદરીએ કહ્યું, “ કિસ્તી, હું ઘેર હતો નહીં, અને મારી જગ્યાએ એક બીજો પાદરી ઉપદેશ કરતો હતો; પણ મારા પાછા આવ્યાપછી મેં ‘મિશન ૩મ’માં ગઈ રાતે પહેલી-જ વખત ઉપદેશ કર્યો હતો, અને મેં તને અગાડીની પાટલી પર જોયો નહીં. જ્યારે મેં ‘ મિશન ૩મ’ સાફ કરનાર બાઈને પૂછ્યું ત્યારે તેણે મને કહ્યું, “ તમારા ગયા પછી કિસ્તી આવ્યોજ નથી.” તને શું થયું હશે તે વિષે હું વિસ્મય પામ્યો અને એ વાત સાંભળતાં વારનેજ હું તારી પાસે આવ્યો છું.”

તેણે કહ્યું, “ કિસ્તી, હવે તું મને એ લાંબા, કંટાળા-ભરેલા દિવસ વિષે કહી સંભળાવ.”

પણ કિસ્તી એટલો તો આનંદ પામ્યો હતો અને

એટલો તો ખુશી થયો હતો કે તેને ગદ્ય ગુજરી વાત એક લાંબા અને કંટાળાભરેલા સ્વપ્ન જેવી લાગી; તે હમણા જાગ્યો થયો હતો, અને તેની દિલગીરી તથા એકલાપણું તે વિસરી ગયો હતો. પાદરીએ અને ક્રિસ્ટીએ ઘણા આનંદથી વાતો કરી, અને પછી ડિવલટન સાહેબે કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, મને તારે વિષે એક પત્ર મળ્યો છે, અને હું તે તારી આગળ વાંચીશ.”

એ કાગળ પાદરીના મિત્ર મિસ મેબલના બાપ તરફથી આવ્યો હતો.

“મારા વહાલા મિસ્ટર ડિવલટન.

“પર્સી રસ્તા ઉપર આવેલા આઘવી નામના વાડાના એક ઉતારાના ઘરમાં ક્રિસ્ટી નામનો એક છોકરો (તેની અડક શું છે તે હું જાણતો નથી) રહે છે. તે એક ધરડા વાળવાળા સાથે પહેલાં રહેતો હતો, પણ તે ધરડો માણસ થોડાક અકવાડિયા ઉપર ગુજરી ગયો હશે એવું મારા માનવામાં આવે છે. મારી વહાલી સ્ત્રી આ છોકરાને બહુ ચહાતી હતી, અને મારી નાની છોકરી મેબલ એને વિષે વારંવાર વાત કરે છે. હું ધારું છું કે એ છોકરો ઘણી નિરાધાર સ્થિતિમાં હશે, અને એને શોધી કાઢી એની સાથે માની માફક વર્તે એવા કોઈ આખરદાર માણસ સાથે એ રહે એવી ગોઠવણ તમે કરશો તો હું તમારો ઘણું ઉપકાર માનીશ. એના હાલના ખરચને માટે મેં આ પત્ર સાથે એક એક બીડી છે. એક બે વર્ષ એને નિશાળે મોકલવાની મારી ઇચ્છા છે, પછી જો ઇશુ ખ્રિસ્તની સેવા કરવાની એની મસ્તી હોય, તો તમારા પાડોશના સૌથી ઉતરતી પકિતના લોકોમાં ધર્મપુસ્તક વાંચવાના કામમાં એને રાખવો. એવી મારી ધારણા છે. હું ધારું છું કે મારી સ્ત્રી એને વિષે જે જે

આકાંક્ષા હતી તે સધળી પૂર્ણ કરવા કરતાં, કોઇખીજી રીતે તેની માદી હમેશ કાયમ રહી શકશે નહીં. જો મારી સ્ત્રીની જીંદગી ખચી હોત, તો તે જો જો આ છોકરાને માટે કરત, તે સધળું કરવા સાર પૈસા ખચવામાં, તેમજ મેહેનત લેવામાં હું કંઈ બાકી રાખીશ નહીં.

“ આ કામને સાર મેં તમને જો તરદી આપી છે તેને માટે કૃપા કરી માફ કરજો; કદાચ એ છોકરાને હું વિસરી જાઉં માટે તમે અમારા આવ્યા સુધી આ વાતને મુલતવી રાખશો નહીં. જો ઉદાસીબરેલા કાતરિયામાં ફિસ્ટી અને ટ્રેફી રહેતા હતા તે જગ્યાની છેલ્લી મુલાકાત મારી સ્ત્રીએ તેના મંદવાડ પહેલાં લીધી હતી; અને મને લાગે છે કે મારી સ્ત્રીની ખાતર તેમજ જો પ્રભુએ ‘ હું તમને ખચિત કહું છું કે, આ મારા બાધ-ઓમાંનાં બહુ નાનાઓમાંથી એકને તમે તે કીધું એટલે મને કીધું, ’ એમ કહ્યું છે તેની ખાતર મારે આ કામ કરવું એ મારી પવિત્ર ફરજ છે.

“ મારું માનજો, મિસ્ટર ડિવલટન.

“ તમારો દિક્ષાગ્નન મિત્ર જર્લ્ડ લિંડિસે. ”

પાદરીએ કહ્યું, “ ફિસ્ટી, વહાલા પ્રભુએ તારાપર ધંજી કૃપા કરી છે. ”

નાના ફિસ્ટીએ કહ્યું, “ ધરડા ટ્રેફીની વાત ખરી છે, સાહેબ, નહીં વાર? ”

પાદરીએ પૂછ્યું, “ ટ્રેફીએ શું કહ્યું હતું? ”

ફિસ્ટીએ કહ્યું, “ સાહેબ, તેણે કહ્યું હતું કે પ્રભુને મારી પાસે કંઈ કામ કરાવવાનું છે, અને હું ધારતો નહોતો કે મારાથી કંઈ પણ બની શકશે, પણ એવટે પ્રભુ મને તે જણાવે છે. ”

પાદરીએ મોં મલકાવીને કહ્યું, “ ખરી વાત, ક્રિસ્ટી, આપણે તેનો પાડ માનીશું ? ”

પછી તે ક્રિસ્ટીની પથારી પાસે ઘુટણીએ પડ્યો અને ક્રિસ્ટીએ પોતાના બે હાથ જંડી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરી:—

“ ઓ ઇશુ, તે મને તારે માટે કાંઈ કામ કરવાનું બતાવ્યું, તેથી હું તારે ઘણો પાડ માનું છું ! અને હું તારા પર પ્રેમ કરું છું તે બતાવવાને થોડું ઘણું કામ કરવા સારું સ્વર્ગના દરવાજાની બહાર રહીશ; આમેન. ”

જ્યારે પાદરી જવાને ઊભો થયો, ત્યારે તેણે કહ્યું, “ ક્રિસ્ટી, તારે આ કામ ઘણા પ્રેમથી બજાવવું જોઈએ; અને જ્યારે કામ પૂરું થશે ત્યારે તને આરામ (સ્વર્ગ) મળશે. લાંબા વખત સુધી રાહ જોયા પછી તને ‘ ધર, સુખાકારી ધર ’ મળશે. ”

ક્રિસ્ટીએ મોં મલકાવી કહ્યું, “ ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી, ધર જેવી કોઈ બીજી જગ્યા નથી. ”

પ્રકરણ ૧૩ મું.

પ્રભુ માટે ક્રિસ્ટીનું કામ.

જ્યારે ક્રિસ્ટી અને ટ્રેસી આઇવીકોર્ટમાં રહેતા હતા ત્યારે ત્યાંની હવા જેવી ધાડી અને રૂંધાયેલી હતી તેવી ધાડી અને રૂંધાયેલી હવા ત્યાં ઘણા વરસ પછી ઉનાળાના એક ગરમ દિવસે હતી. પહેલાં જેમ છોકરાંઓ ટોળાખંધ રમતાં હતાં, કકલાટ કરતાં હતાં અને માંહેમાંહે લડતાં જેવામાં આવતાં હતાં તેમ હમણા પણુ જેવામાં આવતાં હતાં. હવા ધૂળ તથા ધુમાડાથી ભરેલી હતી, અને આઇવીકોર્ટ અગાઉની પેઠે હમણા પણુ સૂની દેખાતી હતી; તે જગ્યા હજી ઘણી ઉદાસીભરેલી તથા ઉજડ હતી.

જ્યારે ક્રિસ્ટી આ ગરમ દિવસે આઘવીકોર્ટમાં આવ્યો
યારે તેના મનમાં આવા વિચાર ઉત્પન્ન થયા એ જગ્યા
“ ઘર, સુખાકારી ઘર ” થી ઘણું દૂર હોય એમ તેને લાગ્યું,
તોપણ ક્રિસ્ટી જે જે જગ્યાએ ધર્મપુસ્તક વાંચવા જતો,
તે સઘળી જગ્યા કરતાં આઘવીકોર્ટ ઉપર તે ઘણો ભાવ
રાખતો હતો; અને તેની મા મરીગયા પછી જે જગ્યાને તે
તેનું ઘર કહેવાને શક્તિમાન હતો તે આ જૂનું કાતરિયું હતું.
ક્રિસ્ટી તે જગ્યાને વિસરી ગયો નહોતો, આજે ક્રિસ્ટી એજ
કાતરિયામાં જતો હતો. તે કોહોયત્રા દાદરે ચઢ્યો, અને ચ-
ઢતી વખતે જે રાતે તે આ દાદરે પહેલીજ વખતે ચઢ્યો હતો,
અને વાળને સાંભળવાને ટ્રેશીના ખારણા આગળ ધુંટણીએ
પડ્યો હતો, તે રાતનો વખત તેને યાદ આવ્યો.

ઘરડા ટ્રેશીનો છેલ્લી બક્ષીસથી ક્રિસ્ટી કોઇ દિવસ વ-
ખુટો પડ્યો નહોતો. એક અઠવાડિયું થયા તેણે વાળનો હા-
થો ફેરવ્યો નહોતો, અને તેનો વહાલો સૂર સાંભળ્યો નહોતો;
અને “ ઘર, સુખાકારી ઘર ” નો સૂર સાંભળ્યા પછી તે ફર-
શજ વાળનો હાથો ફેરવવો બંધ રાખતો. જ્યારે મિસ
મેબલ તેને મળવા આવતી, ત્યારે તેને તેના બાળપણના દિ-
વસો યાદ આવતા, અને તે વાળું વગાડવાની ઇચ્છા બતા-
વતી. જ્યારે બંને જણુ ગયેલા દિવસો વિષે, ટ્રેશી વિષે તથા
તેના વાળ વિષે વાત કરતાં, ત્યારે અગરજે ક્રિસ્ટી તેને મિસ
મેબલ કહી બોલાવતો, તોપણ તે હમણા મિસ મેબલ હતી
નહીં. વિલીઅર્સનામના જે પાદરીના હાથ નીચે ક્રિસ્ટી કામ
કરતો હતો તેની સાથે મેબલ પરણી હતી; અને તે આ જુવા-
ન ધર્મપુસ્તક વાંચનાર પર બહુ ભાવ રાખતી હતી. ક્રિસ્ટીને
સલાહ આપવાને તથા તેનાં દુઃખમાં ભાગ ભરવાને તે હમે-
શાં તૈયાર રહેતી; ક્રિસ્ટી જે જે લોકને મળવા જતો તે લોક

વિષે તે તેને પૂછતી, અને કયા લોકને મિસિસ વિલીઅર્સની ઘણી જરૂર છે તે વિષે ક્રિસ્ટી તેને કહી સંભળવાતો. જ્યારે તેની ઘણી જરૂર પડતી ત્યારે તેમને મળવા જવાને તે હમેશાં તૈયાર રહેતી.

અને એવું બન્યું કે જ્યારે ક્રિસ્ટીએ જૂના કાતરિયાનું ખારણું ઠોક્યું, ત્યારે મિસિસ વિલીઅર્સે જાતે ખારણું ઉઘાડ્યું; તે અહીંયાં એક ગરીબ માંદી સ્ત્રીને મળવા આવી હતી. જ્યારે તેઓ બન્ને છોકરાં હતાં ત્યાર પછી તેઓ આ નાના કાતરિયામાં એકઠા મળ્યાં નહોતાં; અને જ્યારે ક્રિસ્ટી અંદર આવ્યો ત્યારે મિસિસ વિલીઅર્સે મોં મલકાવી કહ્યું, “ જ્યારે આપણે અહીંયાં અગાઉ મળ્યાં હતાં તે વખત તને યાદ આવે છે કે ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ હા, તે વખત મને સારી પેઠે યાદ છે; આપણે ચાર જણ હતાં; વળી આપણામાંના એ જણ જે સુંદર શહેરં વિષે આપણે તે વખતે વાત કરતાં હતાં તે શહેરમાં ગયાં છે.”

મેબલે આંખમાં આંસુ લાવી કહ્યું, “ હા, તેઓ ‘ધ-ર, સુખાકારી ધર’માં આપણી રાહ જુએ છે.”

જ્યારે ધરડો ટૂંકી જીવતો હતો, ત્યારે આ કાતરિયા જેવું ઉદાસીભરેલું હતું તેવુંજ તે હમણા પણ હતું. આ-રીની તકતીઓ લગભગ ભાંગી ગઇ હતી, અને તે સઘળી કાગળ અને ચિથરાંથી ભરેલી હતી પાટિયાંની જમીન કો-હી ગઇ હતી, અને જ્યારે ક્રિસ્ટી દેવતાની સગડી પાસે ખુ-રશીપર એઠેલી એક નિરાધાર સ્ત્રી પાસે ગયો, ત્યારે તેને લાગ્યું કે પાટિયાં હમણાજ ભાંગી ગયાં છે. તે બાઇ ખરે-ખર ઘણી માંદી અને દુખીઆરી હતી. તેની આસપાસ ચાર નાનાં છોકરાં રમતાં હતાં, અને તેઓ એટલો બધો

કકલટ કરતાં હતાં કે જ્યારે તેમની માએ ક્રિસ્ટીને કહ્યું, “મને જરાએ ડીક લાગતું નથી, અને હું ફરીથી સારી થઈ-શ નહીં,” ત્યારે ક્રિસ્ટીથી તે શબ્દ સાંભળી શકાયા નહીં.

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ મિ.સગ ડિવલસન, જે કરવાનું મેં તમને કહ્યું હતું તે તમે કર્યું કે ? ”

મિસિસ ડિવલસનને કહ્યું, “ હા, સાહેબ, હું તે વાક્ય વારંવાર બોલી ગઈ, અને જેમ જેમ હું તે વાક્ય બોલું છું તેમ તેમ હું વધારે દુઃખી થાઉં છું. ”

મિસિસ વિલીઅમ્સે કહ્યું, “ક્રિસ્ટી, તે શું છે ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “મેમ સાહેબ, એક ટુંકી પ્રાર્થના કરવાનું મેં એ બાઈને કહ્યું હતું:—‘ઓ ઇશ્વર હું કેવો પાપી છું તે મને પવિત્ર આત્માથી બતાવ.’”

બેલી બાઈ દિલગીર થઈ બોલી, “હું ધારું છું કે પ્રભુ-એ મને તે બતાવ્યું છે; ગમે તેમ હોય તોપણ હું પાપી છું એ હું અગાડી જાણતી નહોતી; અને દરરોજ જ્યારે હું દેવતાની આ સગડી પાસે બેસું છું, ત્યારે હું એ સંજ્ઞાં વિષે વિચાર કરું છું, અને દરેક રાતે જ્યારે હું પથારીમાં જાગતી પડી રહું ત્યારે હું એ વિષે ફરી ફરીને વિચાર કરું છું. ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “મિસિસ ડિવલસન, હું તમારે વાસ્તે એક બીજી પ્રાર્થના લાવ્યો છું, અને તમે તે પ્રાર્થના જલદીથી શીખી શકો તે માટે મેં તેને કાગળના એક કકડાપર લખી-રાખી છે:—‘ઓ દેવ, પ્રભુ ઇશુ ખ્રિસ્ત કોણ છે તે મને બતાવ-વાને તારો પવિત્ર આત્મા આપ.’ પ્રભુએ તમારી પહેલી પ્રાર્થના સાંભળી હતી, અને તેનો જવાબ આપ્યો હતો, માટે તમે ખાતરીથી જાણજો કે તે આ પ્રાર્થના પણ સાંભ-ળશે; અને જ્યારે તે તમને ઇશુ ખ્રિસ્ત કોણ છે એટલું માત્ર બતાવશે તો મારી ખાતરી છે કે તમે સુખી થશો, કેમકે

ઇશુ તમારાં પાપ માફ કરશે અને પાપનો બોજો ઉતારી લેશે.”

તે ગરીબ સ્ત્રીએ આ પ્રાર્થના કેટલીક વખત વાંચી અને પછી મિસિસ વિલીઅર્સે પોતાના ગળવામાંથી એક પુસ્તક કાઢ્યું; એ ધર્મપુસ્તક ઘણું વપરાયલું હતું. પહેલાં તે વાદળી રંગનું હતું પણ હમેશાં વપરાયાથી તેનો રંગ ધસાઇ ગયો હતો, અને તેની ઢાળ ચઢાવેલી કાર હમણા ચળકતી નહોતી. આ ધર્મપુસ્તક એક જૂના કાતરિયામાં પહેલુંજ વાચવામાં આવ્યું નહોતું, પણ પંદર વર્ષ ઉપર મેબલની માએ એ પુસ્તક ધરડા ટ્રેડીની આગળ વાંચ્યું હતું. મેબલ આ પુસ્તકને કેટલી બધી ચલાતી હતી ! આ ચોપડીમાં ઘણે ઠેકાણે કેટલાંક સારાં સારાં વાક્યની સામે મેબલની માએ સીસાપેનથી નિશાની કરી હતી; અને એ વાક્ય જ્યાં સુધી મેબલને પ્રિય લાગ્યાં, ત્યાં સુધી તેણે તે વારંવાર વાંચ્યા કર્યાં. આમાંનું એક વાક્ય મેબલે આજે આ ગરીબ સ્ત્રીની આગળ વાંચ્યું:—“તેના પુત્ર ઇશુનું લોહી આપણને સંધળાં પાપથી શુદ્ધ કરે છે” અને પછી મિસિસ વિલીઅર્સે જે માણસ ઇશુ ખ્રિસ્ત પાસે જાય છે તેને મોક્ષ આપવાને તે તૈયાર કરે છે, તથા તેનું લોહી પાપ નિવારણ કરવાને બસ છે એ વિષે તેને સમજાવ્યું.

પેલી માંદી સ્ત્રીએ આતુરતાથી સાંભળ્યું, અને ક્રિસ્ટીની આંખમાં આંસુ આવ્યાં, ને તેણે કહ્યું, “ મિસિસ વિલીઅર્સ, હું બીજા કરતાં આ વાક્યને વધારે ચાહું છું. ‘મિશન રૂમ’માં જ્યારે હું બીજી વખત ગયો હતો, ત્યારે કિવલટન સાહેબે એ વિષે ઉપદેશ કર્યો હતો, અને જ્યારે મેં તે વાક્ય સાંભળ્યું, ત્યારે તે ગાઇને હું ઘણો આનંદ ખાતો હોઉં એમ મને લાગ્યું; મારા ધરડા શેઠને એ વાક્ય કહી સંભળા-

વવાને હું આ દાદરપર ધણી જલદીથી ચઢ્યો હતો તે મને સારી રીતે યાદ છે. ”

મિસિસ વિલીઅર્સે કહ્યું, “ કિરટી, તને એ વાક્ય ખરું માલમ પડ્યું? ”

કિરટીએ કહ્યું, “ હા, મેમ સાહેબ, ખરેખર, તે વાક્ય મને વાસ્તવિક માલમ પડ્યું અને ટૂંકીને પણ તે વાક્ય ખરું માલમ પડ્યું હતું. ”

પછી મિસિસ વિલીઅર્સે અને કિરટીએ રમ્મ ક્ષીધી; પણ જ્યારે તેઓ ઉભા દાદરે થઇ નીચે ઉરતાં હતાં, ત્યારે કિરટીએ કહ્યું, “ મિસિસ વિલીઅર્સ, થોડી મિનિટ સુધી મિસિસ ઉવાઇટને મળવાની તમને ધ્રુસદ મળશે? તે તમને જોઇને બહુ ખુશી થશે, અને મારા ધાર્યા પ્રમાણે તે લાંબા વખત સુધી જીવશે નહીં. ”

મિસિસ વિલીઅર્સે તેને મળવા જવાનું ખુશીથી કબૂલ કર્યું; અને કિરટીએ દાદર નીચેની કોટડીનું બારણું ઠોક્યું; એક જુવાન સ્ત્રીએ બારણું ઉઘાડ્યું અને તે બન્ને જણ અંદર ગયાં.

મિસિસ ઉવાઇટ કોટડીના ખુણામાં બિછાના પર સૂતેલી હતી, અને તે ઉઘડતી હોય એમ દેખાયું; પણ તેણે તરતજ પોતાની આંખ ઉઘાડી અને કિરટીને જોઈ ધણી ખુશી થઇ, અને હાથ લાંબા કરી તેણે કિરટીને આવકાર દીધો. તે હમણા ધણી ધરડી થઇ હતી, અને કેટલાંક વર્ષ થયાં ઉતાડ્યોને રાખવાનું કામ બંધ કરવામાં આવ્યું હતું.

“ તેણે કહ્યું, “ અરે, કિરટી, તમે આવ્યાં ત્યાં સુધી હું કલાક ગણતી હતી; તમને જોઇ હું ધણી ખુશી થાઉં છું. ”

કિરટીએ કહ્યું, “ મિસિસ ઉવાઇટ, મિસિસ વિલીઅર્સ તમને મળવા આવ્યાં છે. ”

તે ધરડી સ્ત્રીએ કહ્યું, “મિસિસ વિલીઅર્સ તમે આજે બહુ કૃપા કરી છે, કિરટી કહેતો હતો કે તમે કોઈએક દિવસ મળવા આવશો.”

મિસિસ વિલીઅર્સે કહ્યું, “તમે કિરટીને ઘણાં વર્ષ થયાં ઝોળખો છો, નહીં વાર ?”

પેલી ધરડી સ્ત્રીએ કહ્યું, “ખરી વાત, એ પહેલાં ફાટાં-તૂટાં લૂગડાં પહેરી ધ્રૂજતો ધ્રૂજતો મારી પાસે આવ્યો હતો; અને મને એનું મેં જોવું ગમતું હતું, કેમકે અહીંયાં જે લોક આવતા હતા તેમાં એ ઘણો શાંત હતો અને જ્યારે એ હમેશ કરતાં વધારે ભૂખ્યો જણાતો ત્યારે હું કોઈ કોઈ વાર કકડો રોટલો આપતી હતી.”

કિરટીએ કહ્યું, “હા, મિસિસ ઉવાછટ, તમે મારાપર ઘણી વખત કૃપા કરી હતી.”

મિસિસ ઉવાછટે કહ્યું, “અરે કિરટી, મેં તારા પર જોધએ તેટલી કૃપા કરી નહોતી; મેં તો તને ઉતારઝોનાં બાણાંમાં છાંડેલા રોટલાના કટકા આપ્યા હતા; અને વળી તે ઘણા થોડા હતા; પણ તું તો જીવનના રોટલારૂપી પ્રભુનું કહેણ મારે માટે લાવ્યો છે: એ બાણાંમાં વધેલા રોટલાના કટકા નથી, પણ મારે માટે જોઈએ તેટલા છે, વળી તે કરતાં વધારે છે.”

મિસિસ વિલીઅર્સે કહ્યું, “અરે, કિરટી, હું આ સાંભળી બહુ ખુશી થાઉં છું; વહાલા પ્રભુએ તારાપર ઘણી કૃપા કરી છે; તારી મહેનત નિષ્ફળ ગઇ નથી.”

પેલી ધરડી સ્ત્રીએ કહ્યું, “નિષ્ફળ જાય! એની મહેનત નિષ્ફળ જાયજ નહીં. મિસિસ વિલીઅર્સ, તમે અને તમારા પિતાએ કિરટી સાથે જે જે કર્યું છે, તેને ખરે ઘણા લોક સ્વર્ગવાસી દેવનો આભાર માનશે; અને હું તો બધા

કરતાં વધારે દેવનો પાઠ માનીશ. ફિરટીએ મારી પાસે આવી
ધર્મપુસ્તક વાંચુ તે પહેલાં હું બહુ અજ્ઞાન હતી, અને હમણા
હું જાણુ છું કે મારાં પાપ માફ થયાં છે, અને પ્રભુ મને
જલદીથી સ્વર્ગમાં લઇ લેશે. અરે ! વહાલા પ્રભુ ! જ્યારે હું
સ્વર્ગમાં આવીશ, ત્યારે કેવું સારું થશે !

‘ ઉભો શ્રેત વસ્ત્રે તુજ ધામ,
એ ચિને’ મોક્ષ તુજ મુકામ;
રહિત કલંક રહું નિર્દોષ,
સહીસલામત કેરો કોપ. ’”

મિસિસ વિલીઅર્સે કહ્યું, “ ફિરટી, મિસિસ ઉવાછટ
આ સ્તોત્ર જાણેછે તે તો મેં હમણા જાણ્યું. ”

ફિરટીએ કહ્યું, “ હા, ધણા વખત ઉપર મેં એમને
એ સ્તોત્ર શીખવ્યું હતું, અને એ ધરડા ટ્રેનીની માફક આ
સ્તોત્રને ધણા પ્રેમથી ગાય છે. ”

થોડીક વાત કર્યા પછી મિસિસ વિલીઅર્સે રજા લીધી,
અને ફિરટી બીજી જગ્યાએ લોકોની મુલાકાત કરવા ગયો.
ઉનાળાના આ લાંબા દિવસે ફિરટીએ બહુ મહેનત કરી; તે
અંધારે ઢાઢર પર ચઢતો, ભોંયરામાં ઉતરતો અને લોકોથી
બરેલા ઉતારાના ધરની મુલાકાત કરતો; અને જ્યાં જ્યાં તે
ગયો ત્યાં ત્યાં તેણે જીવનના ઇશ્વરોક્ત શાસ્ત્રનાં બીજ
રોપ્યાં, એટલે કે તેણે ધર્મપુસ્તકના શબ્દ લોકોને કહી સંભ-
ળાવ્યા અને દરેકના મનપર તેના ઉપદેશની અસર થઇ.

ફિરટીને દરેક માણસની જરૂર વાસ્તે સુવચન અને
• દરેક આત્માને સારૂ ઇશ્વરસમાચાર આ ધર્મપુસ્તકમાંથી
જડયાં. પાપીને શાંતિ મળતી હતી, દિલગીર માણસને દિ-
લાસો મળતો હતો, થાકી ગયલા માણસને આરામ મળ-
તો હતો, ગંભીર માણસને સલાહ મળતી હતી અને

મરતા માણસની આશા અમર થતી હતી. ક્રિસ્ટી જે લોકને મળે તેમને તે યોગ્ય શબ્દ ઇશ્વરના પવિત્ર આત્માની મદદે કહી શકે તેમાટે બહાર જતાં પહેલાં તે હમેશાં પ્રાર્થના કરતો. જ્યારે ક્રિસ્ટી લોકોના ઘરનાં બારણાં ઠોકતો ત્યારે તે ખરા દિલથી આ પ્રમાણે પ્રાર્થના કરતો: “ હે પ્રભુ, તું સધળાનાં અંતઃકરણ જાણે છે, તું મને તારું કામ કરવાની તક આપ, અને તે તકનો ઉપયોગ કરવાને તું મને મદદ કર; અને યોગ્ય શબ્દ કેવી રીતે કહેવો તે મને બતાવ.”

અને ઇશ્વરે ક્રિસ્ટીને આશિર્વાદ દીધો, એ વાત કંઈ અજાણ્ય જેવી કહેવાય નહીં. જ્યાં જ્યાં ક્રિસ્ટી જતો, ત્યાં ત્યાં તેને સારાં કામ કરવાની તક મળતી એટલું જ નહીં, પણ તે તકનો સૌથી સારો ઉપયોગ કરતો, એ વાત પણ કંઈ અજાણ્ય જેવી કહેવાય નહીં. જ્યારે લોકો માંદા પડતા ત્યારે તેઓ ધર્મપુસ્તક વાંચવાને તથા પ્રાર્થના કરવાને આ જીવાન ધર્મપુસ્તક વાંચનારને તેડાવતા, એ વાત પણ કંઈ નવાઈ જેવી નથી. નાનાં છોકરાં ક્રિસ્ટીને ચહાતાં હતાં, અથવા તેમની ગરીબ થાકી ગયેલી માઓ ધર્મપુસ્તકના શબ્દથી દિલાસો પામવાને થોડી મિનિટ સુધી ખુશીથી બેસતી, એ વાત પણ કંઈ અજાણ્ય જેવી કહેવાય નહીં. પ્રભુને માટે તથા તેનું કહેણ સ્વીકારવાને જે લોક તૈયાર હતા તેમને માટે ક્રિસ્ટીને આખો દિવસ કામ મળતું હતું, તે વાતમાં કંઈ નવાઈ નથી. જ્યારે રાતે તે ઘેર આવતો ત્યારે તે ઘણું કરીને થાકી જતો, પણ તેની તે દરકાર કરતો નહીં, કેમકે દેવને પોતાનો પ્રેમ બતાવવાને દ્રેફ્ટી ફક્ત એકજ અઠવાડિયું જીવ્યો હતો, તેમાટે તેને તેના મરણ પહેલાં થોડા દિવસ પર જે દિલગીરી થઈ હતી તે ક્રિસ્ટી-વિસરી ગયો નહોતો. ક્રિસ્ટીએ દેવનું કામ કરવા

સાડે જે આખર અને વિશેષાધિકાર મેળવ્યાં હતાં તેને માટે તે દરરોજ પ્રભુનો આભાર માનતો હતો.

આઘવીકોર્ટની નજીક એક શાંત રસ્તાપર ક્રિસ્ટી રહેતો હતો. પહેલાં તે શહેરની બહાર રહેતો હતો, કેમકે તેનું દિવસનું કામ પૂરું થયા પછી ફરવા જવાની તેને ઇચ્છા થતી હતી; પણ તેને માલમ પડ્યું કે આ બાપડા લોકોને સાંજના તેમજ બીજી કેટલીક વખતે જૂદાં જૂદાં કામને સાડે મારી જરૂર પડે છે, તેથી તેણે તેમની નજીક તેમજ તેના કામની નજીક તેનું રહેઠાણ ફેરવ્યું. લોકો વારંવાર આશ્રતની વખતે તેની પાસે આવતા, અને તેમનાં દુઃખ ક્રિસ્ટીને કહેવા માટે તેની પાસે બેસતા; મુખ્યત્વેકરીને જીવાન માણસો ક્રિસ્ટીને ઘેર તેની સાથે વાત કરવાને ધણા રાજ થઈ આવતા; અને અડવાડિયામાં એક વખત ક્રિસ્ટી પોતાને ઘેર પ્રાર્થના કરવા સાડે સમાજ ભરતો હતો, અને ધણા લોકો એ સમાજમાં આવતા હતા, તેથી સ્વર્ગનો રસ્તો શોધી કાઢવાને તેમને મદદ મળતી.

જે દિવસ વિષે હું લખું છું તે દિવસે જ્યારે ક્રિસ્ટીએ પોતાના ઘરનું બારણું ઉઘાડ્યું, ત્યારે તેના વાળનો સૂર સાંભળીને તે ધણો વિસ્મય પામ્યો; તેણે “ ઘર, સુખાકારી ઘર ” ના થોડા અવાજ સાંભળ્યા. વાળને કોણ વગાડતું હશે તે વિષે તે ધણો વિસ્મય પામ્યો, કેમકે તેણે ધરધણીઆણીનાં છોકરાંને તેની ગેરહાજરીમાં વાળું ન વગાડવા વિષે ફરમાવ્યું હતું. તે કોઇકોઇ વાર તેના જૂના વાળની સંભાળ વિષે મનમાં હસતો હતો; જ્યારે તેણે પહેલી વખત વાળું વગાડ્યું હતું, અને જ્યારે દ્રેફ્ટ તેની પાસે બોલો રહેતો હતો, અને તેના ખબા સામું જોઇ મધુર સ્વરે “ ક્રિસ્ટી વાળનો

હાથે ધીમેથી ફેરવ, વાળનો હાથે ધીમેથી ફેરવ ” એ શબ્દ કહેતો હતો, તે વખત તેને યાદ આવ્યો.

અને હમણા તે ટ્રેશીના જેટલીજ વાળની સંભાળ લેતો હતો, અને ગમે તે થાય તો પણ તેને ઈન્ન થવા દેતો નહીં. વાળને આજે કોણ વગાડે છે તે જાણવાને કિસ્કી ઝડપથી દાદરે ચઢી ગયો. ઉપર ચઢતી વખતે તેને ધરધણી-આણી મળી, અને તેણે કિસ્કીને કહ્યું, કે એક ગૃહસ્થ ઓરડામાં તમારી રાહ જુએ છે, તે તમને મળવાને આતુર છે, તથા તે ઓરડામાં ધણો વખત થયા બેઠો છે. જ્યારે કિસ્કીએ ખારણું ઉઘાડ્યું ત્યારે તેણે તેના મિત્ર ડિવલટન સાહેબ સિવાય કોઈ ખીજને વાળું વગાડતાં જોયો નહીં.

તેઓ ધણું વર્ષ થયા મળ્યા નહોતા, કેમકે જે વિષે ડિવલટન સાહેબ પહેલાં “મિશન રૂમ”માં ઉપદેશ કરતો હતો તે વિષે ઉપદેશ કરવાને તે વિલાયતના ખીજ ભાગમાં રહ્યો હતો. પણ તેની જૂની જગ્યાએ ફક્ત રવિવાર ગાળવાને તે આવ્યો હતો; અને તેના મિત્ર શું કરે છે તે જાણવાને તથા તે ઇશુ ખ્રિસ્તને માટે કામ કરે છે કે નહીં, અને “ઘર, સુખાકારી ઘર”માં જવાને આતુર છે કે નહીં, તે જાણવાને તે તદ્દિપ રહ્યો હતો.

ડિવલટન સાહેબ અને તેના જુવાન મિત્ર વચ્ચેની મુલાકાત ધણી મમતા ભરેલી હતી; તેઓ ધણો વખત થયા મળ્યા નહોતા, તેથી તેઓને ધણી વાત કરવાની હતી.

ડિવલટન સાહેબે વાળનું રેશમ જે ટ્રેશીના વખત કરતાં હમણા વધારે ઝાંખું પડ્યું હતું તેના ઉપર નજર કરીને કહ્યું, “ કિસ્કી, આ જૂનું વાળું હજી તારી પાસે રહ્યું છે. ”

કિસ્કીએ કહ્યું, “ હા, સાહેબ, હું એનાથી કોઈ દિવસ

જૂદો પડ્યો નથી, અને વાળથી વખુટા ન પડવા માટે મેં મારા ધરડા શેઠને વચન આપ્યું હતું, અને તેણે મરતી વખતે આ વાળું મને બક્ષીસ કર્યું હતું. હમણા, જ્યારે હું 'ધર, સુખાકારી ધર'ના અવાજ સાંભળું છું, ત્યારે મને ધરડા ટૂંકી વિષે વારંવાર વિચાર આવે છે, અને મારી ખાતરી છે કે તે પંદર વર્ષ થયા સુખાકારી શહેરમાં ધણો સુખી થયો હશેજ. ”

પાદરીએ પૂછ્યું, “ ક્રિસ્ટી, ત્યાં જવાને તું પણ કેટલો બધો આતુર હતો તે તને યાદ છે ? ”

ક્રિસ્ટીએ કહ્યું, “ હા, સાહેબ, અને હમણા પણ તેટલોજ આતુર છું; પણ જો દેવની ઇચ્છા હોય તો થોડાં વધારે વર્ષ જીવવાની મારી ઇચ્છા છે. દુનિયામાં ધણું કામ કરવાનું છે, સાહેબ, નહીં વાઈ ? જ્યારે હું આદમીઓથી ખીચોખીચ ભરેલી જગ્યાએ સેંકડો લોકોને જોઉં છું, ત્યારે મને માઈ કામ સમુદ્રમાં એક ટીપા જેવું લાગે છે; મારાથી બધા લોકોમાં ફરીવળાતું નથી, એવો વિચાર જ્યારે હું કરું છું, ત્યારે હું રડવા જેવો થઈ જાઉં છું. ”

ઊવલટન સાહેબે કહ્યું, “ હા, ક્રિસ્ટી, ધણું કામ કરવાનું છે, અને આપણે તેનો દસમો ભાગ તો નહીં, પણ હજારમો ભાગ કરીશકતા નથી; પ્રભુ આપણ દરેકને ' તેનાથી બનતું તેણે કર્યું છે ' એવું કહી શકે એટલું આપણે માગીએ છીએ. ઊવલટન સાહેબ અને ક્રિસ્ટી ધુટણીએ પડ્યા અને ઊવલટન સાહેબે પ્રાર્થના કરી:—

“ હે પ્રભુ, ક્રિસ્ટીને તેનું કામ કરવાં સારૂ આશિર્વાદ આપ, અને જે સુખાકારી શહેરમાં ટૂંકી પંદર વર્ષ થયાં ગયાં છે તે શહેરમાં આ મોહોદલા અને શેરીના લોકોને રહેવાનું

ધર મળે તે માટે તેમને ઇશુ પાસે દોરી લઇજવાને ક્રિસ્ટી શક્તિવાન થાય એવું કર. ”

પ્રકરણ ૧૪ મું.

છેલ્લે “ધર, સુખાકારી ધર.”

રવિવારની સાંજે ક્રિસ્ટી નાની “મિશન રૂમ”માં ફરીને ખીજી વખત ગયો; હમણા તે ફાટાંતૂટાં લૂગડાં પહેરીને બેઠો નહોતો, અને દીવા સળગાવનાર સ્ત્રી તેને કાઢી મૂકશે એવી ખ્હીક તેને નહોતી. ક્રિસ્ટીને કાઢી મૂકવા વિષે તેને હમણા સ્વપ્નએ આવ્યું નહોતું; કેમકે આ જીવાન ધર્મપુસ્તક પાંચનાર આ જગ્યાએ ઘણો પ્રખ્યાત થયો હતો. ખીજા લોકો આવ્યા તે પહેલાં તે હાજર રહ્યો હતો, અને બાગણ આગળ લોકોનો સત્કાર કરવાને બેઠો હતો, અને ધરડા માણસોને તથા સ્ત્રીઓને તેમની જગ્યાએ દોરી લઇ જતો, તથા અઠવાડિયાના દરમ્યાનમાં જે લોકોને તેણે પહેલીજ વખત “મિશન રૂમ”માં આવવાનું આમંત્રણ આપ્યું હતું તે લોકોને તે ઘણી કાળજીથી શોધતો હતો; અને જે ફાટાંતૂટાં લૂગડાં પહેરીને નાનાં છોકરાં અંદર આવે, અને ઉપદેશ સાંભળવાનું મન બતાવે, તો ક્રિસ્ટી તેમની બહુ સંભાળ લેતો; કેમકે ધરડા ટૂંકી માટે દિલાસાના શબ્દ સાંભળવાને જે દિવસે ક્રિસ્ટી આ “મિશન રૂમ”માં આવ્યો હતો તે દિવસ તે બૂલી ગયો નહોતો.

આ રાતે ઉવલટન સાહેબ ઉપદેશ કરવાનો હતો, અને “મિશન રૂમ”માં ઘણા માણસો હાજર રહે તે માટે તેમને આમંત્રણ આપવાને ક્રિસ્ટી બપોર પછી કામે લાગ્યો હતો, કેમકે તેના વહાલા મિત્રને સાંભળવાને ઘણા લોકો ભેગા થાય એવી તેની ઇચ્છા હતી.

બ્યારે ડિવલટન સાહેબ “મિશનરમ”માં આવ્યો, ત્યારે તે તદ્દન ભરેલી હતી. ક્રિસ્ટીને લોકની વચમાં જતાં, તથા તેમની સાથે મમતાથી બોલતાં, તથા જે પુસ્તકમાંથી સ્તોત્ર ગાવાનું હતું તે પુસ્તક તેમને આપતાં જોઈને પાદરી ધણો ખુશી થયો.

“આવો, સઘળી વસ્તુ હમણા તૈયાર છે,” ડિવલટન સાહેબનું શાસ્ત્રવાક્ય આ હતું. “મિશનરમ” કેવી શાંત હતી, અને ભોકોએ કેવી આતુરતાથી ઉપદેશ સાંભળ્યો ! શરૂઆતમાં, પાદરીએ ધર્મપુસ્તકમાં આપેલા લગ્નમિજ-બાનીના દૃષ્ટાંત વિષે કહ્યું.

તેણે કહ્યું, “રકાબીઓ ધણી સંભાળથી ગોઠવવામાં આવી હતી, ખોરાક ધણી સંભાળથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને એ પ્રમાણે સઘળી વસ્તુ તૈયાર હતી; પણ આશ્ચર્ય પામવાની વાત એ છે કે કોઈપણ એ લગ્નમિજબાનીમાં આવ્યું નહીં, સઘળાએ બહાનાં બતાવ્યાં, અને આમંત્રણ પ્રમાણે આવ્યા નહીં; આ ઉપકારી આમંત્રણને તાબે થવાને કોઈ તૈયાર નહોતું.”

અને પછી ડિવલટન સાહેબે ધનુ ખ્રિસ્ત વિષે કહ્યું, “પ્રભુએ સઘળી વસ્તુ આપણે માટે તૈયાર કરી છે, માશી અને શાંતિ તૈયાર છે, અને આપણે બાપ આપણને સ્વીકારવા તૈયાર છે; બાપનું હેતુ આપણે સત્કાર કરવાને તૈયાર છે, અને આ સઘળું દેવનું કામ છે.”

“હવે આપણું કામ શું છે? આવો; આવો, કેમકે સઘળી વસ્તુ હમણા તૈયાર છે.” આવો; તમારે ફક્ત આવીને એ વસ્તુ સ્વીકારવાની છે; તમારે આ હેતુ ફક્ત સ્વીકારવાનું છે. આવો, ખીણી ભોકો; આવો, થાકેલા ભોકો; આવો, કેમકે સઘળી વસ્તુ હમણા તૈયાર છે; હમણા તૈયાર છે. ‘હ-

મણા' શબ્દમાં ધણો અર્થ રહ્યો છે. એનો અર્થ એ છે કે આજ રાતે, આજ રવિવારના દિવસે, આવતે વર્ષે નહીં, આવતી કાલે નહીં, પણ હમણાજ સધળી વસ્તુ તૈયાર છે. પ્રભુએ તેનાથી બનતું સધળું કર્યું છે, એથી વધારે તે કંઈ શકતો નથી, અને તે તમને કહે છે 'આવો !' તમે આવશો નહીં ? શું, ઇશ્વરની સારી સારી વસ્તુઓ તમારા સ્વીકારવા લાયક નથી ? તમને માશી મળી છે એની લાગણીથી ઉંધવાને તમને ઠીક લાગતું નથી ? ઇશુની લગ્નમિજબાનીમાં એક દિવસે જવાની તમને ઇચ્છા થતી નથી ? ”

ઉવલટન સાહેબે ઉપદેશ બંધ પાડતી વખતે કહ્યું, “ અરે, તે કેવો મોટો દિવસ હશે ! યોહાને તેનાં ચમત્કારિક સંદર્શનમાં સ્વર્ગનો મહિમા જોયો હતો, અને તે એટલો તો આગત્યનો અને મનોહર હતો કે પ્રભુના દૂતે તેને એકદમ લખી લેવાને ઊભો રાખ્યો હોય એમ લાગે છે, દૂતે કહ્યું, યોહાન, ઊભો રહે, અગાડી જઇશ નહીં; તારી નોંધની ચોપડી બહાર કાઢ, અને લખી લે કે ‘હલવાન (ઇશુ ખ્રિસ્ત) ની લગ્નમિજબાનીનું જે લોકને આમંત્રણ મળ્યું છે તેમને ધન્ય છે.’ ”

પાદરીએ પૂછ્યું, “ શું, તમે આ સુખી લોકના જેવા છો ? શું, તમે ઇશુના લોહીમાં શુદ્ધ થયા છો ? શું, તમને ‘ધર, સુખાકારી ધર’માં જવાનો હક મળ્યો છે ? તમે આ સંધળાનો શો જવાબ આપશો તે હું જાણતો નથી. જો તમે હમણા મને જવાબ આપી શકશો નહીં તો અંતરજામી પ્રભુને છેલ્લે દિવસે શો જવાબ આપશો ? ”

આ સવાલ પૂછ્યા પછી તેણે ઉપદેશ બંધ કર્યો, અને સમાજના લોકો વેરાઇ ગયા; જે લોક વિલક્ષ્ન સાહેબને આજ્ઞાપતા હતા તે લોક તેની સાથે હાથ મેળવવાને ત-

થા છૂટા પડતી વખતે દિલાસાનો શબ્દ સાંભળવાને ઊભા રહ્યા હતા.

ક્રિસ્ટી પાદરીની સાથે સાથે ઘેર ગયો.

હિવલટન સાહેબે કહ્યું, “ ક્રિસ્ટી, કાલે સવારે આઠ વાગે મારી સાથે આવવાને તારાથી તૈયાર થવાશે ? ”

ક્રિસ્ટીએ પૂછ્યું, “ સાહેબ, તમારી સાથે આવવા-ને ? ”

પાદરીએ કહ્યું, “ હા; ક્રિસ્ટી, તેં હમણાં ધણું સખત કામ કર્યું છે, અને તને ગામની હવા તથા શાંત આ-રામ મળે તેમાટે તને મારી સાથે લઇ જવાને મેં વિલી-અર્સ સાહેબ પાસેથી રજા મંગાવી છે. મારી ખાતરી છે કે આ વખત નકામો જશે નહીં; કેમકે વાંચવાનો તથા પ્રાર્થના કરવાનો તને વખત મળશે; અને તું હવે પછી તારું કામ કરવાને વધારે શક્તિવાન થઈશ. વારું, તારાથી વખતસર તૈયાર થવાશે કે ? ”

ક્રિસ્ટીને મોડા થવાની જરાએ ખ્હીક નહોતી. તેણે ખરા દિલથી હિવલટન સાહેબનો આભાર માન્યો, કેમકે તેની ઉદ્યોગી જીંદગીમાં જરા આરામ લેવાને તે ધણો વખત થયા આતુર હતો.

અને ખીજે દિવસે ક્રિસ્ટી અને હિવલટન સાહેબ જે ગામમાં તેનું દેવલ હતું તે ગામ તરફ ઝડપથી ચાલ્યા.

આ મુલાકાતથી ક્રિસ્ટીને શો ફાયદો થયો તે નીચેનો ઉતારો વાંચવાથી બરાબર માલમ પડશે; એ ઉતારો હિવલટન સાહેબપર થોડા મદિના પછી ક્રિસ્ટીના લખેલા કાગળ-માંથી કીધો છે:—

“ અમારા ઘરં વિષે જણાવવાને મેં તમને વચન આ-પ્યું હતું. મારા ધાર્મી પ્રમાણે મારું ઘર દુનિયામાં સૌનાં ઘર

કરતાં વધારે સુખાકારી છે. હું તમારે ગામ આવ્યો, અને મારી વહાલી સ્ત્રીને મળ્યો તે માટે હું પ્રભુનો પાડ હમેશા માનીશ.

“આખરે, મને મારું પોતીકું ‘ઘર, સુખાકારી ઘર’ મળ્યું છે, અને અમે ઘણાં સુખી છિયે. જ્યારે હું મારા કામપરથી ઘેર આવું છું ત્યારે હું તેને મારે માટે રાહ જોતી હમેશાં જોઉં છું, અને તે મારે વાસ્તે દરેક ચીજ તૈયાર રાખે છે; અને સાંજનો વખત અમે સલાહ સંપમાં ગુળરીએ છિયે; અને દહાડાના દરમ્યાનમાં હું જે જે જગ્યાએ જાઉં છું તે વિષે સાંભળવાને નેલી ઘણી આતુર રહે છે. લોકો તેના પર એટલો ભાવ રાખે છે કે તેઓ દુઃખની વખતે તેની પાસે આવે છે; અને જે લોકો અમને દુઃખ લાગે છે તે લોકોને ધનુષ્ટ્ર ખ્રિસ્ત પાસે દોરી જવાને પ્રાર્થના કરવાથી અમને ઘણો દિલાસો મળે છે.

“અમારું નાનું ઘર ઘણું મનોહર અને ખુશકારક છે. જે રાતે અમે આવ્યાં તે રાતે તમે અમારી સાથે આવ્યા હોત તો મારું થાત. મિસિસ વિલીઅમ્સે અમારે વાસ્તે સઘળી વસ્તુ તૈયાર રાખી હતી, અને તેણે ચા પીવાની મેજ પર સ્નોડ્રોપ્સનાં ટૂંકાં છુમ અને મેદીનાં કાળાં પાંદડાં મૂક્યાં હતાં, જે રૂઝ તેણે મને નાનપણમાં આપ્યાં હતાં, તથા ‘મને શુદ્ધ કર, અને હું બરદ કરતાં વધારે શ્વેત યઘશ,’ એ પ્રાર્થના મને શીખવી હતી તે સઘળી વાત મને એ વખત યાદ આવી હતી, તે વિષે તમને કહેવાની કંઈ જરૂર નથી.

“અને હવે, વહાલા કિવલટન સાહેબ, તમે જાણો કે નેલી અને હું અમારા દુનિયાદારીના ઘરમાં સુખ સંતોષથી રહીએ છિયે; અને અનાદ્યંત સ્વર્ગવાસી, વાસ્તવિક, સર્વોત્તમ અને તેજસ્વી ‘ઘર, સુખાકારી, ઘર’માં જવાને હજી આપ્તરે છિયે.”

શુદ્ધિપત્ર.

પાત્રું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩	૭	મળી	મળી
"	૨૩	બાઇડી-	બાઇડી
૧૬	૪	ભેજવાળું	ભેજવાળું
"	૧૩	નહી	નહી
૨૦	૨૦	છે."	છે"?
૨૪	૪	માગુછું	માગુંછું
૨૫	૧	તારી	તારી
૩૪	૯	છે	છો
૩૬	૧૨, ૧૩	ધણાં ખરાબ પાપ કર્યાં	ધણા ખરાબ વિચાર કર્યા
૩૯	૨૨	આ-	આ
"	૨૩	વિશે	વિષે
૪૪	૫	"મિશનરમ"	"મિશનરમ"-
૪૫	૧૧	વિશે	વિષે
૫૩	૪	છે.	છે,
૫૪	૧	થઇશ;"	થઇશ."
૫૫	૪	અંધાર	અંધારં
૫૮	૧૩	થશે,"	થશે."
"	૨૭	રાખુંછું	રાખુંછું
૫૯	૭	આસુ	આંસુ
૬૧	૨૬	ટ્રી	ટ્રી
૬૪	૬	હોઉ	હોઉ
૬૫	૨૨	ચોખ્ખ"	ચોખ્ખ

(૨)

૬૬	૧૧	સ્નોડ્રાપ્સ	સ્નોડ્રાપ્સ
૬૮	૨૦	સધળુ	સધળું
૮૭	૫	પામ્યા-	પામ્યા.
૯૮	૨૪	કુ	કું
૧૦૦	૨	યારૈ	ત્યારૈ
૧૦૧	૨	સંભળવાતો	સંભળાવતો
૧૦૩	૧૬	‘તેના	‘તેના
”	૧૭	કરેછે”	કરેછે.”
૧૧૦	૧૩	ખીચેખીચ	ખીચેખીચ .

